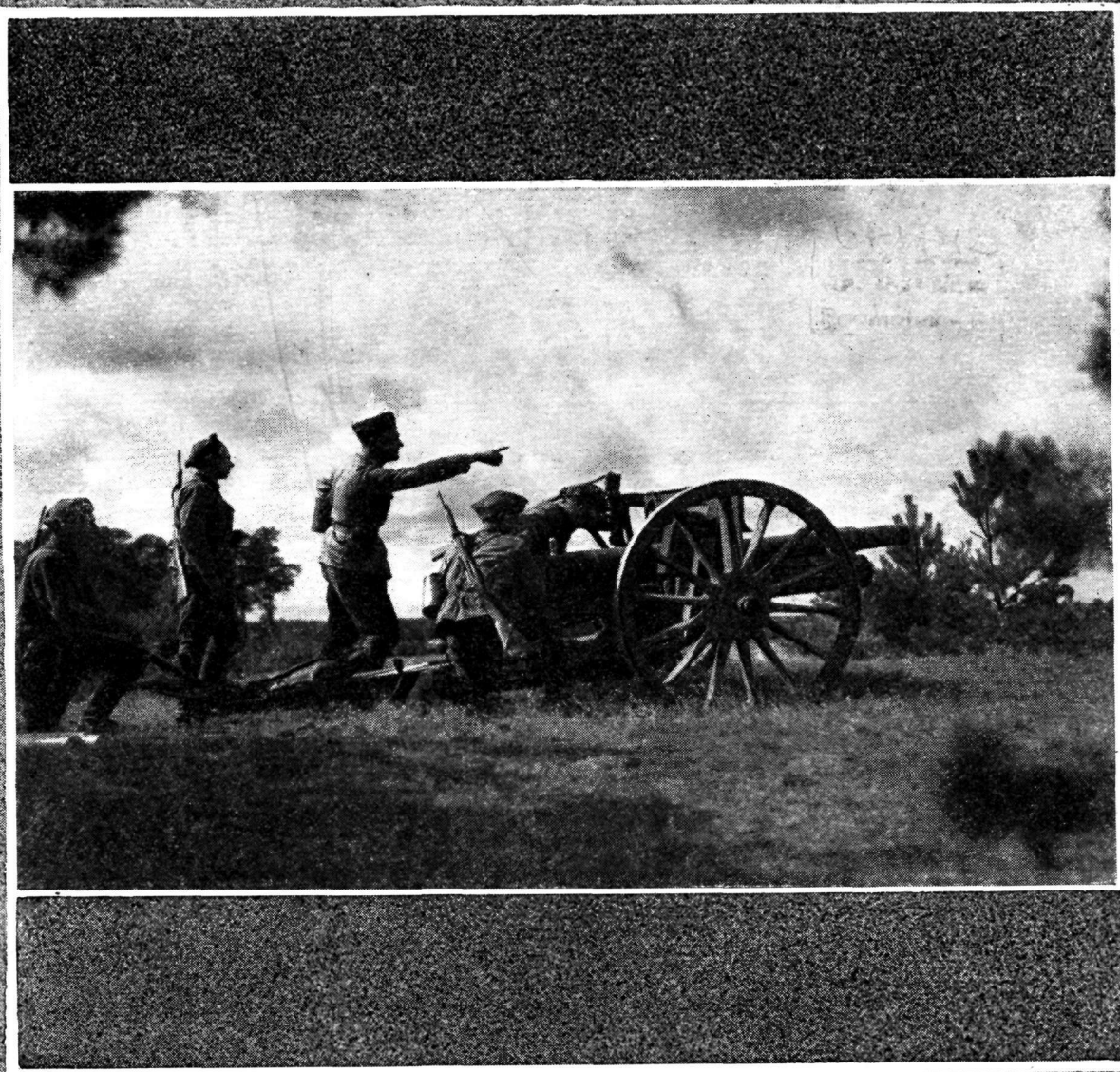

SODUR

XXI AASTAKÄIK • 17.03.39. • NR. 10-11

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 10-11 — 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kapten A. Ots</i> : Tööstus riigikaitsemajanduses	215	<i>Capitaine A. Ots</i> : L'industrie dans l'économie de la défense nationale	215
<i>Major H. Lokk</i> : Õhukaitse korraldamisest välisuurtükiväes	217	<i>Commandant H. Lokk</i> : Organisation de la défense antiaérienne dans l'artillerie	217
<i>E. L.</i> : 5. Suurtükiväegrupp 20-aastane	223	<i>E. L.</i> : 20-me anniversaire du 5-me Groupe d'artillerie	223
<i>Kapten A. Nõmm</i> : Uudusi Saksa suurtükiväes	231	<i>Capitaine A. Nõmm</i> : Innovations dans l'artillerie allemande	231
<i>Kolonelleitnant A. Jõgi</i> : Märkmeid ajateenijate uute kehalise kasvatusõppekavade kehtimahakkamise puhul	239	<i>Lieut.-colonel A. Jõgi</i> : Remarques sur le nouveau programme de culture physique de la classe entré en vigueur	239
<i>Leitnant H. Nolcken</i> : Hobuse talvrautusest	240	<i>Lieutenant H. Nolcken</i> : La ferrure d'hiver du cheval	240
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>J. V.</i> : RKKK varustamistaktika alalt	242	— <i>J. V.</i> : De la tactique d'approvisionnement de la R.K.K.A.	242
— <i>ms.</i> : Käsitõivõitlusest punaväes	245	— <i>ms.</i> : Le combat corps à corps dans la R.K.K.A.	245
— <i>U. P.</i> : Nimed marmortahvil	246	— <i>U. P.</i> : Les noms sur le tableau d'honneur	246
— <i>N.</i> : Suurtükivägi vajab õhustvaatluspunkte	249	— <i>N.</i> : Il faut doter l'artillerie d'observatoires volants	249
— <i>m.</i> : Granaadipildujad välisriikide sõjavägedes	250	— <i>m.</i> : Les lance-grenades dans les armées étrangères	250
Sõjaväeliste teateid välisriigist	251	Informations militaires de l'étranger	251
Juriidilisi küsimusi	253	Questions juridiques	253
Male		Echecs	

Kaanepeilt: Poola välisuurtükki laskeharjutusel.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 10—11.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

17. 03. 1939.

X X I A A S T A K Ä I K

Tööstusriigikaitsemajanduses.

Kapten A. Ots.

Sõjamajanduslikud probleemid üldse ja tööstuse alal eriti on meil avalikult seni leidnud väga vähe käsitlemist, vastandina teistele riikidele, kus need probleemid moodustavad järjest suurema sektori nii üldises riigi majanduspoliitikas kui ka vastavas kirjanduses.

Meie kirjandusest võib nimetada ainult ühte artiklit, mis seda küsimust käsitleb. Nimelt ins. K. Perler'i „Tööstuse mobilisatsiooni ettevalmistust“ — „Tehnika ajakirjas“ nr. nr. 5, 9 ja 10 möödunud aastal. Tegelikult on see artikkel otsene tõlge USA sõjaväelise ajakirjast „Army Ordnance“ ja käsitleb ameeriklaste seisukohti.

Peale selle käsitleb meie tööstust sõjamajanduse seisukohalt dr. K. Pechartšek saksa majanduslikus ajakirjas „Der deutsche Volkswirt“ nr. 47/48 1938. a. artiklis „Wehrwirtschaftsfragen Estlands“.

Tänapäeval ei sõdi sõjavägi sõjaväega, vaid rahvas rahvaga. Seega on iga element rahva elus sõjaliselt tähtis.

Materjalsete väärtuste osatähtsus sõjapidamises kasvab pidevalt tehnika arenguga ja omandab järjest suuremat kaalu.

Maailmasõtta astumisel USA võis küll võrdlemisi lühikese aja jooksul, s. t. 3—4 kuuga välja panna suure armee, kuid selle täielikuks varustamiseks kulus 10—18 kuud. Sellest nähtest on USA kujundanud valem: riigi sõjaline võimsus võrdub riigi elavjõu ning sõjaks vajalike ja riigil olevate materjalsete ressurside korrutisega.

Riigikaitsemajanduse (rahvamajandus, mis arvestab sõja võimalust) ülesanne on viimast komponenti tõsta, et saada suure-

mat korrutist (resultaati). See ülesanne nõuab majanduselt nii rahuaeget ettevalmistust kui ka pingutust sõja ajal. Samuti nõuab see ülesanne laialdast elavjõu rakendamist, missugune nähe mõjub otseselt rindel teotseva elavjõu arvule. Seda nähet nimetatakse: rinde laiuse ja sügavuse tasakaalu seaduseks, s. t. rinde jõud peavad maksimaalselt olema nii suured, et lagala suudaks nende jõudude nõudmisi rahuldada. Teiste sõnadega, see on rindel teotsevate sõdurite ja tööliste vahekorra küsimus. Varem arvati, et tehnika poolt loodud relvad aitavad rinde võimsust tõsta mitmekümnekordselt (näiteks kuulipilduja võimsus arvati vastavat 50 ja rohkem laskurile). Kuid tegelikult selgus, et tehnika lahingutooded nõudsid oma teenimiseks palju inimtööjõudu nii rindel kui ka tagalas. Nii loetakse automaatpüssi kohta vajalikuks tagalas 6—8 inimest, kerge tangi juures on see arv 46 ja lennuki juures 60. See nähe muudab tunduvalt esialgseid arvamisi. Tehnika saavutistega ohtrasti rikkastunud rinde ja tagala vahel inimressurside otstarbekas jaotus on seega olulisemaid küsimusi riigikaitsetes.

Kui sõjaväejuhid lahendavad armee suuruse küsimust, mis vajalik riigikaitseks, ja esitavad nõudmisi riigimajandusele rahva ning sõjaväe varustamiseks, siis peab neil eespooltoodud seadus alati silmade ees olema. Sama lugu on riigi majandusjuhtidega, kes peavad arvestama sõjaväejuhtide nõudmisi, neile maksimaalselt vastu tülles.

Riigi majandusjuhid, asudes sõjaväejuhtide nõudmistega täitmisele, leiavad peagi, et need ületavad kaugelt riigi majandusliku

kandejõu, ja siin riigi majandusjuhi ja sõjaväejuhi (ülemjuhataja) vastastikusel koostööl ja sõjajuhi (Presidendi) lõplikul otsusel peab kujunema jällegi tasakaal rinde elavjõu, tagala elavjõu ja majanduse ressursside vahel.

Kõik sõjapidamiseks vajaliku annavad põllundus ja tööstus, kuna liiklemine ja kaubandus tegelevad saadud toodete jaotuse küsimustega. Kumba neist kahest, kas põllundust või tööstust, sõjamajanduslikult kõrgemalt hinnata?

Tundub, et tööstus sõjamajandust käsitlevatele autoritele nagu rohkem sümpatiseerib.

Tegelikus elus pööratakse tööstusele erilist tähelepanu. Alles hiljuti lugesime ajakirjanduse veergudelt, et N. Venes on loodud neli sõjatööstuse ministeeriumi.

Vaatamata sellele ei saa siiski alahinnata põllundust, mis peab suutma lähedalt rahuldada kõiki nõudeid sõja ajal toidu ja põllumajanduslike toorainete alal. See tähendab, et tööstuslikku probleemi ei saa eraldada ja eriti esile tõsta, vaid seda tuleb käsitleda koos teiste majandusprobleemidega, sest tegelikult kõik majanduslikud probleemid on tihedasti omavahel seotud ka riigikaitsemajanduses.

Tööstuse uurimisel riigikaitse- ja sõjamajanduse seisukohalt katsume esimeses järjekorras vastuse anda küsimusele, mida sõda nõuab tööstuselt ja kuidas tööstus neid nõudmisi täidab, s. t. peame vaatlema tööstust sõjamajanduses sellasena, nagu meie tahame tööstust näha sõja ajal. Siis võime küsimust edasi arendada riigikaitsemajanduse seisukohalt, s. t. võime lahendada küsimuse, kuidas tööstust arendada, korraldada ja ette valmistada, et ta suudaks sõja ajal temale pandavaid ülesandeid täita ja millist osa tal tuleb mängida riigi sõjaks ettevalmistamise töös?

Sõja materjalsed nõudmised on piiramatud ja neid ei suuda täita sajabrotsendiliselt ka kõige jõukamad riigid. Seda põhjustavad suur võitlusvahendite kulu ja nende kallidus võrreldes teiste toodetega. Nii loetakse 1 kg hinnaks: kuulipildujal 150 kr., lennukil 120 kr., kahuril 60 kr., seevastu mootoril 3 kr. ja veduril 2 kr.

Võitlusvahendite amortisatsioonikulu kuus loetakse järgmiselt: lennukil 40—50%, tangil 30—40%, kuulipildujal 6%, kahuril 5% ja muudel võitlusvahenditel 4—33%.

Edasi on üheks oluliseks teguriks, et sõja piiramatud nõudmised algavad sõja esimese päevaga. Riikides, kus sõjatööstused h ä s t i

arenenud, suudavad need rahuldada rinde nõudmisi sõja algul ainult 10—15%, vastasel korral on see % madalam. Nii suutis USA Maailmasõtta astudes rahuldada oma rahu-aegse sõjatööstusega ainult 2% sõjaväe nõudeid.

See järsk nõudmiste tõus sõja algul on oluline moment sõjamajanduses. Kõigi riikide püüe on siin otstarbekohast lahendust leida. Selleks püütakse ette valmistada tööstust nii, et produktsioonivõimet oleks võimalus vajaduse korral kiiresti tõsta, samuti organiseeritakse ja valmistatakse ette eratööstusi sellaselt, et nad oleksid suutelised kiiresti üle minema sõjapidamiseks vajalike toodete produtseerimisele. Seejuures jäetakse kõrvale või lülitatakse välja need käitised, millede tooteid pole võimalik kasutada sõjapidamiseks ja missuguseid pole võimalik ümber seada sõjapidamiseks kasulike toodete produtseerimiseks.

Tööstus sõjamajanduses peab arvestama kogu rahva nõudmisi. Selles nõudmiste kompleksis umbes pool langeb inimeste ülalpidamisele (toit, ihukate jne.). Nõudmiste rahuldamine siin on tööstusel kergem, sest ka rahu ajal on tegeldud sama alaga. Teine pool nõudmisi langeb võitlusvahenditele. Nende kahe nõudmise kõrval (elada ja võidelda) jäävad teised rahva huvid, nagu kultuurilised, ehitustegevus, lõbustused, mugavused jne., tagaplaanile.

Tööstused sõjamajanduse nõudmisi rahuldades puutuvad kokku samade komponentidega, mis rahu ajal, s. o. tuleb lahendada olukord nii loodusjõudude (tooraine, energia), inimtööjõu kui ka kapitali alal.

Need komponendid on kõik omakohast tähtsad, kuid üldiselt püütakse sõjamajanduses esile tõsta toorainete probleemi. Võitlusvahendite produtseerimine on kindlustatud kõige paremini siis, kui evitakse vastavaid tooraineid või vähemalt vastavaid aineid. Siit arenebki välja autarkiline kalak riigikaitsemajanduse poliitikas.

Kuna täiesti autarkilist riiki maailmas ei ole, siis püütakse vastavate tooraine-tagavarade loomisega end sõltumatuks teha. Üldiselt on sõjatööstuslike toorainete arv väga suur, kuid nende seas on välja kujunenud 20—25 n. ü. strateegilist ainet (metallid, vedelad kütteained, lõhkeainete valmistamiseks vajalikud toorained jne.), millede tähtsus on eriti suur ja millede saavutamiseks võetakse ette vajaduse korral eri sõjakäike (Maailmasõjas Saksa sõjakäik Rumeenia õliväljadele).

Tööliste probleemi kiputakse sageli alahindama, mille tagajärjel aga tekib mitme-

suguseid raskusi. Nii mobiliseeriti Maaailma-sõja ajal rindele sõja algul hulk oskustöölisi (Prantsusmaal ja Saksamaal), kuid varsti ilmnis tehtud viga ja oldi sunnitud töölisi rindelt tagasi tõmbama tööstustesse, kus nad riigile rohkem kasulikud olid.

Kapitali probleem tööstuses sõja ajal on üks raskemaid. Sõda on näidanud, et era-kapitalile ei või jätta teotsemiseks vabu käsi. See rahuaegse majanduse tõukejõud on liiga tugevasti läbi immutatud egoismist ja ta ei kohane tänapäeva sõja mentaliteediga (kogu riigi inim- ja materjalsete jõuallikate rakendamiseks sõjaks). S. t. ei suudeta aru saada, et kui üks kodanik rindel on valmis ohverdama oma elu, siis teine peab valmis olema vähemalt oma kapitali mängu pane-ma selles võitluses, mida rahvas on otsustanud pidada. Kui laial määral riik erama-janduse tegevusse vahele peab segama, selle kohta võib leida kirjanduses lahkuminevaid arvamusi. Küsimuse raskus seisneb selles, kas täielik eraalgatuse piiramine ei ole va-

hest kahjulikum kui piiratud eraalgatuse kasutamine sõja huvides. Sõjaaegset eraalgatust kõige kõrgemalt hindab Inglismaa. Siin leitakse, et erakapitali tegevust peab sõja ajal kontrollima, nii et ettevõtja kasu ei ületaks 5%. See inglise seisukoht põhjeneb rohkem Inglismaa üldisele sõja finantseerimise kavale. Nimelt suutis Inglismaa Maa-ilmasõjas suure osa sõjapidamiskuludest katta maksudega. Sama kavatsus on sääl ka tuleviku-sõja suhtes. Sellelt seisukohalt on inglased eriti huvitatud ettevõtja maksuvõime alalhoidmisest, millest on tingitud ettevõtjale kasusaamise võimaldamine ka sõja ajal. Mujal sellast kindlat normi ei ole üles seatud, kuid võib märgata, et eraalgatust sõja ajal täielikult hüljata ei riskeerita kuskil. Tavaline seisukoht on, et sõja ajal peab olema ettevõtte täielikult kontrollitav, eelistatakse majandusliku ja administratiivse juhtimise üleminekut riigi kätte, kuna tehnilise juhtimise alal eelistatakse ettevõtjale anda rohkem vabadust.

(Järgneb.)

Õhukaitse korraldamisest välisuurtükiväes.

Major H. Lokk.

Õhukaitse vajadus suurtükiväes. Kõigi riikide eeskirjad rõhutavad õhukaitse vajadust suurtükiväeosades ja ka meie LE § 58 nõuab õhukaitse teostamist suurtükiväekoondiste kaitseks. Suurtükivägi on lennuväele soodseks ründeobjektiks nii rännakul kui ka positsioonil. Kirjanduses ilmunud andmed Hispaania kodusõjast räägivad suurtükiväe positsioonide mahasurumisest lennuväe poolt (näiteks Brunette'i lahing 1937. a. suvel). N. Vene eeskirjad nõuavad isegi üksikute ti-relvade mahasurumist lennuväe poolt. Seega suurtükiväeosad isegi hajutatuna üksikrelvadena maastikul peavad alati arvestama õhukallaletunge, mis kutsub esile vajadust õhukaitse korraldamiseks. Õhukaitse eriuksusi ei jätku kaugellki kõigi vajaduste rahuldamiseks ja seepärast jääb õhukaitse korraldamine eeskätt suurtükiväe enese mureks. LE § 49 nõuab õhukaitse teostamist väeosade ja -asutiste poolt nende käsutuses olevate vahenditega igal ajal ja igas olukorras, ilma erilist korraldust ootamata. Õhukaitset teostatakse moon-damisega, õhuvaatlusega ja õhukaitserelvade tulega. Enne õhukaitse teostamise küsi-

muste valgustamise juurde asumist vaatleme lühidalt lennuväe teotsemisviise suurtükiväeosade ründamisel, sest õhukaitse teostamine on sellest sõltuv.

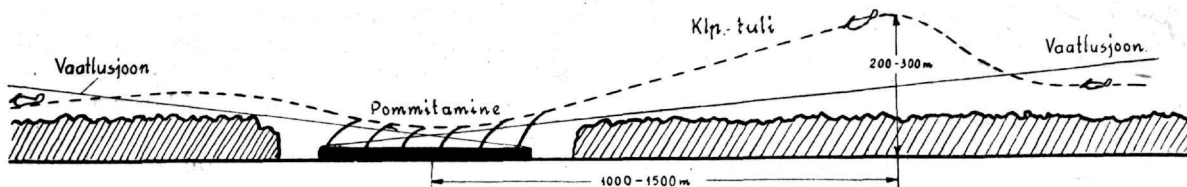
Lennuväe tegevus suurtükiväeosade ründamisel. Kõige paremaid tulemusi suurtükiväe vastu saavutab rünnakulennuvägi. Rünnakulennuväe iseloomustuseks kirjutab kolonel J. Vellerind „Sõjateadlases“ nr. 2 lk. 225: „Rünnakulennuvägi tegutseb reeglina niitevlennult (5—10 m), kuid olenevalt olukorrast ka madalalt kõrguselt (30—300 m). Rünnakulennukeiks on eritüüpi lennukid hea horisontaalse kiirusega, pommide kandejõuga 300—500 kg, tegevusraadiusega vähemalt 300—400 km ja hea manöövrivõimega. Selle eritüübi puudumisel on kasutatavad rünnakutegevusel ka kergepommitus- ja luurelennukid.“ Rünnakulennuvägi võitleb maapealsete märkide vastu, kasutades kuulipildujatuld ja pommitamist. Kuulipildujatuld kasutatakse peamiselt lahtise elavjõu tabamiseks ja õhukaitsepunktide mahasurumiseks. Pommidest kasutatakse antud juhul peamiselt kergeid kildpomme (10—15 kg) ja ka mürkainet. Ühe suurtüki-

väegrupi rännakukolonni ründamine on jõukohane ühele rännakulennuväe salgale (9 lennukit).

Rännakulennuväe rünnak peab toimuma ootamata, kusjuures lähenemine rünnatavale objektile toimub võimalikult varjatult. Rünnak võib toimuda kolmel viisil:

- kuulipildujatulega ja pommitamisega madallennul,
- kuulipildujatulega ja pommitamisega pikeerimisel,
- pommitamisega madallennul.

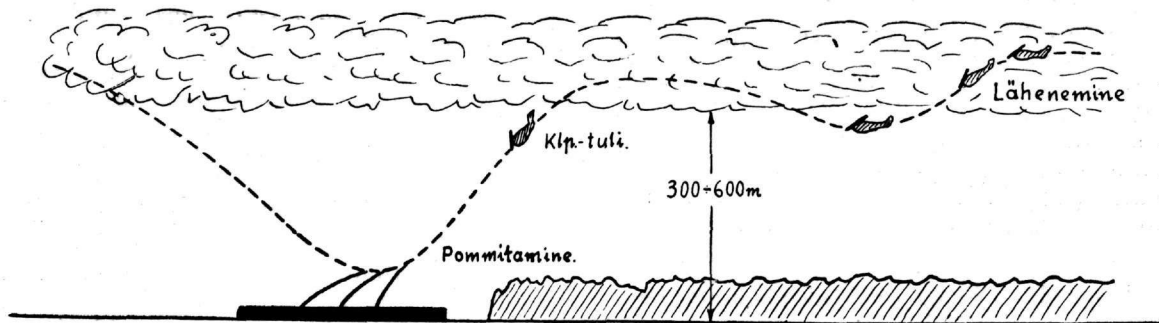
Asudes ülalnimetatud teotsemisviiside vaatlemisele, näeme, et esimesel juhul (joon. 1) rännakulennuvägi läheneb märgile madalal kõrgusel. Umbes 1000—1500 m kaugusel märgist tõusevad lennukid 200 kuni 300 m kõrgusele, et pikeerides avada kuulipildujatuli ja märgist madalalt üle lennates vabastada pommid.

Joonis 1.

Teisel juhul toimub lennukite lähenemine pilvedes (joon. 2), et märkamatul lähenemisel saavutada nõutav kõrgus. Märgi kohale jõudes pikeerivad lennukid märgile, avades kuulipildujatule ja madalal kõrgusel vabastavad pommid.

buga. Ka käsitsemisoskus nõuab palju aega ja hoolt, rääkimata õppevahendest ja sihtimis- ning laskeseadistest. Võib kindlasti ütelda, et õhukaitse kuulipildurit ei ole võimalik välja õpetada kõrvalõppusena mõne teise erialase õppuse kõrval.

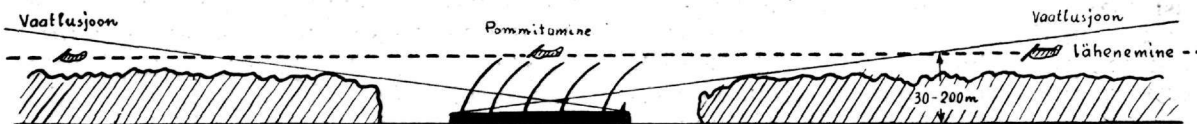

Joonis 2.

Lõpuks, kui lennukid rünnak piirdub vaid pommitamisega madallennul, siis lähenevad lennukid (joon. 3.) märgile ja sellest ülelendamisest päästavad pommid.

Praktiliseks laskekauguseks loetakse 1000 m, kui lennuk on 800 m kõrgusel.¹⁾

¹⁾ Ajutine juhend õhukaitsekuulipildujate kasutamiseks § 62.

Joonis 3.

Tuleb arvestada seda, et madalalt lendavat lennukit on raske tulistada kuulipildujast suurte nurkkiiruste tõttu väikestel kaugustel.

Sõjapüssi rakendamine õhukaitseks on hõlpsam, sest materjalosa jääb muutmatuks ja laskuri väljaõppe on teostatav kergemini kui kuulipilduri oma. Sõjapüssist algharjutusi sooritanute hulgast valitakse andekamad, kellega võetakse läbi vastav erikursus. Sellase kursuse korraldamine ja vajaliste õppevahendite soetamine on teostatav igas suurtükiväeosas.

Sõjapüssi võib edukalt kasutada lennuki tulistamisel kuni 500 m kauguseni.²⁾

Kokku võttes selgub, et madalalt lendavate lennukite tulistamiseks on kohane eeskätt sõjapüss, mille käsitsemine hõlpsam, materjalosa ei nõua täiendusi ja väljaõpe on teostatav kõrvalõppusena. Kuulipilduja võetakse tarvitusele võitluses suurematel kaugustel ja kõrgustel. Lennuki tulistamine kuulipildujast kaugustel alla 300 m on juba üsna raske, arvestades lennuki suurt kiirust.

Käsirelvade tuld õhumärkidele ei saa alahinnata: Abessiinia sõjas tulistati alla 8 Itaalia lennukit käsirelvade poolt, kuna tabatud oli 259 lennukit.³⁾ Peab aga arvestama seda, et abessiinlastel puudus sellel alal vajaline ettevalmistus. Hispaania kodusõjas kuulub 25% allatulistatud lennukeist käsirelvade tule arvele.

Õhukaitse puhkudel ja rännakul. Väljaspool maapealse tule ulatust toimub suurtükiväeosade rännak kolonnides, missugune vaade on püsima jäänud ajast, millal lennuväe tegevust ei arvestatud. Lennuväe teotsemistulemuste kohta rännakukolonnide vastu leidub küllaldaselt näiteid Hispaania kodusõjast. Nii paisati lennuväe poolt laiaili märtsikuus 1937. a. Quadalajara juures 10 000 itaallast koosnev motoriseeritud kolonn, kes kaotas pikemaks ajaks lahinguvõime. Sama aasta suvel ründasid rahvuslaste lennukid Toledo juures valitsusväelaste 5000-mehelist segakolonna, mis koosnes jala- ja suurtükiväeosadest, tekitades sellast hävitust ja segadust, et nimetatud kolonn üldse ei saanudki pealetungioperatsioonist osa võtta.

Kui küsida rännakulennuväe juhilt, millist märki tema peab ideaalseks ründamiseks madalalt kõrguselt, siis saame vastuse, et märk peab olema 20—30 m lai, vähemalt 1300 m pikk ja hästi kompaktne.⁴⁾ Kerge suurtükiväegrupi kolonna pikkus ühes lahinguvooriga on 1800 m, seega vastab täiesti

kõigile nõudmistele, mis soodustavad rännakulennuväe tegevust.

On täiesti selge, et lennuvägi võib rännata vaid avastatud kolonne, mis pärast esimene vajadus õk-aladel on kolonni varjamine õhustvaatluse eest. Suurt abi liikumise varjamiseks pakub pimedus, kuid olukord võib sundida rännakute teostamist ka valguses.

Lennuväe rännaku eel käib luure kolonni asukoha ja liikumissuuna leidmiseks. Kui arvestada, et aerodroomid asuvad 200—300 km kaugusel rindest, siis võib rännak kolonnile aset leida 2—3 tunni möödumisel pärast kolonni avastamist. Asuvad aga rännakulennuväe aerodroomid rindest 25—80 km kaugusel, võib rännak järgneda vastavalt 1—2 tunni möödumisel. Rännakulennuväe koondise väljasaatmine luurele kolonnide leidmiseks on liig kulukas ja ei tule kõne alla.

Õhuluure teostamine pimedas on küll võimalik valgustuspommide ja rakettide abil, kuid pimedus raskendab lennuväe teotsemisvõimalusi:

- lendamine koondriivis on võimatu,
- rännatava märgi leidmine on raskendatud,
- on olemas oht madallennul põrgata maapealsete kõrgemate esemete vastu, mis sunnib lendama suurematel kõrgustel, mille tagajärjel pommitamise täpsus kahaneb.

Õise õhurännaku tulemuseks võib olla vaid rännaku aeglustamine.

Vaadelnud lennuväe tegevust, asume nüüd õhukaitse küsimuste lahendamisele.

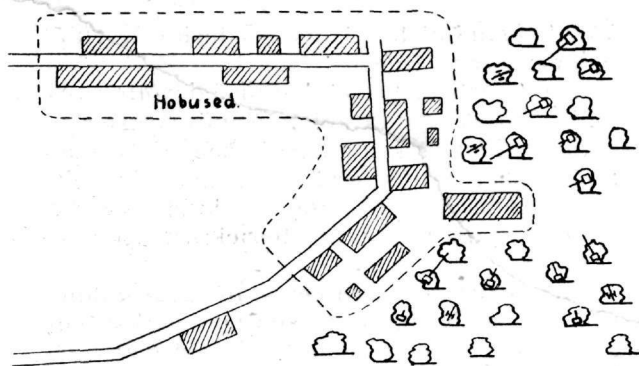
Tavaliselt algab rännak puhkekohast. Viimase avastamine lennuväe poolt toob juba enesega kaasa raskusi rännaku varjamiseks. See asjaolu seab üles nõudmise suurtükiväe puhkekohtade hoolsaks moondamiseks, vastavalt kohapealsetele moondamisvõimalustele (joon. 4 ja 5). Hea moondamisega on suurtükivägi täitnud juba suure osa õhukaitsest. N. Vene õhukaitse eeskirja § 224 nõuab puhkekoha jaotamise juures esõiguse andmist mehhaniseeritud osadele, suurtükiväeosadele, ratsaväele ja vooridele — paremate moondamisvõimaluste saamiseks.

Peale moondamise peab suurtükivägi puhkekohal korraldama õhuvaatlust. See on vajalik vastase luurelennukite avastami-

²⁾ Ajutine juhend õhukaitse teostamiseks sõjapüssiga § 23.

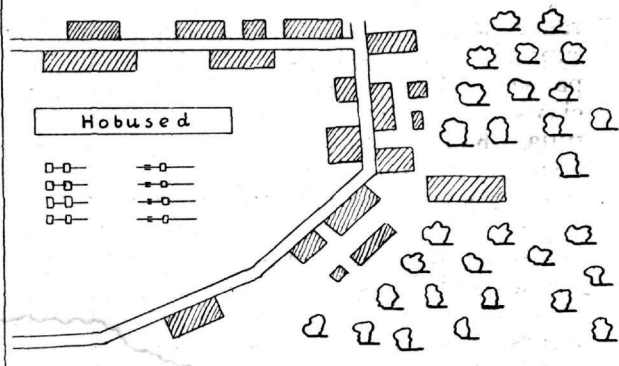
³⁾ Luftwehr 1938. a. nr. 11, lk. 437.

⁴⁾ Luftwehr 1938. a. nr. 11, lk. 436.

Õige!

Joonis 4.

Vale!

Joonis 5.

seks, et nende lähenemisel katkeks igasugune liiklus ja meeskond varjuks õhustvaatluse eest.

Kuna luurelennukid lendavad kõrgelt, siis suurtükivägi ei ole võimeline olemasolevate relvadega teostama nende vastu õhukaitset aktiivselt.

Asudes suurtükiväe rännaku vaatlemisele, tuletame veel kord meelde, et õhurünnak suurtükiväele on kõige ohtlikum rännakul (suur märk, väike liikumiskiirus, seotud teega). N. Vene õhukaitse-eeskirja § 123 nõuab kategooriliselt, et vanem juht, kelle käsutuses on õhukaitserelvad, teostab esimeses järjekorras suurtükiväeosade õhukaitset rännakul.

Õhukallaletungi ohu vähendamiseks on suurtükiväel rännaku teostamiseks järgmised võimalused:

- rännaku avastamise vältimine, moondamine, varjumine ja liiklemise teostamine killustatult väikestes osades,
- rännaku vältuse lühendamine liiklemiskiiruse suurendamisega ja
- loobumine liiklemisest kolonnides, teostades liiklemist hargnenud rivi korras väljaspool teid maastikul.⁵⁾

Nagu eespool selgitatud, aitab kaasa rännaku saladuses hoidmiseks puhkekoha või rännaku lähtekoha hoolas moondamine õhuluure eest. Liikumisel kolonni moondamine ja varjumine õhuluure eest ei ole kergesti teostatav. Kõne alla võib see tulla liikumisel metsavahelistel teedel, juhul kui saadakse varakult teada vastase lähenevast lennukist ja leitakse aega teelt sõitmiseks metsa varju. Paremat võimalust rännaku varjamiseks pakub pimedus. Kuid alati ei

⁵⁾ Luftwehr 1938. a. nr. 11, lk. 439.

saa seda kasutada kas olukorrast tingitult või suvel näiteks lühikeste ööde tõttu, mis pärast on vaja rännakuid teostada ka valges. Kaotuste vähendamiseks õhukallaletungi korral kõik kolonnid hajuvad sügavusse. See raskendab küll õhuluurel kindlaks teha kolonni jõudude suurust, kuid suurtükiväe suhtes tekib siin teine raskus. Kerge suurtükiväegrupi rännakukolonnide pikkus — 150 m vahedega suurtükide vahel, 300 m vahedega patareide vahel ja lahinguvoori suurendatud vahedega — on ca 5 km. Sellase kolonni juhtimine on raske, liikumise suure ulatuses on grupi kolonni all kinni ja grupi viimased osad jõuavad sihtkohta tunniajalise hilinemisega. Lahinguolukord aga nõuab suurtükiväeosadelt kiiret ümberpaiknemist ja lahinguvalmsust.

Seega osutub suurtükiväele sageli paratamatuks teostada rännakuid ka harilikes kolonnides, valgel ajal.

Millised võimalused on suurtükiväel olemas rännakuvältuse vähendamiseks liikumiskiiruse suurendamisega? Mehaanilise veoga suurtükivägi on siin soodes seisukorras oma suure liikumiskiiruse tõttu. Hobuveol liikuv suurtükiväel on raske selle alal midagi nimetamisväärset saavutada. Näiteks 24 km pikkuse rännaku sooritamiseks vajab suurtükivägi paremal juhul 4 tundi, seega on lennukil küllaldaselt aega luure teostamiseks, rännakulennuväe väljakutsumiseks ja viimasel aega rännaku sooritamiseks ajal, millal suurtükiväeosa veel jätkab rännakut. On ainult üks moodus selle pahe vältimiseks ja nimelt — toimetada materjalosa ja laskemoon sihtkohta autodel, ja hobustel ühes tühjade voorivankritel liikuda järel kiirendatud korras, kasutades tarbe korral kõrvalisi külavaheteid, kus muidu suurtükiväel liiklemine oleks

raskendatud. Sellega on seoses pahe, et suurtükiväeosa jõuab sihtkohta osade kaupa ja erinevatel aegadel. Lahingutegevusel ei või selle viisi kasutamine küll kõne alla tulla. Kuid üldiselt, kus olukord seda vähegi võimaldab (nagu sügavast tagalast suurtükiväeosade rindele toimetamisel) võib see viis kasutamist leida ja see raskendab õhuluurel suurtükiväeosade olemasolu avastamist (autoveokeil presendiga kaetud materjalosa), sest hobuste ja voriide liiklemise järgi ei saa teha järeldusi, et on tegemist suurtükiväeosadega. Ühes sellega väheneb ka õhukallaletungi oht, sest maastikul kõrvalistel teedel hajutatud hobused ja voriivankrite vähemad üksused ei paku rünnakulennuväele vääriolist kallaletungi märki.

N. Vene suurtükiväe lahingueeskiri (§ 333 ja 334) lahendab õhukaitse küsimust rännakul sellaselt, et õhualarmi väljakuulutamisel:

- kk-jaod seavad end lahinguvalmis,
- inimesed panevad pähe g-torbikud ja selga g-ülirikonnad, kutna hobused kaetakse tekkidega,
- rivikord, jätkates liikumist, hargneb, teel asuvate sõidukite vahed suurendatakse 50—75 m,
- suurtükid sõidavad teelt kõrvale, olevalt maastikust, kas paremale või vasakule, 100—150 m vahedele.

Kuid kõik see on teostatav vaid siis, kui vastase lennuki lähenemine on varakult teatavaks saanud, ootamatu õhurünnaku korral aga mitte.

Mis puutub suurtükiväe õhukaitsemeie oludes, siis SvE IV § 111 ütleb järg-

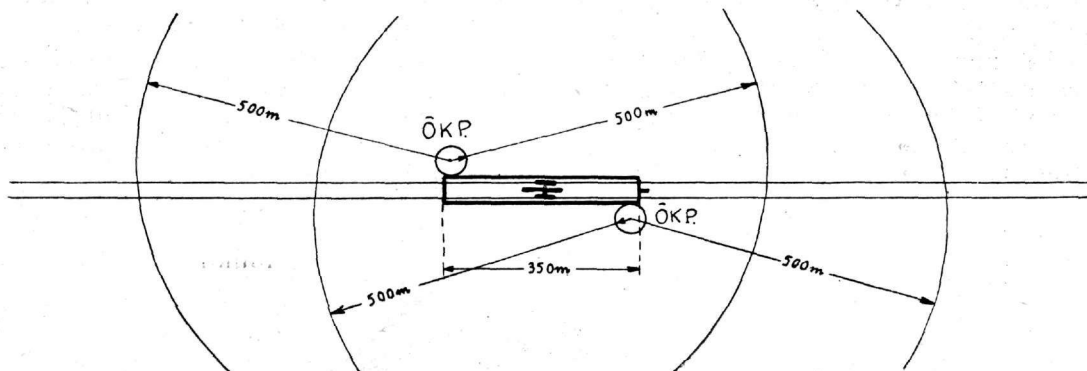
meeskond hüppab tee äärelle ja riviult avab tule lennuki pihta.“ Samas § eespool soovitatakse patareil liikumist maastikul hargnenult.

Arvestades patarei kolonni pikkuseks 350 m, selgub, et selle kaitsmiseks lennukite vastu vastu on vaja 2 õhukaitseposti (joon. 6), et olla kaetud kahekordse püssitulega. Õhukaitseposti koosseisu jätkub 3 õhulaskurist. Püssitule ulatavuse ringid joonisel on näidatud, arvestades lennukikõrgust 300 m. Kui sellaselt välja panna igas patareis 2 õhukaitseposti, siis on kogu grupikolonn kaetud püssitulega ja kui patareid üksteise järel liiguvad eeskirjas ettenähtud 15-m vahedega, siis on enamik kolonni kaetud isegi kolmekordse püssitulega.

Püssil on õhukaitse teostamisel madalalt lendavate lennukite vastu paremuseks, et ta võimaldab isegi suurte nurkkiiruste juures lennuki edukat tulistamist. Pealeselle on püssikandja laskevalmis kiiremalt kui kuulipildur, mis on eriti tähtis lennukite ootamata ilmumisel. Õhurünnaku ootamata vähendamiseks on tarvilik igas patareis õhuvaatluse korraldamine rännakul. Seda ülesannet on otstarbekohane panna teatavatele suurtükiumbreile, kes sõites eelikul või kastil evivad küllaldast ringvaadet ja kes teatavad viibimata iga lennuki avastamisest.

Kokku võttes suurtükiväe päevase rännaku õhukaitseks on vajalikud korraldused:

- õhuvaatluseks,
- õhukaitsepostide väljapanekuks ja
- rivikorra harvendamiseks õhualarmi korral.

Joonis 6.

mist: „Patareikolonn madalalt (alla 300 m) ründava lennuki tulistamiseks antakse käsklus: „Lennuk! Tuld!“ Selle käskluse järelle lennukite tulistamiseks määratud

Mis puutub viimasesse, siis on tarvis varakult ette näha, kuidas toimub hargnemine (näit. paaritunumbrilised suurtükid paremale poole teed, paarisnumbrid vasa-

kule, kusjuures kuulikastid liiguvad oma suurtükide juures).

Õhukaitseposti koosseisu ei saa määrata juhuslikke mehi, vaid sinna kuuluvad eriväljaõppe saanud laskurid.

Liikumisel segakolonnis kuulub kolonni õhukaitse korraldamine kolonni üldjuhile. Tema eriliseks hooleks peab olema kolonnis liikuvate suurtükiväeosade õhukaitse. Sellasel korral on tarvilik määrata suurtükiväekolonniga kaitseks jalaväeosadest õhukütide grupid, sest on selge, et suurtükiväe õhulaskurid, kes oma väljaõppe on saanud vaid kõrvalõppusena, ei suuda võistelda selleks eriti väljaõpetatud õhuküttidega. On aga üldjuhi käsutuses veel erilised õhukaitserelvad, siis on suurtükiväekolonnil eesõigus nende saamiseks, sest suurtükivägi, olles seotud teega, on kõige suuremas ohus õhurünnaku korral.

Õhukaitse tulepositsioonil. Suurtükiväe positsioonidest võivad õhurünnakute osalisteks saada tulepositsioon, eelikutte asukoht ja lahinguvõr. Kaks viimast on tulepositsiooniga võrreldes paremas seisukorras, sest nemad ei ole niivõrra seotud kindla asukohaga ja pealegi on eelikuid ja lahinguvõori enamalt jaolt alati võimalik paigutada hajutatult, mis nende ülesleidmist ja ründamist lennuväele tunduvalt raskendab.

Seevastu on aga tulepositsioon seotud kindla ja piiratud maa-alaga ja tema avastamine lennuväe poolt peagu alati võimalik, eriti aga patarei tulistamise ajal. Ka kõige paremini moondatud patareid võib avastada, kui ta avab tule, eriti aga siis, kui lahingu kestel vastase tangid on sisse murdunud ja patarei kas tervikult või üksiksuurtükidena hakkab asuma ajutistele positsioonidele tangirünnaku tagasilöömiseks.

Seni pakkus mets patarei tulepositsioonidele häid moondamisvõimalusi, kuid Hispaania kodusõja kogemustel tuleb metsa väärtus võtta ümberhindamisele. Astuuria vallutamisel näiteks süüdati mets põlema lennuväe süütepommidega.

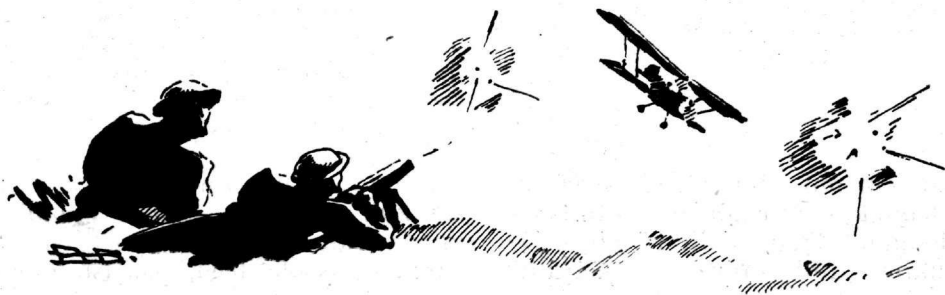
Ülaltoodust selgub, et tulepositsioon vabab õhukaitset rohkem kui mõni muu osa suurtükiväe positsioonist.

Õhurünnak tulepositsioonile suudab ajutiselt halvata patarei tegevust, kuid lühiajalisuse tõttu ei ole suuteline kestvalt maas hoidma patarei tegevust. Lennupommide kildude eest pakuvad tavalised numbrite kaevikud küllaldast kaitset. Et aga õhurünnakuid tulepositsioonile raskendada, on tarvilikud õhukaitsepostide olemasolu tulepositsioonil.

Kokkuvõte. Lennuväe kiire areng võimaldab lennuväele ettenähtud ülesannete pidevat laiendamist. Need ülesanded haaravad ka võitlust välisuurtükiväe vastu nii lahingus kui ka rännakul. Viimane sunnib suurtükiväelasi pöörama õhukaitse küsimustele senisest palju suuremat tähelepanu.

Suurtükiväele kujuneb kaasajal kõige ohtlikumaks rünnakulennuvägi ja selle vastu võitlemiseks osutub sobivamaks relvaks sõjapüss. Suurtükiväe enda huvides on õhulaskurite väljaõpetamine. Küsimusele, millisest erialameeskonnast välja koolitada õhulaskureid, tuleb vastata, et suurtükimuribritest. Teiste eriala meestel ei näi võimalust olevat oma ametialaste ülesannete täitmise tõttu tegelda lennukite tulistamisega. Luurajad ja telefonistid teotsevad hajutatult ja seega ei paku nemad mingisugust õhukallaletungi objekti. Sõitjad on alati seotud hobustega ja viimaste juurest ei või nad lahkuda ei lahingus ega rännakul. Jääb üle valida õhulaskureid suurtükimuribrite hulgast. Minu arvates on selleks kõige sobivamad 5. ja 6. suurtükimurbrid, kellede erialane väljaõpe võimaldab rööbiti läbi võtta õhulaskuri kursuse.

Õhulaskurite olemasolu suurtükiväes tõstab kahtlemata suurtükiväe moraali, kaob abitusetunne õhurünnakute korral ja suurtükiväele kujuneb tähtis endakaitsevahend teiste endakaitsevahendite kõrval.

5. Suurtükiväegrupp 20-aastane.

1. Ülevaade vabadussõjaegsest tegevusest.

16. märtsil pühitseb 5. Suurtükiväegrupp oma 20. aastapäeva. Grupp põlvneb vabadussõjaegsest 3. Raske Välja Suurtükiväe Divisjonist (3. R. V. S. D.), mis varsti pärast formeerimist ümber nimetati 3. Suurtükiväepolguks (3. S. P.). Divisjoni formeerimise eesmärgiks oli moodustada Ülemjuhataja suurtükiväeline varu, mille abil oluks võimalik mõjutada lahinguid tähtsamates operatiivsuundades ja rindeosades. See eesmärk aga ei olnud realiseeritav, sest et

suurtükide, varustise, meeste ja hobuste puudusel ei olnud võimalik formeerida rohkem uusi patareid kui ainult üks (2. patarei), kuna ülejäänud patareid määrati 1. ja 2. Suurtükiväepolkudest järgmiselt:

1. S. P. 6. patarei	—	1. patareiks
2. S. P. 3. „	—	3. „
2. S. P. 7. „	—	4. „
2. S. P. 1. „	—	5. „

24. märtsil oli 3. R. V. S. D. juhtiv koosseis, suurtükid ja paigutus järgmine:

Üksuse nimetus	Ametikohad	Ohv. nimed	Srt. süsteem ja arv	Asukohad
Staap	Divisjoniülem Adjutant ja st. k-do ülem Asjaajaja	Al-polk. M. Terras Lipn. H. Ekstein Sv-am. A. Tennishof		Formeerimisel Tallinnas
1. patarei	Patareiülem Vanem ohv. Noorem ohv.	Al-ltn. J. Rimmel Ltn. H. Vellig Lipn. V. Kitsberg	6'' ingl. haub. — 2.	Tallinna Kaitsepataljoni käsituses Rõuge mõisas
2. patarei	Patareiülem	Kpt. K. Kool	6'' ingl. haub. — 2.	Formeerimisel Tallinnas
3. patarei	Patareiülem Vanem ohv. Asjaajaja	Ltn. H. Miller Al-ltn. K. Rostfeldt Sv-am. E. Nöörmann	48''' šn. haub. — 2.	6. Jal-polgu käsituses Ruhjast lõuna pool
4. patarei	Patareiülem Vanem ohv.	Al-ltn. K. Einbund Lipn. K. Freyberg	48''' šn. haub. — 2.	6. Jal-polgu käsituses Sivershofi rajoonis
5. patarei	Patareiülem	Ltn. O. Einer	42''' šn. kah. — 2.	3. Jal-polgu käsituses Valgast lõuna pool

Nagu tabelist nähtub, olid divisjoni formeerimise ajal neli patareid lahingutes Lõunarindel.

Lõunarindele saadeti ka 2. patarei juba 26. märtsil, kuigi varustis, eriti tehniline ja sidevarustis, oli väga puudulik.

3. Diviisi formeerimisel tekkis vajadus orgaaniliselt diviisi koosseisu kuuluva suurtükiväe järele. Kuna uute patareide formeerimine ei olnud võimalik, kasutati selleks 3. R. V. S. D. Juba 5. aprillil nimetati divisjon ümber 3. Suurtükiväepolguks, mille koosseisu 6 patareid. Polk allutati 3. Diviisile, kuhu kuulub oma järglaste kaudu tänapäevani. Samal päeval toimus ka uus patareide määramine suurtükiväepolkudesse. Divisjoni 1. ja 2. patarei nimetati 2. Suurtükiväepolgu 1. ja 2. patareiks, 3., 4. ja 5. patarei — 3. Suurtükiväepolgu 1., 2. ja 3. patareiks ja 2. Suurtükiväepolgu 5. ja 6. patarei — 3. Suurtükiväepolgu 5. ja 6. patareiks.

4. patarei formeerimist algas al-ltn. H. Vilipus 11. aprillil Tallinnas ja jätkas Viljandis kuni 4. maini, millal saadeti rindele. 9. aprillil jõudis ka polgu staap Tallinnast Viljandi, et asuda polgu juhtimisele 3. Diviisi koosseisu.

Pärast ümbernimetamist oli 15. aprillil polgu koosseis:

Patar. nr.	Patarei ülem	Srt. süsteemid ja arv
1.	Ltn. Miller	48''' šn. haub. — 2.
2.	Ltn. Einbund	42''' šn. kah. — 2.
		48''' šn. haub. — 1.
3.	Ltn. Einer	42''' šn. kah. — 2.
4.	Al-ltn. Vilipus	3,425" kah. — 2.
5.	Kpt. Roska	18 nl. kah. — 4.
6.	Al-ltn. Tamm	3,425" kah. — 4.

4. mail lahkus Asutavasse Kogusse valitud 2. patarei ülem ltn. Einbund ja patarei

Al-polk. M. Terras (nüüd res-kol. VR I/2)
3. Suurtükiväepolgu ülem Vabadussõjas.

ülemaks määrati sama patare'i lipnik Freyberg, kes juhtis patareid kogu sõja kestel.

Tõsisem lahingute periood polgu osadel algas aprillikuus. 25. aprillil algasid punased suuremat pealetungi 6. Jalaväepolgu kaitselõigus Ruhja, Vigandi joonel. Polgu III-dat pataljoni toetas 1. patare'i (ltm. Miller) olles positsioonil Kaln-Krogsi rajoonis.

Kella 0300 ajal hiilisid punaste osad pataljoni valveosadest mööda, löikasid läbi pataljoni ühendused polgu staabiga ja vangistasid ühe pealt pataljoni staabi ühes pataljoniülemlaga ja enamiku 10. roodust ühes rooduülemlaga. Vangistusest pääsnud alarmeerisid patare'i. Patare'i ülem, pataljoniga telefoniühendust mitte saades, teatas sündmusest 6. Jalaväepolgu ülemale Ruhja ja asus ise vastupanu organiseerima, saates vabad mehed püssidega ette ja suunates patare'i tule edasitungivatele punastele. Nii kestis see 2 tundi, kuni saabus abi soomusauto „Vanapagana“ näol. Soomusautot kasutas patare'i ka oma vaatluspunktiiks, viies selleni telefoniühenduse. Punaste pealetungi ei suudetud siiski seisma panna ja pata-

rei taandus rühmadena positsioonilt positsioonile, kogu aeg vastase osi tule all hoides. Kell 1230 jõudis patareisse 6. patareist saadetud kahur. Koondatud tulega sunniti Ruhja alevi juure juba positsioonile asunud vastase patare'i sealt lahkuma. Taandumisel tõkestas patare'i oma tulega vahetpidamatult vastase edasitungi, vahetades päeva jooksul 8 korda positsioone.

30. aprillil algas 6. Jalaväepolgu vasak tiib (II pat.) edukat pealetungi, millele järgnes 1. mail üldine pealetung, lõppedes punaste väljatõrjumisega Põhja-Lätist mai lõpus.

Vastase paiskamisega Salatsi jõe taha oli otsene oht 3. Diviisi rindel likvideeritud ja osa jõude võidi ümber paigutada aktiivsematele rindeosadele, milleks oli eeskätt Mõniste, Panikovitši vaheline ala.

27. mail algas Võru grupi üldine pealetung, mille vältel 5. patare'i tegi kaasa väga huvitava ja ainulaadse retke koos 1. Ratsapolguga kuni Jakobstadtini.

27. mail murti vastase rinne läbi ja andes vastasele löök löögi järel vallutati 29. mail Marienburg, kus koondati jõude.

30. mail jätkati Marienburgist edasilikumist koosseisus: 1. Ratsapolk, I pat. 1. Jalaväepolgust, (2. S. P. 5. patare'i ja 3. S. P. 5. patare'i II rühm (hõlpsamaks edasilikumiseks koos ratsaväeosadega jättis kapten Roska I rühma Marienburgi maha, võttes kaasa lisarakendi). Hoogse löögiga likvideeriti vastase tugevam vastupanu katse Lettini mõisa rajoonis ja 31. mail vallutati Alt-Schwaneburg, kus saadi rikkalik sõjasaak.

Peatuseta liiguti edasi, ees vaheldumisi 2. ja 3. eskadron ja 3. S. P. 5. patare'i. Paa-nikasse sattunud vastasele ei tohtud anda aega toibumiseks. Üksikud vastase vastupanu katsed likvideeriti suurtükiväe toetusel. 2. juuni õhtul jõuti Sesvegenisse, kus 2. ja 3. eskadron 3. S. P. 5. patare'i kartetsitule toetusel vangistasid Sesvegenist läbimineva umbes pataljoni suuruse vastase kolonni. Viimasel polnud aimugi eskadronide ja patare'i viibimisest Sesvegenis, kus neid tabas ootamatu rünnak.

3. juuni õhtul jõuti Laudoni mõisa rajooni, kus avastati vastase suurem väeosa. Kiire ja energilise rünnakuga otsustati sundida mitu korda tugevam vastane taandumisele ja päästa hävitamisest suur Evsti jõe sild, mida vastane kavatses õhkida veel enne, kui nende kõik osad oleks üle silla jõudnud.

Lahtiselt positsioonilt tulistades peletas kapten Roska punased silla juurest eemale. Lahing kestis siiski veel 3 tundi, enne kui

Sündinud kargel talvapäeval ja karastatud Vabadussõja ägedamais lahinguis, täitis juubilar oma kohust Vabadussõjas väärikalt põhimõttel: „kaitsta võimalikult paremini oma rahva ja riigi vabadust“. Rahu ajal juubilar on vankumatult kinni pidanud ja arendanud sõjasangarite käsku ning kohusetruult täitnud nende testamenti: ette valmistada ja kasvatada isamaaliselt suunatud ja rahvuslikult mõtlevat omavahel kindlalt kokku liidetud Eesti suurtükiväelaste peret Eesti kaitseks.

Oleme kindlad, et truuna oma põhimõtetele jätkab ta kindlasti ja edukalt seda kohusetruud isamaa kaitse tööd järjest kasvava andumusega.

20. hällipäeva tervituseks annetavad vanad veteraanid ühingu „3. Suurtükiväe Polk“ juubilarile tema armastatud sõjaaegse ülema pildi (valmistatud kunstnik Jurichi poolt), et seega oma poolt kaasa aidata Vabadussõjast pärit traditsioonide arendami-

sele ja süvendamisele rahvuslikus isamaalises vaimus.

Jüri Hellat

kolonel VR I/2.

Endine 3. Suurtükiväepolgu 5. Suurtükiväegrupi ülem ja ühingu „3. Suurtükiväe Polk“ esimees.

vastase osad lõplikult eemaldusid. 4. juunil oli Laudonis puhkus, kuhu koondusid kõik retkest osavõtnud osad. 5. juuni hommikul liiguti edasi ja sama päeva lõunaks vallutati nii Kreutzburg kui ka Jakobstadt.

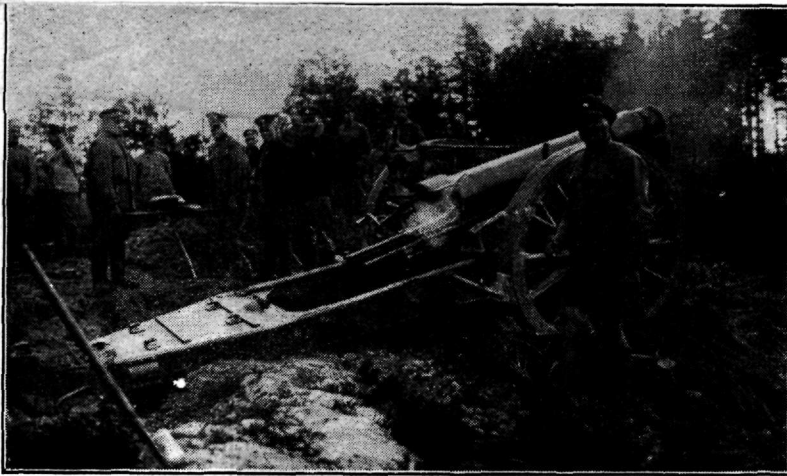
Vinduli parve rajoon Koiva jõel.

See oli hulljulge ettevõte — väheste osadega, tihti kuni kümnekond kilomeetrit peajõudude ees — ära löigata vastase suurte jõudude taandumisteed. Paanikalisel taandumisel jooksis suur osa läti kommunist-

like polkude koosseisust laiali. Selle pealetungi tulemusena vabanes Läti põhja pool Düünat ühe hoobiga punastest.

Järgmised suuremad lahingud, millest võttis 3. S. P. osa kõigi patareidega peale 5. patarei (asus Laudoni rajoonis), olid sõjas landesveeriga.

Märkimist väärivad siin alltoodud episoodid. 10. juuni öösel kell 0200 tungisid vastase osad Vinduli parve juures üle Koiva jõe, surudes meie 6. Jalaväepolgu I pat.

3. Suurtükiväepolgu 4. patareid Riia all.

osad tagasi. Pataljoni ülem, kartes, et Lintsenhofi juures asuv 6. patareid võib vastase kätte sattuda, andis patareidele käsu taandumiseks. Patareid oli eelmisel päeval saanud uued suurtükid (neli 18-nl.) ja patareid ülem ltn. Tamm ei tahtud uute suurtükidega tulistamata taanduda ja avas omal riisikol tule vastase osadele Vinduli parve rajoonis. Tuli oli niivõrra tabav ja mõjuv, et vastane taandus Koiva jõe vasakule kaldale ja meie jalaväeosad võisid asuda oma endistele positsioonidele. Tegevust toetas oma tulega ka 1. patareid.

16. juunil sai ka 4. patareid neli 18-nl. inglise kahurit. Patareid jaotati rühmadena: I rühm al-ltn. Malahoffi juhatusel 3. Jalaväepolgu käsutusse Ronneburgi rajooni ja II rühm al-ltn. Vilipus'e juhatusel 9. Jalaväepolgu käsutusse.

Vaherahu lõppedes algas sõjategevus 19. juunil uuesti.

21. juuni hommikul murdis vastane läbi 2. Läti Võnnu Polgu rinde, arendades pealetungi Volmari üldsuunas.

Mõjuvalt toetasid patareid meie jalaväge, tulistades kogu lahingu kestel kallal tungivad vastase osi Roopa alevi, Vinduli parve ja raudtee rajoonis. Samuti kestis lakkamatu võitlus vastase patareidega.

Kella 1500 ajal tulistas 1. patareid vastase soomusrongi, kust maha laaditi dessanti. Soomusrong sai pihtavusi ja tõmbus tagasi Võndu, kuna dessant aeti laiali patareid tulega. Selle lahingu kohta kirjutab landesveeri soomusrongi juht kapten Wagner: „...kui meie sellaselt olukorda kaalusime, saime eestlastelt lääne poolt granaadituld. See tuli muutus lähematel silmapilkudel ennenägemata tugevaks. 100 m ümbruses tõusis üks mullasammaste teise järel. Esimene vagun sai juba teisel minutil pihta mürsuga, mis osa laekattest minema pühkis. Tagumised vagunid lendasid laiali tagavararööpad. Suutsu ja tolmu sees võisime ainult niipalju

kindlaks teha, et tee meie taga oli mitmest kohast tabatud.“

Tühemikus, mille jättis taandunud 2. Läti Võnnu Polk, käisid võitlused varsti juba Loode jaama rajoonis, kus teetsid meie soomusrongid nr. 3 ja „Kapten Irv“. Vastase osad olid juba jõudnud soomusrongide seljataha. Tekkis väga ohtlik olukord. Parajasti selleks ajaks jõudsid Loode jaama Kuperjanovi partisanid ühes oma lahutamata lahingukaaslase, 3. S. P. 2. patareiga, mis koosnes ühest kergest ja ühest raskest rühmast. (Pihkva operatsiooni ajal oli patareid end mitteametlikult täiendanud kahe 3" vene kahuriga). Samaks ajaks jõudsid Loode jaama rajooni veel Kalevlaste Malev ja 2 läti patareid. Ühise patareide ja soomusrongide tule toetusel teostasid kuperjanovlased vastukallaletungi ja tõrjusid vastase osad õhtuks Rauna jõe.

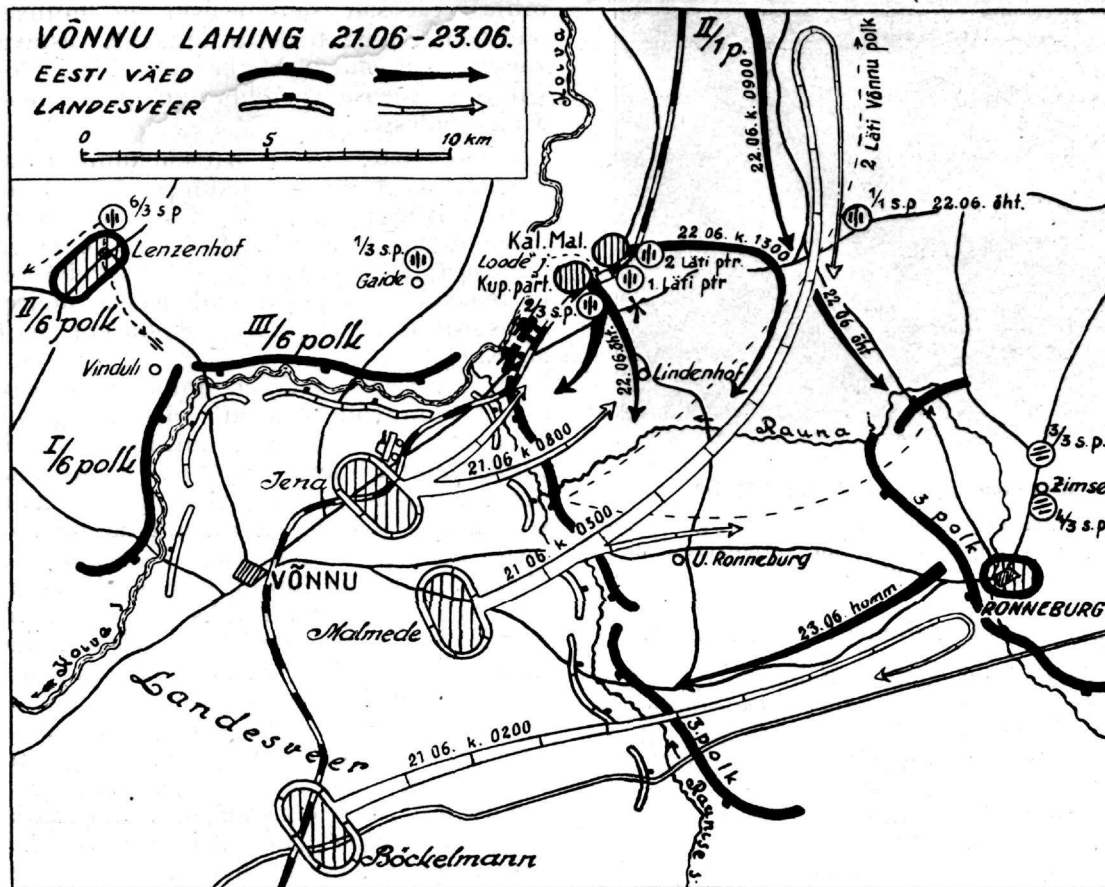
21. juuni õhtupoolel asusid väeosad ja patareid nagu näidatud kõrval oleval skeemil.

22. juuni hommikul algasid lahingud uuesti täie hooga. Suurtükiväelise toetusena saabus Volmari 22. juuni hommikul koos 1. Jalaväepolgu II pataljoni ka 1. S. P. 1. patareid. Sel päeval koondasid kõik patareid kogu oma jõu vastase vastupanu murdmiseks. Sageli langesid meie patareid vastase suurtükiväele alla, kuid tegevust jätkati, ainult üksikutel kordadel vahetades positsioone. Suurtükiväe mõjuvust toetusest olgu toodud näitena 3. Jalaväepolgu I roodu ülema ltn. Stokebi kirjeldus. „... 22. juunil. Sain III pataljoni ülema käest teada, et vaenlane minu roodu vastu jõudsid koonnada, kolm ahelikku olla juba orgu liikunud. Tuleb vastu panna viimse võimaluseni — pool jalamaaluurajate komandot tulla abiks. Varsti peale selle tuli ka oma pataljoni ülema poolt sama teade ja käsk kõige jõuga vastu panna, lubas ka abi... Lubatud abi tuli ka pea... Kuid kõige suuremaks abiks, võib olla päästjaks sellel äärmisel põneval silmapilgul oli al-ltn. Malahoff kahe kerge suurtüki juhataja, kes isiklikult Ronneburgi kantsilt tuld korrigeeris, juhtides seda minu poolt äranäidatud kohtadele. Tuli tabas suurepäraselt ja juba esimesed kuulid tegid oma töö. Peale korrigeerimist nummerdas al-ltn. Malahoff märgid ära ja seadis kokku väikese skeemi, mille järele minul pärast kerge oli mõjukat tuld nõuda.“

23. juunil vallutati Võnnu ja asuti vastase jälitamisele Riia suunas. Riia-eelsetel positsioonidel said meie patareid vastasele veel kord oma võimeid tunda anda, ette valmistades meie jalaväe kallal tungunge.

Patareide vähesuse tõttu oli harva võimalik anda ühele jalaväepolgule toetuseks üle ühe patarei. Patareid teetsesid pikemat aega ühede ja samade jalaväeosade käsutuses. Kui mingi jalaväepolk saadeti lahinguliste ülesannete täitmiseks ühe diviisi rindelt teise diviisi rindele, siis tavaliselt ka selle polgu käsutuses olnud patarei saadeti ühes. Nii võis ühe suurtükiväepolgu koos-

3. S. P. juures Valgas algas 1. S. P. 6. patarei formeerimist 12. juunil al-ltn. Kromel (kaks 42'' šn. kahurit, mis 3. Jalaväepolk punastelt sõjasagiks sai). Patarei määrati 3. S. P. koosseisu 7. oktoobril. Samal päeval arvatakse polgu koosseisu juba 29. juulil polgu juurde lähetatud 2. Suurtükiväepolgu 1. patarei (väljapatarei nr. 7, endine 3. R. V. S. D. 1. patarei).

seisu sattuda samanimbrilisi patareisid, mis tekitas mõnikord arusaamatusi. Selle kõrvaldamiseks nimetas Sõjavägede Ülemjuhataja 07. 08. 19. kõigi suurtükiväepolkude patareid üldise nummeratsiooniga väljapatareideks. Seega said 1. S. P. patareid väljapatareide nr. nr. 1—6, 2. S. P. patareid väljapatareide nr. nr. 7—12 ja 3. S. P. patareid väljapatareide nr. nr. 13—18 nimetused.

Landesveerisõja lõppedes jäi sõjaline tegevus 3. Diviisi rindel vaiksemaks ja enamus 3. S. P. patareidest viidi teiste diviiside rindetele (2. Suurtükiväepolku — 1. patarei, 1. Suurtükiväepolku — 3., 4. ja 5. patarei ja Soomusrongide Diviisi — 2. patarei.

3. Suurtükiväepolgu koosseisu jäid seega nüüd väljapatareid (V. P.) nr. nr. 6., 7. ja 18.

Augustis määrati V. P. nr. 7. ülemaks kapten Janits ja 19. novembril leitnant Tenno, kes juhtis patarei tegevust sõja lõpuni.

Sõja lõpp-päivil, kui 3. Diviisi rinne lätlastele üle anti ja 3. Diviisi Virurindele viidi, läks ka 3. S. P. peale 6. patarei tervikuna Virurindele, kus teotses sõja lõpuni. Pärast vaherahu koondati 3. Suurtükiväepolk Viljandi- ja Pärnumaale.

Vahvuse ja sõjaliste teenete eest annetati Vabaduse Risti 3. Suurtükiväepolgu ohvitseridele: I/3 — 7 ja II/3 — 6, allohvitseridele II/3 — 9 ja sõduritele II/3 — 4 tk.

Kolonelleitnant A. Tenno VR I/3.

5. Suurtükiväegrupi ülem alates 27. 09. 34. Vabadussõjaaegse 3. Suurtükiväepolgu väljapatarei nr. 7 ülem.

2. Ülevaade rahuaegsest tegevusest.

Rahulepingu kehtimahakkamisega algas sõjavägede demobilisatsioon. Patareide arv suurtükiväepolkudes vähendati neljani ja polgud nimetati ümber „välja suurtükiväe divisjonideks“. Liikuvad laskemoonapargid aga nimetati kohalikeks parkideks. Väeosade likvideerimine kestis aga veelgi ja 22. veebruariks 1921. a. likvideeriti 3. Välja Suurtükiväe Divisjon. Lähtudes otstarbekohasusest riigikaitse teostamisel, asuti aga peagi likvideeritud 3. Diviisi uuestiformeerimisele. Sellega seoses formeeriti uuesti ka 3. Suurtükiväepolk. Polgu ülemaks määrati kapten G. Kirschbaum, kes asus polgu formeerimisele 30. juunil 1921. a. Väljapatarei nr. 16. ja 3. Kohalik Park, missugused oma senistest asukohtadest lahkuda-ei saanudki, anti polgule kohe üle. Väljapatarei nr. 13, mis oli üle viidud 2. Diviisi, toodi tagasi ja likvideeritud väljapatareid nr. nr. 15. ja 18. formeeriti uuesti 12. septembriks 1921. 27. 11. 22. a. nimetati polk 3. Suurtükiväe Rügemendiks. 1925. a. sügisel formeeriti rügemendist 3. Diviisi Suurtükivägi 5. ja 6. Suurtükiväegruppidega ja spetsialistide komandoga. Diviisi suurtükiväe üle-

maks määrati rügemendi ülem major G. Kirschbaum, 5. Suurtükiväegrupi ülemaks major O. Petzold ning 1926. a. kapten J. Mäe ja 6. Suurtükiväegrupi ülemaks major K. Grauen. 5. grupp asus Heimtali ja 6. Suurtükiväegrupp Loodi mõisas. 1928. a. sügisel tuli veel kord suurem muudatus väeosa elus. Diviisi Suurtükiväest formeeriti praegune 5. Suurtükiväegrupp. Grupi ülemaks jäi koltn. Kirschbaum. Mõisad, milles väeosad seni asusid ja milliseid nad suurte pingutuste ja kuludega vastavalt väeosade elunõuetele ümber korraldasid, loovutati ja väeosa koondus oma praegustesse asukohtadesse.

Kolonelleitnant G. Kirschbaumi (nüüd kolonel J. Hellat) lahkumisel 1. Diviisi Suurtükiväe ülemaks 27. 09. 34. a. määrati grupi ülemaks koltn. A. Tenno. Tema viimise ajal Kõrgemas Sõjakoolis kahe aasta jooksul kuni möödunud aasta sügiseni täitis ajutiselt grupiülema kohuseid major M. Karge.

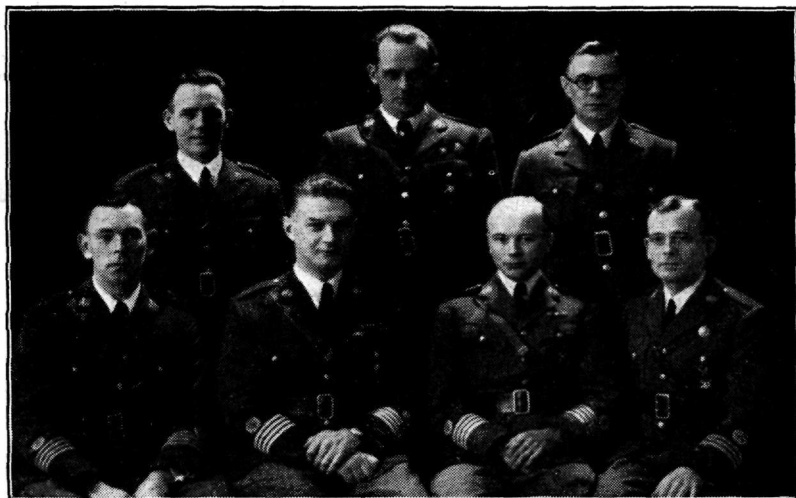
Kui varem sagedased ümberorganiseerimised tunduvat segasid väeosa tegevust oma otseste ülesannete täitmisel, nõudes juhtkonnalt liigseid pingutusi ja tekitades majanduslikke raskusi, siis 1928. a. alates võis grupp täie jõuga rakenduda oma otseste ülesannete täitmisele — lahinguliste ülesannete eduka täitmise ettevalmistamisele. Väljaõppe kontrolliks ja meeskonna ergutamiseks korraldati juba esimesel aastal pärast Vabadussõda ümbruskonna rabadel patareidele lahingulaskmised. Ka hiljem korraldati neid laskmisi, eriti talvel. Alates 1928. a., millal kõigil grupi ajateenijail ei olnud võimalik suvisest laagrist ja laskmistest osa võtta, kujunes ajateenijate „tulega ristimine“ pärast 3-kuise noorte kursuse lõppu peagu traditsiooniliseks. Need laskmised näitasid nii juhtkonnale kui ka noortele nende töö tulemusi, ergutades hoolsamale ettevalmistusele ja hoides kõiki pidevalt töö juures.

Ohvitseride erialane õppus talvel koosneb peamiselt lasketeoreetilise ettevalmistusest, praktiliste taktikaliste ülesannete ja küsimuste lahendamisest ja laskedrillist vastaval laskekastil. Viimane, ehitatud leitnant A. Paisi kavandi järgi, võimaldab hästi korraldada laskeharjutusi, näidates ka eksimused ja hajumused, nagu tegelikul laskmiselgi. Peatselt valmib uus „moodne“ õppeabinõu, mis võimaldab teostada edukalt ka grupi laskmisi.

Viimase kümne aasta rahulik tegevus võimaldas grupil suuremat tähelepanu pöörata ka neile aladele, mis ei ole vahetus

seoses erialase väljaõppega. Need on ratsasport, kehaline kasvatus ja laskesport. Grupp oli esimene suurtükiväeosadest, kes katsus jõudu Ratsarügemendiga üleriigilistel ratsavõistlustel ja saavutas aastate jooksul silmapaistvaid tulemusi ning rea esikohti.

korraldatud omavahelisi sisemisi ratsa- ja suurtükitakistussõidu võistlusi ning ratsapidusid. Pidudest saadud sissetulek kulutati ratsaspordivarustise muretsemiseks, grupi raamatukogu ja ohvitseride- ning allohvitseridekogude toetuseks.

5. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu juhatus ja revisjonikomisjon.

Esireas vasakult teine — juhatuse esimees kapt. H. Kõrvne.
Seisavad revisjonikomisjoni liikmed.

1931—1934. a. esines grupist igal aastal 1 ohvitser ja 1—2 hobust ka Eesti rahvusmeeskonnas.

Laskespordi kõrgest tasemest grupis annavad tunnustust rohked auhinnad ja nende arv, kes on sooritanud EL klassikatsed.

5. Suurtükiväegrupi Üleajateenijatekogu juhatus ja revisjonikomisjon.

Paremalt teine — juhatuse esimees veltv. J. Karu.

Veel möödunud aastal võitis veltv. K. P e e t o v üleriigilistel ratsavõistlustel takistussõidus jäävalt Riigivanema rändauhinna ja mitu eriauhinda. Pealeselle on

Peab märkima, et kõigi spordialade harastamisel on grupis seni püsinud vabatahtlikkuse põhimõte ja õhutamaks on siin olnud võistlusind, tahe kaitsta võistlustes oma väeosa au.

Kalli kodumaa vabastamisel ja hiljem mulda varisenud

kaasteenijaid

mälestab 5. Suurtükiväegrupp.

Ohvitseridekogu peale oma sisemise elu korraldamise on organiseerinud õppereise vabadussõjaaegsetele lahinguväljadele ja toetanud sportlikke üritusi.

1933. aastal asutati ohvitseridekogu juures reservohvitseride sektsioon. Sektsiooni liikmete osavõtt ettenähtud õppustest kui ka ohvitseridekogu elust üldse on olnud kaunis intensiivne.

5. Suurtükiväegrupi Reservohvitseride Sektsiooni juhatus.

Vasakult: abiesimees ltn. J. Juhkam, laekahoidja lipn. A. Ilves, esimees major J. Tarem ja sekretär sv-am. S. Keerutaja.

Peale loetletud tegevuste on püütud kaasa aidata ka Kaitseliidu tegevusele. Juba aastaid töötavad K. L. kohalikus suurtükiväedivisjonis kolm ohvitseri ja sama palju all-ohvitseri, kellel lasub peamiselt õppetegevus.

1927. aastal asutati kol. J. Hellat'i algatusel ühing „3. Suurtükiväe Polk“, mille ülesandeks on koondada grupi eelkäijates väeosades Vabadussõja ajal teeninud sõjaväelasi, rahu ajal teeninud juhte ja grupi praegust juhtkonda ühiseks pereks, eesmärgiga säilitada vaimseid sidemeid ja vabadussõjaaegseid traditsioone, koguda mälestusi ja jäädvustada väeosa sõjategevust. Pealeselle on ühingu ülesandeks veel oma liikmete vastastikune toetamine haiguste ja õnnetuste puhul. Ühingu juhatusse kuuluvad: esimees kol. J. Hellat, abiesimees koltn. A. Tanno, liikmed koltn. J. Mäe, kpt. H. Kõrvne, kpt. E. Liiv ja veltv. A. Jonuks.

Ühingul on Tallinnas osakond, kuhu kuuluvad peagu kõik Vabadussõja ajal ja hiljem grupi eelkäijates väeosades ning grupis teeninud ohvitserid, kes elavad Tallinnas. Vaimne side grupi veteraanide ja praeguse juhtkonna vahel on olnud püsivalt tugev.

20. aastapäeval soovib grupp kõigile veteraanidele edu töös ja õnne isiklikus elus!

Uudusi Saksa suurtükiväes.

Kapten A. Nõmm.

1938. a. „Sõduris“ nr. 7-8 ja 9 on toodud lühike kokkuvõte Saksa välisuurtükiväest sõjakirjanduse andmetel kuni 01. 01. 38. Pärast seda ilmunud eeskirjadest, käsi- ja õpperaamatuist ja sõjaajakirjadest selgub, et sakslased on teinud oma suurtükiväe organisatsioonis mõningaid olulisi muudatusi. Ühtlasi selgub ka uusi andmeid Saksa suurtükiväe relvastise, varustise, lahingutegevuse ja väljaõppe kohta. Nendega on väga huvitav tutvuda selleks, et saada ülevaadet praegusaja moodseimast suurtükiväest.

I. Organisatsioon ja koosseisud.

1) Diviisi suurtükivägi koosneb ühest kergehaubitsa-rügemendist, ühest raskesuurtükiväegrupist ja vaatlusgrupist. Neist kaks esimest on hobuveoga, kuna vaatlusgrupp on täielikult motoriseeritud.¹⁾

Kergesuurtükiväe rügemendis on staap ühes siderühmaga ja 3 gruppi. Igas grupis on staap ühes siderühmaga ja mõõtekomandoga ning 3 patareid 105-m haubitsaid. Raskegrupi organisatsioon on samasugune, kusjuures grupis on 2 patareid 150-mm haubitsaid ja 1 patareid 105-mm kahureid. Nii kerge- kui ka raskepatareis on 4 suurtükki.

Vaatlusgrupi koosseisus on staap ühes side-, meteoroloogia- ja trükikojarühmadega, topograafiapatareid, kõlamõõtepatareid, helgimõõtepatareid ja vaatluspallipatari.²⁾

Mootorveoga kergesuurtükiväe ühikud on soomusvägede, motoriseeritud vägede ja kergete diviiside koosseisus, kuna motoriseeritud raskesuurtükivägi kuulub korpuse või väesuurtükiväe (Heeresartillerie) koosseisu ning kasutatakse vastavalt olukorrale diviisi suurtükiväe kõvendamiseks.

Sõjaajakirjades viimasel ajal avaldatud taktikalistes ülesannetes käsitletakse aga sageli diviise, milles on 2 suurtükiväerügementi, neist üks kerge (3 gruppi) ja teine raske (2 gruppi). Näiteks „Artilleristische Rundschau“ nr. 1 — 1939. a. käsitleb üks Saksa suurtükiväe inspektuuri koosseisu kuuluv KS-major korpuse pealetungi 4 km laiusel rindel, kusjuures igal diviisil on 2 hobuveoga rügementi (kokku 3 kerget ja 2 rasket gruppi), korpusel 1 mootorveoga rügement (2 rasket ja 1 kerget gruppi) ja peale selle korpusele on juurde antud veel 7 moo-

torveoga gruppi, neist üks 210-mm müüserigrupp, üks 150-mm kahurigrupp, 3 raskegrupp ja 2 kergetruppi. Sellest järeldub, et gruppide ja patareide arv Saksa diviisi suurtükiväes pole veel lõplikult välja kujunenud, vaid võib lähemas tulevikus suurened kahe rügemendini.

2) Patareid organisatsioon on muudetud sirgjoonelisemaks. Ta koosseisus on: juhtimisosa (Batterietrupp), sidejagu (Nachrichtenstaffel), lahinguosa (Gefechtsbatterie), toitlusvoor (Verpflegungstross) ja kraamivoor (Gepäcktross).

Lahinguosa jaguneb omakorda järgmiselt:

- tuleosa ehk suurtükid (Geschützstaffel);
- 1. laskemoonajagu (1. Munitionsstaffel);
- 2. laskemoonajagu (2. Munitionsstaffel);
- lahinguvoor (Gefechtstross).³⁾

3) Hobuveoga patareid koosseisus⁴⁾ (joon. 1) võrreldes endiste koosseisudega selgub järgmist.

Juurde on tulnud nelja hobusega veetav kuulipilduja veok, millel asub 2 klp. Juhtimisosa koosseisu on täiendatud ühe mootorratturiga.

Sidemeeskonda on täiendatud ja selles on nüüd:

- 1 keskmine telefonistide-töökond, mis on ratsa ja koosneb töökonnavane-

¹⁾ Reibert. Der Dienstunterricht im Heere. Ausgabe für den Kanonier der bespannten Batterie. Neubearbeitet von Hauptmann H. Bergengruen. Elfte neubearbeitete Auflage. Jahrgang 1938/39. Berlin, 1939. Lk. 278—279.

— Sama. Ausgabe für den Kanonier der motorisierten Batterie. Berlin, 1939. Lk. 278—279.

²⁾ „Militär-Wochenblatt“ nr. 27 — 01. 01. 39.

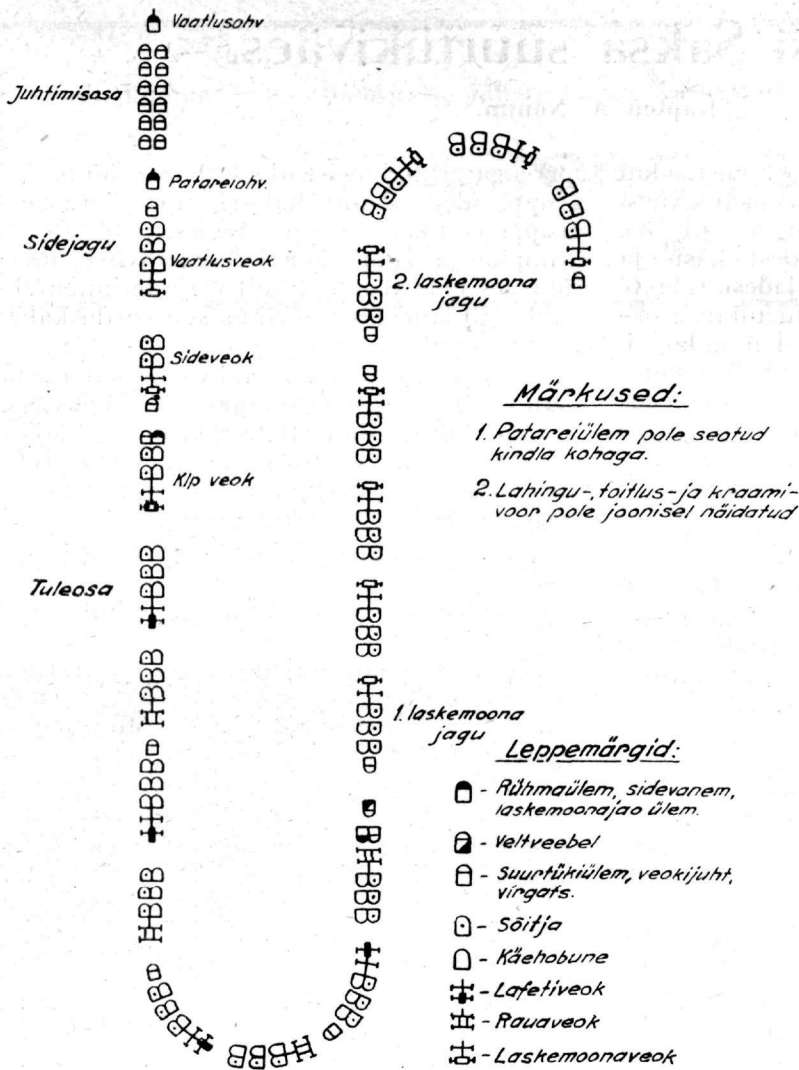
³⁾ Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft 29. Ausbildung einer Batterie 1. F. H. 18. Vom 1. September 1937. Berlin, 1937. Lk. 92. Allika korduval esinemisel see on märgitud H. Dv. 200/2 g.

— Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft 2f. Ausbildung einer Batterie s. F. H. 18. und s. 10 cm K. 18. Vom 1. April 1938. Berlin, 1938. Lk. 112—113. Allika kordumisel — H. Dv. 200/2 f.

⁴⁾ H. Dv. 200/2 f. Lk. 113—116.

— Das Kommandobuch von C. Siwinna. Band 4. Die Artillerie von Oberst Böttcher. Berlin, 1939. Lk. 106—110, 122—123, 129.

— Reibert. Ausgabe für den Kanonier der bespannten Batterie. Lk. 278—279 ja 310.

Joon. 1. Hobuveoga raskepatarei rännaku-kolonnis.

mast ja 5 telefonistist (neist 1 hobu-
seta) ühes 1 kandehobusega ja kerge
telefoniveokiga;

- 1 keskmine telefoniside-töökond b, kus töökonnavanem on ratsahobusel ja 4 telefonisti on vaatlusveokil;
- 3 raadioside-töökonda f, neist 2 ratsa ja 1 jala; ratsatöökonnas on töökonnavanem, 2 ratsa radisti ja 1 kandehobune raadiojaama veoks; jalatöökonnas on 2 radisti, kes istuvad ühes raadiojaamaga vaatlusveokil; mõlemad ratsatöökonnad on rännakul juhtimisosa juures.

Raskepatarei arvutussalgas on vanem (allohvitser või kapral) ja 2 arvutajat, kuna kergepatarei arvutussalgas on vanem ja 1 arvutaja. Salgavanem kuulub nüüd pa-

tarei juhtimisosa koosseisu; arvutaja asub vaatlusveokil. Varem kogu arvutus-salk asus vaatlusveokil.

Patareiohvitseri juures on nüüd peale ratsavirgatsi ka hobuhoidur. See koosseisu suurendamine võimaldab virgatsit kasutada mitmesuguste teatiste saatmiseks jne.

Lahinguvoori koosseisu on suurendatud sepikojaveoki (Fahnenschmiedwagen) võrra.

4) Mootorveoga patare'i koosseisus⁵⁾ (joon. 2) on:

Juhtimisosa — 2 jagu. Esimeses jaos on 1 keskmist tüüpi maastiku-sõiduauto ja 3 mootor-ratast. Autos asub patare'i-ülem, luureohv. ja 1 bussooliallohvitser. I mootor-rattal on allohvitser-virgats, II — sõdur-virgats (ühtlasi signalist) ja III — sõdur-virgats, kes on nähtud ette grupijuhataste käskude vastuvõtmiseks. Teises jaos on 4 autot. Keskmist tüüpi maastiku-sõiduautos on II bussooliallohv., käärpikk-silma-allohv. ja arvutussalga vanem. Raadioautos on sidevanem. Sideautos on 1 telefonist (suurest telefoniside-töökonnast) ja ka autojuht on ühtlasi telefonist. Teises raadioautos on raadi-

diotöökond f, mis koosneb töökonnavanemast, radistist ja autojuhist-radistist.

Sidejaos on 3 autot. Sideautos on eelvaatleja, raadioside-töökond f ja osa keskmisest telefoniside-töökonnast. Vaatlusautos on ülejäänud osa keskmisest telefoniside-töökonnast ja raadioside-töökond f. Telefoniautos on suur telefoniside-töökond.

Tuleosas on järgmised sõidukid. Keskmist tüüpi maastiku-sõiduautos on patareiohvitser ja I rühma ülem. Mootorrattal on patareiohvitseri virgats. Kerget tüüpi

⁵⁾ H. Dv. 200/2 g. Lk. 93—100.

— H. Dv. 200/f. Lk. 113—121.

— Das Kommandobuch. Band 4. Lk. 106—110, 126—127, 130—131.

— Reibert. Ausgabe für den Kanonier der motorisierten Batterie. Lk. 278—279 ja 316.

maastiku-sõiduautos on II rühma ülem. Klp-autos on õk-kuulipildujad ühes meeskonnaga. Suurtükide veoks on 4 erilist poollülik-autot, mis jagunevad 2 rühma à 2 autot. Suurtükiülem ja -meeskond asub oma suurtüki autol. Keskmist tüüpi maastiku-sõiduautos asub patarei veltveebel.

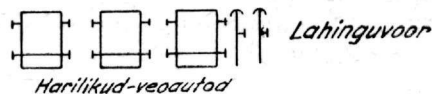
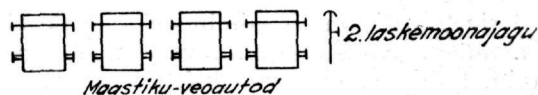
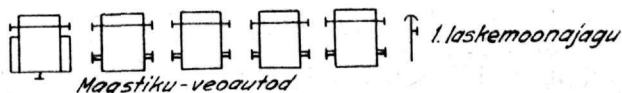
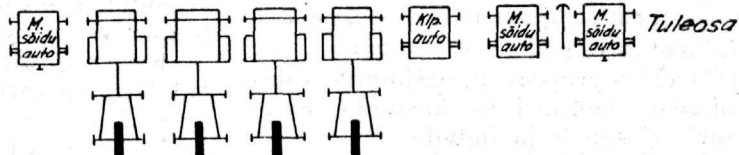
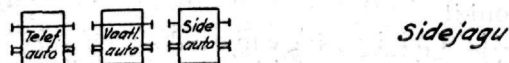
Laskemoonajagudes on korviga - mootorratas (jaoülemale) ja 4 maastikuveoauto (kergepatareis kerge tüüpi ja raskepatareis keskmist tüüpi). 1. jaos on peale selle veel 1 tagavara suurtükiveoauto.

Lahinguvooris on mootorratas voorivanemale ja korviga-mootorratas suurtükimeistrile, 1 keskmine veoauto väliköögile ja toiduinetele, 1 kergeveoauto tagavaraosadele ja bivakiabinõudele ja 1 kergeveoauto kütte- ja määrdeainetele.

Kraamivooris on raskepatareis 1 raskeveoauto ja kergepatareis 1 kergeveoauto kraamivarustise ja tagavaraosade veoks.

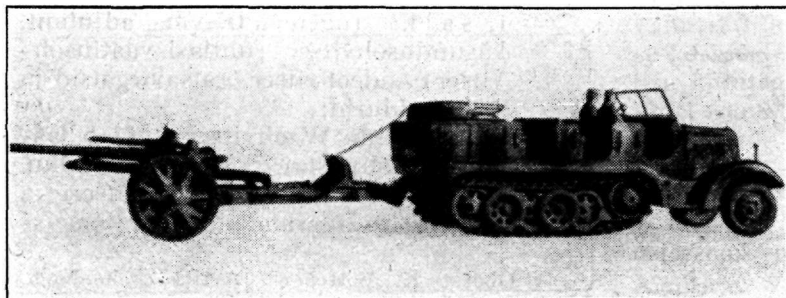
- Patareisi demeeskonnas on:
- 1 keskmine telefoniside-töökond, milles on töökonnavanem ja 6 telefonisti;
 - 1 suur telefoniside-töökond (töökonnavanem ja 7 telefonisti, neist üks ühtlasi autojuht);
 - 3 raadioside-töökonda (töökonnavanem ja 2 radisti).

Võrreldes endise organisatsiooniga praegune sisaldab järgmisi erinevusi. Sidevane-

Joon. 2. Motoriseeritud raskepatarei joonnivis.

mal on hariliku sõiduauto asemel maastiku-sõiduauto. II rühma ülemal on korviga-mootorratta asemel maastiku-sõiduauto. Juurde on tulnud õhukaitsekuulipildujate auto, nii et lennukeid saab tulistada ka liikumisel. Tagavara-suurtükiveoauto on lahinguvoori koosseisust viidud 1. laskemoonajao koosseisu. Suurtükimeister on tuleosast viidud lahinguvoori koosseisu. Lahinguvoori juhil oli enne korviga-mootorratas, kuid nüüd on tal soolo-mootorratas. Sanvelskril oli enne korviga-mootorratas, kuid nüüd ta asub veoautol. Toitlusvoor on likvideeritud ja toiduinetele veetakse lahinguvoori koosseisus olevale kõõgi autol. Uue koosseisuga motoriseeritud raskepatareis on kokku: 5 (enne 4) maastiku-sõiduauto,

Kergehaubits rännakukorras mootorveol.

5 (5) suurtükiveoautot, 6 (5) maastiku-sideautot, 8 (8) maastiku-veoautot, 1 (—) kuulipilduja-maastikuauto, 4 (6) veoautot, 0 (2) sõiduaauto, 4 (4) korviga-mootorratast ja 5 (6) soolo-mootorratast, kokku 38 (40) mootorsõidukit.

5) Grupi ja rügemendi juhatus^e) koosseisus on: lahingustaap, lahinguvoo, toitlusvoo ja kraamivoo.

a) Hobuveoga kerge- ja raskegrupi juhatus.

Lahingustaap:

- 1. salk: grupiülem, adjutant, sideohvitser (ühtlasi ka käsundusohvitser), virgatsid ja hobuhoidurid;
- 2. salk: mõõtekomando ülem, jalaväe juurde saadetava sidesalga ülem, käärpikksilma-allohvitser (ühtlasi galkaitseallohvitser), kirjutaja ja virgatsid;
- 3. salk: grupi siderühm ja mõõtekomando.

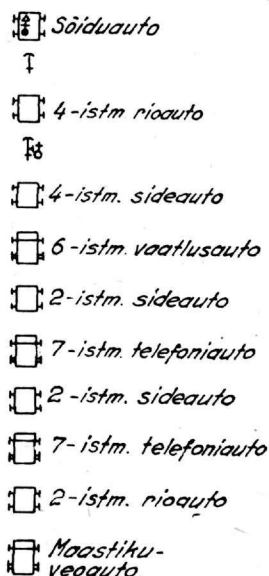
1. ja 2. salk on ratsahobustel. Pealeselle nende koosseisu kuulub veel mootorratastureid, kuid nende arvu kohta puuduvad andmed.

Grupi siderühmas on 35 meest, rännakukord — vt. joon. 3.

A. Hobuveoga

B. Mootorveoga

Joon. 3. Grupi siderühm rännakul.

Mõõtekomando üksikasjaliku koosseisu kohta puuduvad andmed.

^e) Oberst K. Böttcher. Artillerie-Taschenbuch. Berlin, 1938. Lk. 115—117 ja 124—126.

Lahinguvoo vanemaks on kirjutaja, kel on ratsahobune. Voo koosseisus on 4-hobuse veoga lahinguveok, 2-hobuse veoga sepikojaveok ja 2-hobuse veoga väliköök. Lahinguvoo juures ratsutavad veel grupi sanitaararst, veterinaararst, veterinaarohvitser (noorem arst), arveohvitser ja relvur.

Toitlusvoo jaguneb 2 jakku. I jaos on 2-hobuse veoga toitlusveok, II jaos — 2 veoautot, neist üks keskmist ja teine kerget tüüpi.

Kraamivoo koosseisus on 1 keskmine veoauto kraamivarustise veoks.

b) Motoriseeritud kerge- ja raskegrupi juhatus⁷⁾

Lahingustaap:

- 1. salk: grupiülem, adjutant, sideohvitser (ühtlasi käsundusohvitser), käärpikksilma-allohvitser (ühtlasi galkaitseallohvitser) mootorrattal ja virgatsid mootorratastel;
- 2. salk: mõõtekomando ülem, jalaväe juurde saadetava sidesalga ülem, 1 sideallohvitser (telefonist ja radist), kirjutaja ja 1 telefonist;
- 3. ja 4. salga moodustavad grupi siderühm (rännakukord vt. joon. 3) ja mõõtekomando, kusjuures 3. salga koosseisu kuuluvad kerged mootorsõidukid ja 4. salka — rasked mootorsõidukid.

Lahinguvoo koosseisus on kahest osast. I osas kuulub voo vanem (ühtlasi kirjutaja), väliköök, grupi arst ja san.-allohvitser. II osa moodustab parandustöökojad.

Üksiku suurtükiväe grupi koosseisus on toitlusvoo koosseisus on toitlusohvitser, 1 allohvitser ja 2 kerget veoautot.

Kraamivoo koosseisus on 1 allohvitser ja 1 veoauto.

c) Hobuveoga suurtükiväe rügemendi juhatus⁸⁾

Lahingustaap:

- 1. salk: rügemendiülem, adjutant, käsundusohvitser (ühtlasi vaatlusohvitser), sideohvitser, ratsavirgatsid ja hobuhoidurid;
- 2. salk: nn. W-ohvitser (täidab laskemoonaohvitseri, suurtükitehniku, mootorsõidukite varustusohvitseri ja g-ohvitseri ülesandeid), raadiomeis-

⁷⁾ Oberst K. Böttcher. Artill.-Taschenbuch. Lk. 116—117, 133, 135—136, 139 ja 141.

⁸⁾ Oberst K. Böttcher. Artillerie-Taschenbuch. Lk. 124—125 ja 132.

ter, käärpikksilma-allohviter (ühtlasi ka g-allohviter) ja rügemendi kirjutaja (kõik ratsahobustel) ning gruppidest rügemendi juurde saadetud eelluure osad ja virgatsid;

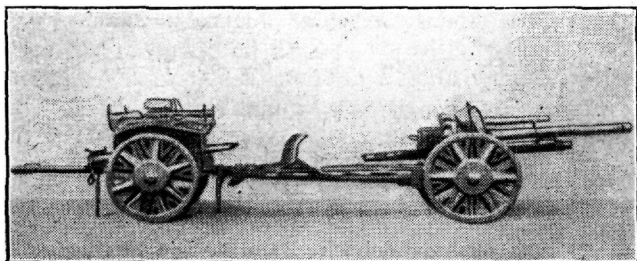
- 3. salk: mootorrattad ja keskmist tüüpi maastiku-sõiduautod;
- 4. salk: rügemendi siderühm, mille koosseisus on 1 suur ja 3 keskmist telefoniside-töökoda, 4 raadioside-töökonda (neist 2 ratsa) ja 1 raadiovas-tuvõtja-töökond.

Lahinguvoores on: 2-hobuse veoga väliköök, 4-hobuse veoga lahinguveok ja sepikojaveok. Lahinguvoores juures ratsutab rügemendi veterinaararst ja toitlusohvitser.

Toitlusvoores on 2-hobuse veoga toitlusveok, kuna kraamivoores on kerge veoauto.

d) Mootorveoga suurtükiväe rügemendi juhatuse isikuline koosseis on samasugune kui hobuveoga rügemendis, kuigi liiklemisvahenditeks on ainult mootorsõidukid.

6) Kokku võttes selgub, et Saksa suurtükiväe organisatsioonis ja koosseisudes on viimase 1—2 aasta vältel tehtud kurnis palju muudatusi. Tähtsamaks uuenduseks on vaatluspallipatareide asutamine vaatlusgrupi koosseisu ja patareid koosseisu täiendamine õk-kuulipildujaveokiga, mis arvatavasti võimaldab õhumärke tulistada ka klp. veokil olles. Tähelepanu väärib raadioside-töökondade suur arv (patareis 3, grupis ja rügemendis 5). Sidemeeskonnad kasutavad ainult 4 või 6 hobusega veetavaid veokeid. Patareid kraamivoores, grupi ja rügemendi kraami- ja toitlusvoores kasutatakse veoautosid. Patareid juhtimisosas, grupi ja rügemendi kraami- ja toitlusvoores kasutatakse veoautosid. Patareid juhtimisosas, grupi ja rügemendi lahingustaabid jagunevad väikesteks salkadeks, mis rännakul liiguvad ja lahingus asuvad hajutatult.

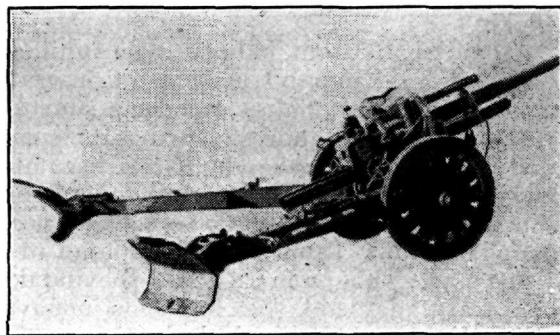

Kergehaubits rännakukorras hobuveol.

II. Suurtükid ja nende laskemoon.

Kergesuurtükivägi on varustatud 105-mm moodse kergehaubitsaga 1. F. H. 18.⁹⁾ Raskesuurtükiväe peamiseks suurtükideks on moodne 150-mm raskehaubits s. F. H. 18 ja moodne 105-mm raskekahur s. 10 cm. K. 18. Õppesuurtükkidena kasutatakse paljudes raskepatareides ja täienduspatareides ka vananenud 105-mm kergehaubitsat 1. F. H. 16 ja vananenud 77-mm raskekahurit F. K. 16. Raskepatareid teostavad osa oma laskemisi kerge õppesuurtükidega¹⁰⁾ nähtavasti oma moodsete suurtükide säästmise eesmärgil.

Oma moodsete suurtükide omaduste kohta sakslased on avaldanud väga vähe andmeid.

Kergehaubits lahingukorras.

Kergehaubitsa tõstenurk on -5° kuni $+42^{\circ}$ (lafeti harude koos olles -5° kuni $+14^{\circ}$). Haubitsal on vähemalt 6 laengut. Ta on varustatud granaatidega, suitsu- ja soomusmürskudega. Soomusmürsk on põhjasüütajaga ja valgusjäljega, granaat — kas hetk- ja viittegevusega lööksüütajaga või kahekordse tegevusega lendsüütajaga.

Raskehaubitsal ja -kahuril on ühesuguse konstruktsiooniga lafett, mis võimaldab 0° kuni $+45^{\circ}$ tõstenurga (lafeti harude koos olles $+15^{\circ}$). Haubitsal on 8 ja kahuril 3 laengut. Eeskirjas toodud laskmise käskluste näiteist¹¹⁾ selgub, et peale tavallise killutegevusega granaadi raskesuurtükidel on ka suitsumürske ja soomusgranaate.

⁹⁾ Reibert. Ausgabe für den Kanonier der mot. Batterie. Lk. 262.

¹⁰⁾ H. Dv. 200/13. Die Schießübungen der Artillerie. Vom 1. Dezember 1938. Berlin, 1938. Lk. 13.

¹¹⁾ H. Dv. 200/2 f. Lk. 174.

Suurtükkide laskeulatuse kohta ameeriklased väidavad,¹²⁾ et maksimaalsed laskekaugused on:

- 105-mm haubitsal 1. F. H. 18 12 000 m
- 150-mm haubitsal s. F. H. 18 14 000 m
- 105-mm kahuril s. 10-cm K. 18 18 000 m

Hobusega¹³⁾ patareis kergehaubits veetakse 6 hobusega, kuna raskehaubits ja -kahur veetakse 2 osas (rauaveok ja aluse ehk lafativeok) ja 6 hobusega. Lühikesele kaugusele, näiteks tagavara-tulepositsioonile asumisel, raskesuurtükk on võimalik vedada ka ühes tükis 10 hobusega. Raskepatarei liigub ainult sammu ja traavi, kergehaubitsapatarei ka galoppi.

Motoriseeritud patarei maksimaalne kiirus tasasel, kuival ja hästi vaadeldaval teel on 35 km/t., kuna üksik suurtükk võib vajaduse korral liikuda kiirusega kuni 40 km/t.

Moodsel 105-mm kahuril pole unitaarpadrunid, vaid mürsud ja laengud on eraldi nagu haubitsatel. Saksa moodsete suurtükkide laskemoona juures väärrib tähelepanu veel suudmeleegi vähendamiseks kasutavad leegivähendajad,¹⁴⁾ mis enne suurtüki laadimist asetatakse laengu peale pappkaane alla. Kuna leegivähendajad mõjutavad haju mustust,¹⁵⁾ soovitatakse neid kasutada vaid siis, kui seda nõuavad taktikalised ja kohalikud olud või ilmastiku tingimused. Ka põhjustavad leegivähendajad rauaõone tugevat roostetamist, mistõttu pärast nende kasutamist tuleb rauaõõs põhjalikult puhastada. Leegivähendaja suurim mõju saavutatakse väikseima laengu kasutamisel.

Granaatide killutegevus¹⁶⁾ sõltub suurel määral mürsu kohtamisnurgast. Moodse 150-mm haubitsa granaadi kildude tegevus hetksüütajaga lastes on 50–65 m kummalegi poole külgedele, 105-mm kahuril ja haubitsal 30–36 m vastavalt kohtamisnurgale ja lõppkiirusele.

III. Arvutussalk ja ta töö.

Arvutussalga ülesandeks on valmistada ja pidada patarei laskeplansetti, arvutada igasugused ilmastiku- ja laskeandmeid ning koostada tuleavamiseks vajalikke käsklusi. Iga märgi jaoks ta täidab arvutuslehe, mis sisaldab kõik selle märgi tulistamiseks vajalikud andmed ja käsklused. Seega tulejuhil on rohkem aega ja võimalusi alluvate tegevuse juhtimiseks ja kontrollimiseks, lahinguvälja vaatlemiseks ja märkide uurimiseks, olukorra ja märkide hindamiseks jne.

Arvutussalga töö on organiseeritud nii, et täielike laskeandmete (võetakse arvesse ka meteoroloogilised parandused) ja tulekaskluste valmistamiseks alates märgi koordinaatide saamisest kulub maksimum kaks min. Seda tuleb lugeda väga heaks saavutiseks.

Arvutuspunkt organiseeritakse enamasti VP läheduses, sest siis patareiuulemal ja vaatlusohvitseril on hea kontrollida ta tegevust, ülesannete andmisel pole vaja koormata VP ja TP vahelist telefoniliini ja talle on võimalik ülesandeid anda ka siis, kui see side lakkab töötamast. Kui aga VP läheduses pole varjatud kohta arvutuspunkti jaoks, siis ta asetatakse TP rajooni, TP lähedal arvutuspunkt võib edukalt teosteda raskepatareis, mis laseb lennuki (signaalplats asub ka TP rajoonis) või planseti abil.

Saanud tegevusse asumise käsu, salk:

- seab üles telgi ja paneb planseti-, joo- nestus- ja kirjutusabinõud töövalmis;
- muretseb patareiohvitserilt või vaatlusohvitserilt TP, VP ja algpunkti koordinaadid;
- valmistab planseti ja kannab sellele TP, VP, algpunkti ja märgid, kinnitades nurgamõõtja äärejaotise kohale vastava sektori;
- muretseb bussoolialohvitserilt või patareiohvitserilt täpseid andmeid suurtükkide paigutuse kohta ja laskemoonaallohvitserilt andmeid laskemoona liikide, kaalupartii ja rohu temperatuuri kohta;
- peab ja hoiab alal patareis ette nähtud lehti ja tabeleid, nagu märkide tabelit, ilmastikuteateid, arvutuslehti, õhufotosid jne.;
- teeb kõik eeltööd, et märgi koordinaatide saamisel laskeettevalmistus teostuks võimalikult täpselt ja kiiresti.

IV. Patarei ja grupi side.

Patareis luuakse järgmised sideühendused:

¹²⁾ „The Coast Artillery Journal“. Jaan.—veebr. 1938.

¹³⁾ H. Dv. 200/2g. Lk. 1, 65—66, 76—77 ja 120—123.

— H. Dv. 200/2f. Lk. 1, 85—86, 96—97 ja 141—144.

¹⁴⁾ Reibert. Ausgabe für den Kanonier der Batterie. Lk. 273.

¹⁵⁾ Oberst K. Böttcher. Artillerie-Taschenbuch. Lk. 248.

¹⁶⁾ Das Kommandobuch. Band 4. Die Artillerie. Lk. 143 ja 253.

— Oberst K. Böttcher. Artillerie-Taschenbuch. Lk. 253—254.

— VP ja TP vahel traatside (enamasti kahejuhtmeline, et pealtkuulamise oht oleks väiksem) ja peale selle veel teine dubleeriv ühendus — tavaliselt raadioside, kuid sageli ka lippudega.

— VP (või TP) ja eelvaatleja (EVP) vahel kas traat- või raadioside.

— TP (või VP) ja arvutuspunkti vahel traatside.

— TP ja eelikuteasukoha vahel peetakse side harilikult leppemärkidega või virgatsitega. Kui aga patarei asub kauemat aega ühel ja samal tulepositsioonil, siis TP ja EA vahel luuakse traatside.

Sakslased on püstitanud nõude, et VP ja TP vaheline side peab olema valmis samaks ajaks kui suurtükid saavad laskevalmis. Otsekohe pärast ühe ühenduse valmismist luuakse veel teine ühendus selleks, et ühe katkemisel vähemalt teine töötaks. Kahe ühenduse olemasolul patarei saab vajaduse korral üheaegselt tulistada kahte märki.

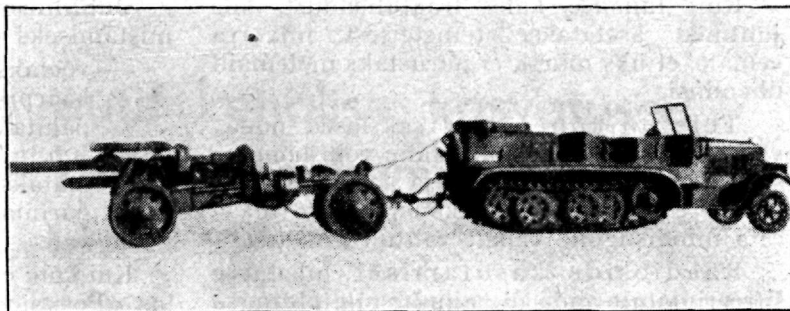
Sidevanem kuulub patarei juhtimisosa koosseisu ja liigub koos luurega. Saanud sideloomise käsu, ta asetab otsekohe tegevusse ratsa telefoniside-töökonna ja sõidab siis patarei kolonnile vastu ja korraldab sideveokite ettesõitmist.

Hobuveoga patarei sidetöökonnad¹⁷⁾ asetatakse tegevusse harilikult järgmiselt:

- jala rio-töökond (asus vaatlusveokil) — TP-le;
- ratsa rio-töökondadest — üks VP ja teine EVP;
- ratsa telefoniside-töökond loob kiiresti TP ja VP vahelise liini, vajaduse korral ka VP ja EVP vahel;
- jala telefoniside-töökond võtab ratsatöökonnalt loodud telefoniliini üle, vahetab ta välja, vaatab liini üle, seab juhtmed üles ja vajaduse korral korrastab liini; teda kasutatakse ka uute ühenduste loomiseks.

Pärast väljavahetamist ratsa telefoniside-töökond täiendab oma varustise tagavara ja jääb juhtimisosa hobuste juurde varru, et positsioonivahetusel olla valmis kiiresti tegevusse astuma.

Vaatlusveoki asukohta määrab patarei ülem. Vaatlusveokit võib ka kahte ossa ja

Raskesuurtükk rännakukorras.

gada, nii et üks osa asub tulepositsioonil (jala raadioside-töökonna tegevusse rakendamiseks), kuna teist osa kasutatakse kas arvutuspunkti või VP sisseseadmiseks.

Positsioonivahetusel ratsatöökonnad sõidavad koos juhtimisosadega. Kui ratsa raadioside-töökond on tegevusse rakendatud ja peab sidet alal hoidma kuni eelikute ettesõiduni, siis ta sõidab hiljem patareiülemale järele. Positsioonivahetusel üks sideveok sõidab koos patarei tuleosaga, kuna teine veok liigub koos liiniüleskerijatega, võtab neilt kaablit peale ning liigub patareile järele.

Analoogiliselt kasutatakse ka motoriseeritud patarei sidemeeskonda.

Grupi siderühm¹⁸⁾ loob järgmised sideühendused:

- telefonisideme grupi kõigi patareidega — harilikult grupi keskjaamast patareide vaatluspunktidesse;
- telefonisideme grupi keskjaamast grupi vaatluspunkti — harilikult 2 ühendust, neist üks grupiülemale ja teine adjutantile, et nad saaksid üheaegselt käskke ja korraldusi anda, teateid vastu võtta jne. ja et ühe ühenduse lakkamisel vähemalt teine töötaks;
- raadioühendus kõige kaugemal asuva patareiga;
- pealeselle luuakse vajaduse korral veel:
 - 1) telefoniside parempoolse naabriga;
 - 2) raadioside (ratsatöökonnaga) ja võimalikult ka telefoniside jala-väe juurde saadetud sidekomandoga.

¹⁷⁾ H. Dv. 200/2 f. Lk. 182—184.

— Reibert. Ausgabe für den Kanonier der besp. Batterie. Lk. 310—311.

¹⁸⁾ Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft. 2n. Die Nachrichtenzüge und der Artillerie-Vermessungstrupp. Berlin, 1937. Lk. 43—44 ja 53—55.

— Oberst K. Böttcher. Artillerie-Taschenbuch. Lk. 144—145.

Kui luuakse kaks traatühendust, siis juhtmed asetatakse teineteisest niivõrra eemale, et üks mürisk ei purustaks mõlemaid ühendusi.

Telefonikõnelustel sakslased nõuavad ettevaatlikust, sest vastane võib kõnelusi pealt kuulatada. Alati vaja kasutada varjunimesid, s. o. igale kõnepunktile määrata mingisugune vabalt valitud nimetus.

Raadioside kasutamisel lubatakse šifreerimatult anda üle ainult: tulejuhtimise käsklusi ning korraldusi ja teateid, mis otsekohe realiseeritakse tulega, peale selle veel luureteenistuse teateid, mis ei võimalda teha mingisuguseid taktikalisi otsuseid ega järeldusi.

Isiku-, üksuse- ja kohanimesid moondatakse või kasutatakse leppenimetus.

V. Positsiooni vahetamine.

Erilist tähelepanu sakslased pööravad positsiooni vahetamise kiirusele. Selleks positsiooni vahetus jaguneb kahte ossa: 1) ettevalmistus (käsklus „Stellungswechsel vorbereiten“) ja 2) täideviimine (käsklus „Stellungswechsel“).

Ettevalmistava käskluse saamisel patareis:

- luuratakse uus VP ja TP ja neile viivad teed, kui seda pole varem tehtud;
- tehakse vabaks ja hoitakse valmis vajalik sidemeeskond ühes sidevahenditega;
- juhtimisosa tõmmatakse VP lähedale ja seatakse rännakuvalmis;
- pakitakse kokku tulepositsioonil olev laskemoon;
- eelikud (mootorsõidukid) ja laske- moonavoor tõmmatakse TP lähedusse;
- kui suurtükke veetakse kahes osas, siis rauaveokid viiakse suurtükkide juurde;
- seejuures suurtükid jäävad aga lahinguvalmis.

Juhtimisosa ümberpaigutamise ettevalmistamiseks vaatlusohvitseri korraldusel:

- võetakse maha ja pakitakse kokku käärpiksilma ja bussool;
- pakitakse kokku laskeabinõud;
- juhtimisosa hobused ja veokid tõmmatakse VP lähedale ja luuratakse parimaid teid vastavalt lahinguka- vale.

Kui kõik eeltööd on tehtud, antakse käsklus „Positsioonivahetus“ ja patarei tuletegevus katkeb ainult lühikeseks ajaks. Eeskiri ütleb, et positsiooni vahetuse üksikasjad vaja drilliga kätte õppida.

VI. Kokkuvõte.

Oma organisatsiooni, koosseisude, relvastise, lahingulise kasutamise ja väljaõppe alal Saksa suurtükivägi pakub mõndagi uut. Erilist tähelepanu väärrib see, et suurtükiväe kiireks lahingukorda hargnemiseks ja rutuliseks tuleavamiseks on loodud palju eeldusi:

- sirgjooneline organisatsioon ja suured koosseisud, eriti side alal;
- side- ja laskemoonaveokid on 4—6 hobuse veoga, mis võimaldab neil liikuda igasugustel teedel ja maastikul samasuguse kiirusega kui tuleosal;
- otstarbekas tööjaotus üksuste tegevuse rakendamisel, laskeandmete ettevalmistamisel ja laskmisel (bussooli- ja käärpikksilma-allohviterid, arvutussalk jne.), võimaldab saavutada suurt kiirust ja vabastab tulejuhi pisi- tödest;
- tulepositsiooni vahetamine on reglementeeritud nii, et patarei tuletegevus katkeb vaid lühikeseks ajaks.

Kuna käesolevas töös ei olnud võimalik käsitleda kõiki üksikasju, siis on soovitatav uurida lähemalt Saksa suurtükiväe-eeskirju, käsi- ja õpperaamatuid, sest nad sisaldavad häid praktilisi juhiseid igal alal.

Märkmeid

ajateenijate uute kehalise kasvatus- õppekavade kehtimahakkamise puhul.

Kolonelleitnant A. Jõgi.

Äsja hakkasid kehtima kehalise kasvatusel alal ajateenijatele uued õppekavad, mis suuresti erinevad seni kehtivusel olnud õppekavadest. Sellest selgema pildi saamiseks vaatleme kõigepealt lühidalt meie sõjaväe kehalise ettevalmistamise endist suunda.

Vabariigi algusaastail meie sõjaväe kehaline kasvatus kandis puht üldsportlikku iseloomu, kuna rakendusliku iseloomuga harjutused leidsid harrastamist vähesel määral. See oli tingitud osalt sellest, et sõjaväeteenistusse astujad olid enamikus väga ühekülgset ja kehaliselt isegi puudulikult ette valmistatud. Seda puudust püüti kõrvaldada peamiselt sellega, et sõjaväes hakati harrastama peagu kõiki üldtuntud spordiharusid. Kuigi paljudel nendel spordiharudel polnud otsest tähtsust sõjaväelastelt nõutavate füüsiliste võimete arendamises, siiski sellest saadi kaudset kasu, sest osa ajateenijatest pärast sõjaväeteenistusest vabanemist jätkas eraelus sportimist mitmekesistel aladel. Nende eeskuju leidis järeletegemist noorsoo juures. Selle tagajärjel hakkas järk-järgult paranema ka sõjaväeteenistusse astujate ajateenijate kehakasvatuslik tase. Noorsoo füüsiliste võimete tõusule viimastel aastatel on suuresti kaasa aidanud ka koolid, kaitseliit ja sportlikud eraorganisatsioonid. Võttes arvesse ajateenijate ettevalmistamisel lahingutehnilistes õppeainetes töökoormatise pidevat suurenemist, tuli vähendada kehalise kasvatusel tundide arvu. Sellest kõigest tingituna hakati ajateenijate kehalisel ettevalmistamisel rohkem rõhku panema rakendusliku iseloomuga harjutustele. Ajateenijate kehalisel ettevalmistamisel teostati pööre 1934. aastal, millisest ajast alates raskuspunkt kanti üle nendele kehalistele harjutustele, mis otseselt aimavad järele lahingulolukorras ettetulevat mitmesugust tegevust. Põhimõtte järgi, et kehaline kasvatus peab sõdurit ette valmistama lahingulisele tegevusele ja raskustele.

Et ajateenijate endised kehalise kasvatusel õppekavad piiratud aja juures tundusid liiga laiaulatuslikena, pealegi polnud täiesti kokkukõlas hiljem ilmunud kehalise kasvatusel eeskirjaga ning ei vastanud ajanõuete-

kohasele sõjaväe kehalise ettevalmistamise suunale, siis pandi nüüd kehtima uued õppekavad ajateenijate kehaliseks ettevalmistamiseks. Käesolevad õppekavad on ette nähtud raamkavadena, mis määravad kindlaks ajateenijate kehalise ettevalmistamise suuna ja töö üldulatus ning seavad üles minimaalnõuded, mida normaalselt noored ja reamehed õppeperioodi lõpuks peaksid suutma täita lahingu- ja vahiteenistuse rakmetes.

Vaadeldes uut õppekava, saame kohe selge pildi ajateenijate kehalise ettevalmistamise suunast ning sellest, mida selle õppekava järgi töötades tahetakse saavutada. See oleks kokkuvõtlikult: valmistada ette ajateenijaid seevõrra, et nad kehalistelt võimetelt enam vähem rahuldavalt suudaksid kanda lahinguraskusi igas olukorras, seejuures jäädes teo- ja tahtevõimsaiks.

Uuest õppekavast nähtub, et ajateenijate füüsilisel ettevalmistamisel ei ole tahetud edu saavutada alade ja harjutuste rohkusega, vaid on toodud peamiselt see, millel on otsene tähtsus ja suurim väärtus sõjaväelastelt nõutavate kehaliste võimete ja oskuste arendamisel. Õppekavast on teatava määraneni välja jäetud kõik see (välja arvatud keha harmooniliseks arendamiseks vajalikud harjutused), millel lahinguliselt seisukohalt pole otsest rakenduslikku tähtsust. Seepärast on õppekavast välja jäetud ka maadluse- ja poksiharjutused, kuigi see veel ei tähenda seda, et maadlusest ja poksisist huvitatud ajateenijad ei peaks endid vabal ajal nendel aladel täiendama; just vastupidi, neid tuleks selles isegi soodustada. Samuti on õppekavast välja jäetud täägivõitlus, mis oma sisult ei kuulu puhtal kujul kehalisse ettevalmistusse ja on viidud üle lahingutehniliste õppeainete hulka.

Uue alana on võetud õppekavasse püssidega võimlemise harjutused. Nende harjutuste eesmärgiks on peamiselt käte-, õlavöö- ja kerelihaste tugevdamine püssi paremaks ja jõulisemaks käsitlemiseks. Seepärast püssidega võimlemisel tuleks valida just neid

harjutusi, mis annaksid eestähendatud lihastele küllalt tugevat pingutust, sellega mõjustades nende lihaste hoogsemat arenemist. Seejuures tuleks pidada silmas, et tugevama pingega harjutused ei kehtaks järjest liiga kaua, sest vastasel korral see võiks põhjustada kätelihaste kõhetumist.

Kergematest püssidega võimlemise harjutustest, mis ei evi nimetamisväärt tähtsust, tuleks loobuda ajakulu säästmise eesmärgil. Need harjutused sobiksid enam meeskondade esinemise korral spordipidustustel. Kui mõnelt poolt väidetakse, et need harjutused evivat väga suurt tähtsust distsipliini arendamises, siis tuleks meeles pidada, et distsipliini nõuetest peab kinni pidama iga harjutuse ja tegevuse juures ning selleks ei ole tarvis korraldada võimlemise eriharjutusi püssidega.

Esmakordselt on võetud õppekavasse ka hommikused kehalised harjutused. Siia kuuluvad peamiselt kergemad kõnni-, jooksu- ja keha üldläbitöötamise harjutused. Hommikused harjutused kohe pärast ülestõusmist on heaks elustamisvahendiks ja organismi ettevalmistamiseks eelolevaks päevaseks tööks. Sellest tingituna neid harjutusi on vajalik sooritada vastavalt ilmastikule kergemas riietuses. Need harjutused

kujunevad väga kasulikeks, eriti tähtsamate siseelundite — südame ja kopsude — tugevdamisel. Siin etendavad peamist osa kavalikult organiseeritud vahelduva kiirusega kõnni- ja jooksuharjutused mitmekesisel maastikul. Sellaste kõnni- ja jooksuharjutuste tagajärjel ajateenijad muutuvad vastupidavamaks ja väledamaks, mis on eriti tähtis jalaväelaste ettevalmistamisel.

Õppekavas ülesseatud nõuded kehaliste võimete alal on otseses ühenduses nende võimetega, mis on vajalikud võitlejale teotsemiseks lahinguolukorras. Kontrollides kehalisi võimeid õppekava alusel, saadakse selge pilt sellest, kui võrra ajateenijad on arenenud jõus, sitkuses, väleduses, osavuses ja vastupidavuses, ning selgub, kas nad on kehaliselt küllaldaselt ette valmistatud teotsemiseks sõjaolukorras. Kuigi õppekava näeb ette normide täitmist lahingu- või vahiteenistuse rakmetes, siiski see veel ei tähenda, et tuleks harjutada peamiselt nendel aladel, milles normid ette nähtud, ja kogu aeg rakmetes. Ajateenijate kehalisel ettevalmistamisel on tähtsad igasugused harjutused ja harjutusviisid, mis kõige kergemini aitavad saavutada ülesseatud eesmärki, kusjuures olgu tagatud ka tervishoiu nõuded.

Hobuse talvrautusest.

Leitnant H. Nolcken.

Üheks valusamaks küsimuseks hobuserautuse alal on alati olnud talvrautus. Eriti teravaks muutub aga küsimus kaasajal, sest iga aastaga suureneb kõvapinnaliste teede võrk. Kunstliku kattega siledate — asfalteeritud, tsementeeritud, betoneeritud jne. tänavate ja autoteede ehitamisega kerkib päevakorrale ka kohase hobuserautuse küsimus eriti sõjaväes, kus autode kõrval liiklemisevahendiks jääb paratamatult ka hobune.

Talvrautuses oleva hobuse rauahaakidel on eriti suur tähtsus sõidul moodseil teedel. Väga libedad asfalt- ja betoonteel raskendavad tublisti hobuse edasilikumist. Ebasoodse rautuse tagajärjel hobused väsivad kiiresti, liiguvad kindlusetult ja tihti libisevad ning kukuvad, mille tagajärjel saavad vigastusi nii hobused kui ka ratsanikud.

Mitmeid kümneid aastaid on püütud neid väärnähtusi vältida, püüdes konstruee-

rida mitmesuguseid tüüpe rauahaake terasest, mitmesugustest teistest metallidest, kummist jne.

Haakraudade haake on: 1) p ü s i v h a a g i d — mis on rauast endast painutatud või raua külge joodetud (keevitatud) ja ei võimalda vahetamist, 2) v a h e t a t a v a d h a a g i d — mis pistetakse või kruvitakse raua külge.

Külgekruvitavad haagid on mitmesuguse vormiga: püramiidi, peitli, kiilu, H-tähe, T-tähe, risti jne. kujulised. Paremateks on osutunud ja leiavad meil kõige suuremat tarvitamist härra Neuss'i poolt leiutatud H-kujulised haagid, kuid nende suuremaks puuduseks on nende kõrgus (ca. 32 mm), mis paari päevase sõitmise järel seevõrra kulub, et raudade haake tuleb asendada uuega. See tegevus on kabjale väga kahjulik. Sagedase haakide sisse- ja väljakeeramise-ga võivad kergesti ette tulla hobuse kabja ja

varbaliigete väänamised ja venitamised. Selle tagajärjel tekivad sidemete venitamised ja lonkamine. Selle vältimiseks tarvitatakse välismaail üsna palju nn. pisthaake. Pisthaagid iseendast on sissekrüvitavatest haakidest küll odavamad ja murduvad harvemini, kuid kukuvad sagedasti pesast välja ja kaovad. Sagedase haakide uuendamisega kuluvad pisthaagi pesad, mille tagajärjel tuleb tihti hobust ümber rautada.

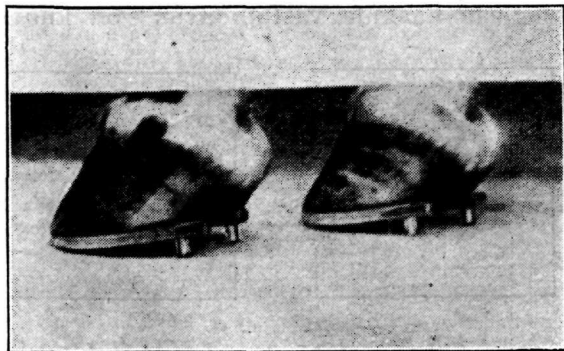
Arvesse võttes, et haakide tarvitamine osutub paratamatuks talvrautuse juures, tuleb meil leida niisuguseid haake, mis vähem segaksid hobuse jalgade normaalasendit maapinna suhtes. On ju teada, et haagid mõjuvad kahjulikult hobuse kabjale ja jalgadele. Seda kahjulikku mõju selgitab väga põhjalikult hr. A. Rängel oma raamatus „Hobuse rautamine ja kabja tervishoid“, kus ütleb: „Loomulikel tingimustel on hobuse rautamata kabi toetavaks organiks, mille kogu alumine pind — sarvseina kandeserv, sarvtald, nurgatoed ja sarvkiil — puutuvad vastu maapinda. Kogu kabja alumine pind leiab maapinna poolt tarviliku vastutoe ning mahaastumisel tekkiv põrumine ja keha raskuse koormus on ühetasaselt jaotatud sellele kabja laiiale toetuspinnale. Kuna terve ja hea kabjaserv kui ka kabja sisemised osad on teatava määrduni elastilised — vetruvad, siis niisuguse ühetasase ja laia toetuspinna juures tekivad kabjas iga sammu juures sisemised ja välimised liikumised, nn. kabja mehhanismi avaldused. Loomulikel tigimustel parajal pehmel pinnal sünnivad need kabjamehhanismi avaldused kabjale soodsais piiris ja ulatuses, mis kabja tervist ei riku.“

Kui negatiivne mõju ilmneb isegi hariliku rautuse juures, siis ei ole vist üllatav, et haakide tarvitamisega ebasoodne mõju kabja mehhanismile tunduvalt suureneb ja selle tagajärjel soodustab kabja kiiremat haigustumist. (Kõõluste venitamine, sarvkiili, nahkkiili ja kiilipadja atrofeerumine jne.)

Suuremaks paheks haakidel on nimelt nende kõrgus, sest viimane avaldab isegi hobuse seismisel tallis halba mõju (pilt nr. 1). Seepärast mitmete välismaade sõjaväe määrused nõuavad hobuste talli paigutamisel teravate haakide väljakruvimist. Olles talvrautuse küsimusest eriti huvitatud ja kuuldes, et rootsi rautus on eriti hea, pöörasin moodunud sügisel Rootsi ratsakooli (Strömsholmis) poole palvega saata minule tarvitataivate raudade mudelid ja raudade haake (pilt nr. 2). Rootsi haagi keha kõrgus (ca 3 mm) ja tera pikkus (ca

8—12 mm) lubab oletada, et nad on palju paremad, kui H-kujulised haagid.

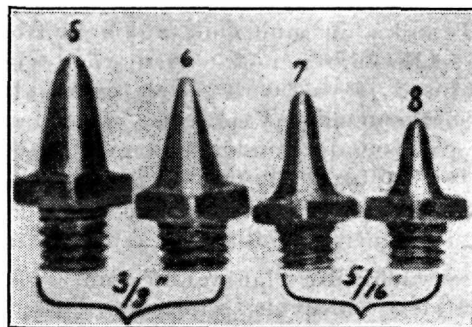
Nimetatud haagid on konstrueeritud ratsahobustele ja leiavad Rootsis suurt kasutamist. Mainitud haagid võeti katsestamisele ka Vorbuse Sõjaväehobuste kasvandu-

Pilt 1.

Kahjulik kabja asetuse (H-haagid).

ses, kuid kahjuks ebasoodsete talveolude tõttu ei suudetud länavu otsusele jõuda nende paremuses. (Lume puudus, mille tõttu haagid kiiresti kulusid). Kuid peab ütleva, et jala asendi moonutamine on palju vähem kui H-haakide juures.

Pilt 2.

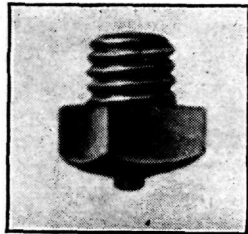
Rootsi haagid.

Ajakirjas „Sankt Georg“ nr. 19 — 1938. a. kirjeldatakse nn. „Mordax“ haaki, mis oma konstruktsioonilt näib olevat ideaalne.

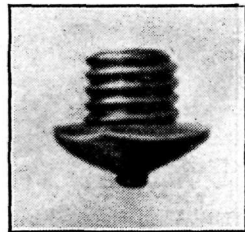
Mainitud „Mordax“ haak, mis valmistatud Šveitsi patendi järgi (pilt nr. 3 ja 4) erilise terasest, on leidnud välismaal suurt tarvitamist.

„Mordax“ haak koosneb madalast haagi kehast ja lühikesest terast. Hästi madal haagi keha vastab täielikult anatoomilistele ja füsioloogilistele nõuetele. Ka löögi ja piirde vigastusi ei ilmne niisuguse haagi

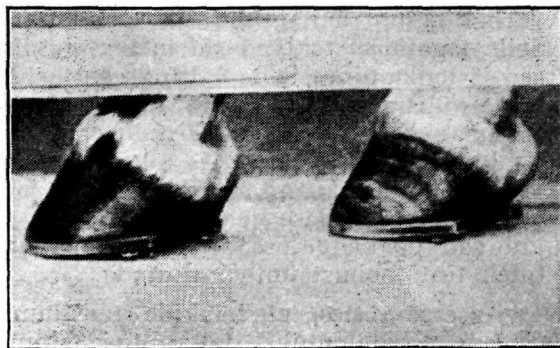
juures. Kuivõrra hea on nende vastupidavus, seda kriipsutab alla eriti see asjaolu, et haak isegi pärast 700 km läbisõitmist osutus täiesti korralikuks (pilt nr. 4). Ka keha kuluvus, võrreldes teraga, paistab ideaalsena. Kuivõrra vähe niisugune haak moonutab hobuse jalgade asendit, seda näitab selgesti pilt nr. 5. Autor toonitab, et niisuguste haakide vastupidavus on kuni 3

Pilt 3.
„Mordax“ haak uuna ja pärast 700 km tarvitamist.

Pilt 4.

Pilt 5.
Ideaalne kabja asetus („Mordax“ haagid).

kuud ja need on eriti heakskiitmist leidnud ratsahobuste juures. Seda arvestades oleks soovitatav neid meil katsestatmisele võtta, sest hea rautus suurendab tunduvalt hobuste eluiga, hoides hobuseid igasugustest jalgavigastustest.

Bibliograafia.

RKKA varustamistaktika alalt.

(P. Mišutuškin: Vahetuspunktid*) ja juurdevedu — „Vojennõi Vestnik“ nr. 9, 1938.)

Tehnika on muutnud tagala mõistet ja sisu. On suurenenud vägede materjalsed vajadused ja vastavalt sellele on muutunud keerukaks nende vajaduste rahuldamine. Neil asjaoludel rindel teotsevad väed on suuresti sõltuvad juurdeveost.

Otsustades juurdeveo küsimust peab juht, eriteenistuse juht ja staap arvestama:

- väeüksuse lahinguülesannet ja sellest sõltuvalt juurdeveo viisi;
- vägede vajadusi ühel või teisel varustamise alal;
- juurdeveo kaugust;
- hobuse ja mootori ööpäevast tööd;
- käsutusesolevate ja juurdeantavate veovahendite kandejõudu (tõstevõimet);
- juurdeveo teostamise aega;
- ümberlaadimise aega.

Pealeselle mõjustavad küsimuse otsustamist: rinde laius, tegevusrajooni maastiku iseloom, teedevõrk, vägede liikumise kiirus, lahingukorra tihedus, õhuoht ja maa-pealse vastase oht tagalale.

*) Meie mõistete kohaselt varustise väljaandmise punktid — EP-d ja LP-d.

1. Lahinguülesanne. Juhi poolt võetud otsus on aluseks hooldusteenistusega seosesolevate kõikide küsimuste lahendamisel. Kaitsel organiseeritakse juurdevedu ringkäikudega. Vägede edasiliikumisel juurdevedu toimub tagant ettepoole. Taandumisel vägede voorid täiendavad endid kõrgema astme liikuvast tagavarast; sel eesmärgil viimase veokid ootavad alluva väeüksuse veokeid ja juhul, kui need ei jõua vajalikuks ajaks kohale, pannakse neile määratud varustis maha ja ise liigutakse kaugemale tagalasse end täiendama. Üldiselt varustise väljaandmise punkti liikuvus sõltub vägede lahingutegevuse iseloomust.

2. Vägede vajadused. Vägede materjalsed vajadused varustusliikide järgi ei ole ühtlased. Elutarbeid tuleb iga päev igas olustikus juurde vedada varem määratud annustes. Laskemoona, kütte- ja määrdeainete alal vägede vajadused erinevad. Näitks kaitselahingu üksikutele perioodidel on laskemoonakulu palju suurem kui pealetungil ja vastupidi. Pealetungil on vajadused samuti kõikuvad: tempo suurenedes laskemoona vajadus väheneb ja vastupidi, tempo vähenedes — suureneb.

Rügemendi ja diviisi orgaanilises koosseisus on ette nähtud kindel arv veovahendeid. Nende veovahendite tõstevõime on kindel suurus. On kindel ka toidu- ja sööda ööpäevane tarve, mispärast juurdeveo kaugus vooriüksuse ringkäigulisel liikumisel ühtlase tõstevõime juures on samuti kindel suurus. See sõltub vaid annuste arvust ja hobuse ööpäevasest tööst.

Laskemoona kulu lahingu mitmesugustel faasidel on erinev ja seda määratletakse tüdes (lahingukomplektides). Siin esineb varustamisel erinevus: laskemoona kulu kaetakse liikuvatest tagavaradest, millised pärast seda otsekohe täiendatakse. Täiendamine toimub sääraselt, et liikuvad tagavarad oleksid alati täis ehk teisiti väljendatult: pealetungi lõpul peab väeosal olema sama palju laskemoona kui pealetungi algul ja laskemoona kulu on kaetud juurdeveo arvel tagalast.

3. Juurdeveo kaugus. Sõltuvalt laskemoona kulust, veetavatest tagavaradest, hobuse ja mootori ööpäevasest tööst juurdeveo kaugus laskemoonaga varustamisel erineb samadest andmetest elutarvetega varustamisel.

Laskemoona juurdeveo kaugus muutub vastuvõrdeliselt vajadusele ja suuremal osal juhtudel ei ühtu elutarvete juurdeveo kaugusega, mispärast ühine punkt mitmet liiki varustise väljaandmiseks on äärmiselt abinõu.

PU-36 § 81 näeb ette korpuse ja diviisi vahetuspunkte. Rügement tavaliselt vahetuspunkti ei organiseeri ja varustis rügemendi voorilt antakse üle pataljoni veokeile vahetult. Erijuhtudel organiseerib rügement ka vahetuspunkti varustisalade järgi. Sellast olustikku põhjustab rinde laius, maastiku iseloom, teedevõrk jne.

4. Hobuse ja mootori ööpäevane töö. Juurdeveo kavandamisel ja varustise väljaandmise punkti määramisel on tarvis esijoones arvestada hobuse ja mootori poolt eelmise ööpäeva kestel sooritatud tööd ja neilt järgneval ööpäeval nõutavat tööd.

Kui ööpäeva kestel on sooritatud juba mõnesugune töö (rännak jne.) ja vooril on ette näha järgneva ööpäeva kestel ülesande täitmine, siis tuleb arvestada voorile vähimat kilometraaži ja vähendada juurdeveo kaugust varustise väljaandmise punktide üksteisele lähemale nihutamiseega.

5. Varustamise põhialused on: saavutada otstarbekal ja ratsionaalsel voori kasutamisel maksimum tööd minimaalse jõukuluga. Seejuures suurt täht-

sust evib juurdeveo reguleerimise vahendina varustise väljaandmise punktide õige süsteem.

Mootorilt ja hobuselt tuleb pingutust nõuda ainult siis, kui seda tingib olustik. Seepärast varustise väljaandmise punktid tuleb määrata nii, et mootori ja hobuse töö toimuks normaalsuse piires.

6. Juurdeveo teostamise aeg. On juhtumeid, kus juurdeveo aeg on piiratud. See muudab juurdeveo kaugust ja ühes sellega varustise väljaandmise punktide asukohti. Oletame, et tarvis on üle anda 1 tü laskemoona 6 tunni jooksul motoriseeritud srtv. pargi veovahenditega, millede tõstevõime $\frac{1}{2}$ tü. Seega 1 tü juurdeveo teostamiseks kulub 2 ringi ehk otsa + 2 ümberlaadimise toimingut korpuse LP-s ja 2 — diviisi LP-s. Kui arvestada igale ümberlaadimisele 15 min., siis kogu ümberlaadimisele kulub 1 tund. Liikumiseks jääb veel 5 tundi. Kiiruse juures 20 km/t võib 5 tunniga katta 100 km. Vastavalt sellele diviisi ja korpuse LP vahemaa ei või ületada 25 km. Hobuvoori kasutamisel, tõstevõimega $\frac{1}{2}$ tü samadel liikumisandmetel (5 tundi à 4 km/t = 20 km) peaks mainitud LP-de vahemaa olema mitte üle 5 km. Järeldus: piiratud aeg mõjutab juurdeveo ja seda tuleb arvestada varustise väljaandmise punktide valikul ja nende asukohtade määramisel.

7. Ümberlaadimise aeg. Ümberlaadimise aja all mõistetakse:

- vooride ooteaega ooteseisukohas;
- tegelikku ajakulu ümberlaadimise teostamiseks ja
- aega vooriosade kogunemiseks enne tagasilikumise algust.

Ümberlaadimise aja andmed lubavad:

- määratleda voori viibimist VVP-s¹⁾;
- määratleda veokite arvu, mis asuvad kindlas ajavahemikus VVP-s;
- hinnata VVP ulatuslikkust ja seal toimuvate tegevuste iseloomu.

Olgugi, et ümberlaadimiseks kulutatud aeg ei evi otsustavat tähtsust normaalses olustikus teostatava laskemoona ja elutarvete juurdeveol, siis ajaliselt piiratud juurdeveol ja näiteks olustikus, kus esineb suur laskemoona kulu, evib see tegur aga erilist tähtsust. Igal juhul tuleb ümberlaadimiseks vajalik aeg normida ja ette näha juurdeveokavas.

Operatiivolustikust tingituna ajaliselt

1) Varustise väljaandmise punkti lühendina kasutatakse siin edaspidi VVP.

piiratud juurdeveol peab lühenema ka voo-ride LP-s viibimise aeg. Selle asjaolu arvestamatus võib segi paisata kogu juurdeveo kava. Vähe sellest, kui voo veab varustise juurde ja annab selle vastavas punktis ka üle, vaid üleandmine peab olema ajaliselt nii kavandatud, et ootamised ja ümberlaadimised nõuaksid minimaalset ajakulu. Voo peab töötama isegi minutilise täpsusega, seda muidugi olustikus, kus seda välistegurid ei mõjosta.

Tuleb mainida, et peale eestoodud määrustikuliste nõuete tuleb alati arvestada aastaaega, aega ööpäeva suhtes, ilmastikku, maanteede võrku ja maastiku iseloomu. Need tegurid mõjustavad liikumise kiirust. Kiiruse muutudes peab muutuma ka VVP-de vahemaa ja vähenema ümberlaadimise aeg.

Arendatud teedevõrk ühes küllaldaste looduslike varjetega lubab suurendada VVP-de arvu. Piiratud teede arv vähendab VVP-de arvu ja sunnib isegi ühes punktis teostama mitmet liiki varustise väljaandmist. VVP arvule ei jäta mõju avaldamata ka lahingukorra tihedus. Sel juhul ei tohi kinni pidada šabloonist, vaid juurdeveo kavandamisel ja VVP-de määramisel peab juhtijaks olema terve mõistus.

Õhukallaletungide oht sunnib teostama voo-ride liiklemist öösiti ja hooldusteenistuse organite hajutamist maastikul. Vastavalt sellele tuleb ka varustise väljaandmise punktid organiseerida üksikute varustisealade järgi: elutarvetele, laskemoonale ja kütte- ning määrdeainetele.

VVP julgestus ja kaitse. Tagalaasutiste kaitse organiseerimine õhu- ja maa-pealse vastase alatiste kallaletungiohtude vältimiseks on üheks eelduseks vastase üle võidu saavutamisel. Vastavalt sellele muutub kaasajal ka VVP kui varustise ümberlaadimise punkti mõiste täielikult.

VVP-le kaasaja lahingutingimuses vaadatakse kui toetuspunktile, kus leiavad kaitset seal viibivad või sinna koonduvad voo-riosad. Tarviduse korral VVP peab tagasi lööma ja hävitama rindest läbivalgunud vastase osad. Et VVP oleks võimas ja iseseisvalt teotsev üksus, peab tema kasutada olema vastav reaalne jõud.

Arvestades kaasaja liikuvõija iseloomu, on tarvis, et ta varustise väljaandmise punktid oleks painduvad ja liikuvad. Selleks on tarvis:

- pidada tagavarad alati ratastel;
- jälgida pidevalt lahinguolustiku käiku ja
- vältida ühel ajal suurearvulist voo-riosade kuhjumist VVP-sse.

On tarvilik, et staap aegsasti informeeriks lahinguolustikust VVP juhti, et viimane võiks aegsasti ka valmistuda punkti asukoha muutmiseks.

Tagavaradega manöövreerimise vajadus, eriti laskemoona alal mõjutab VVP organiseerimist. Vajaduse korral paigutatakse tagavarad mõnes kohas maha ja voo-ri kasutatakse seal, kus seda kõige rohkem tarvis läheb.

Ühendatud VVP mitmet liiki varustise väljaandmiseks ei ole otstarbekas. Säärane punkt võtab enda alla suure maa-ala, sinna koondatakse palju igaliiki varustist, sinna kogub palju voo-riosa ja need asja-olud teevad säärase punkti kergesti kättesaadavaks õhuvastasele, eriti kui puudub kinnine ning arendatud teedevõrguga maastik, mispärast ühendatud VVP-de organiseerimist võiks eelistada ainult erijuhtudel.

Seni käsitletu puudutas kaitse või vägede paiknemise olustikku. Pealetungil VVP-d evivad teissugust iseloomu. Siin on tarvis kõikide tegurite põhjalik analüüs. Vägede liikumiskiirus, varustise ümberlaadimise aeg ja palju teisi tegureid mõjustavad juurdevedu ja ühes sellega ka VVP tegevusaega kohapeal.

Järeldusi:

1. Staap ei ole suuteline õigesti määrama VVP-de süsteemi, kui ta ei tea juurdeveotingimusi ja vastavaid arvestusi.
2. VVP määramisele peab eelnema põhjalik ja kaalutletud juurdeveokava, mille eesmärgiks on miinimum jõu- ja energia-kuluga saavutada maksimum tulemusi.
3. VVP organiseerimise tähtsamaks momendiks on nende kohalpäsimise aeg. See määratakse kindlaks igal üksikul juhul eraldi.
4. Juht peab otsuse tegemisel arvestama hooldusteenistuse korraldamise võimalusi.
5. Hooldusteenistuse otsuse võtmisel tuleb arvestada kõiki vajalikke andmeid kokukõlastatult.
6. Vägede hooldamise edu pandiks on selge mõistusega põhjalikule analüüsile rajatud otsus, mis annab vastuse küsimustele: mispärast nii, aga mitte teisiti. **J. P.**

Käsitsivõitlusest punaväes.

N. Vene sõjaliteratuurist võime leida väiteid, et käsitsivõitlus üldse, eriti aga täägivõitlus sobivat hästi venelaste „psühho-füsioloogiliste iseärasustega“, sel võitluses olevat suur kasvav mõju jne. RKKA a. j. instruksioon käsitsivõitluseks (1929) tegi sunduslikuks käsitsivõitluse võtete treenimise kõigile juhtidele ja punaväelastele neis väeüksustes, kus on varustusel vintpüss täägiga, nõudes peale muu ka oskust labida, kirve, noa, kaika ja kivi kasutamiseks käsitsivõitluses. 1938. a. ilmunud „Eeskiri RKKA ettevalmistamiseks käsitsivõitluseks“ (NPRB — 38) ütleb, et „ettevalmistus käsitsivõitluseks on tähtsamal alalid juhtide ja võitlejate lahingusama väljaõppes“ ja et käsitsivõitluse treenimine on kohustuslik kõigile võitlejatele ja juhtidele (§ 1).

Käsitsivõitluse alal püstitab punaväe uus eeskiri (NPRB — 38) järgmised üldreeglid:

1. Käsitsivõitluse võtete õpetamine peab olema paaritatud rünnakul ettetulevate liikumiste ning tegevustega, nagu käimine, jooksmine, roomamine, tõkete ületamine ja granaadivisked (§ 2).

2. Iga väljõppus (riviõppus, taktikaline õppus) peab andma ka treeningut neis tegevustes ning võtetes, mis esinevad rünnakul, et kujuneks harjumuseks küllaldase jõutagavara hoidmine käsitsivõitluseks ning vastase jälitamiseks (§ 4).

3. Treenimine käsitsivõitluseks toimugu lahinguolukorrale lähedates tingimustes — mitmesugusel maastikul, kus esinevad nii looduslikud kui ka kunstlikud tõkked. Kõik löögid ja tõrked tuleb kätte õpetada vastavate märkide (kujude jne.) peal, milliste juures teotsevad instruktorid treeningukeppidega. Ei tohi olla ühtki löökiga torget õhku (§ 5).

4. Edukaks käsitsivõitluseks iga võitleja ja juht peab olema füüsiliselt hästi arenenud, julge, kiire otsustusvõimega ja algatusvõimeline ning peab oskama:

- kasutada vastase hävitamiseks iga-suguseid vahendeid ja esemeid (labidat, kirvest, kõblast, nuga, kaigast, kivi, liiva jne.);
- kiskuda relvi vastase käest ning lüüa vastast tema oma relvadega;
- kiiresti, varjatult ja kätatult mitnesugusel viisil edasi liikuda ning ületada takistusi;

— igal momendil ja igast asendist anda vastasele kiireid lööke ning pa-reerida tema torkeid või lööke.

Ettevalmistamist käsitsivõitluseks teostatakse:

1. selleks määratud eritundides, kus omandatakse relva käsitlemise viisid ja võtted, liikumise tehnika, oskus ületada takistusi ja visata käsigranaate;

2. rivi- ja taktikalistel õppustel, kus arendatakse edasi eritundidel omandatud oskusi;

3. kehakultuuri harjutustel ja

4. omavaheliste võistlustel („sorevno-vanija“) korras, kus omandakse kogemusi teotsemiseks elava vaenlase vastu.

Käsitsivõitluse ettevalmistamise kursus sisaldab seitse ülesannet: 1) võitlusvõtteid täägistatud vintpüssiga, 2) võitlus vehklemispüssidega, 3) võitlusvõtteid täägita püssiga, 4) võitlusvõtteid väikese labidaga, 5) võitlusvõtteid suure labidaga, 6) relvadeta mehe võitlusvõtted võitluses relvastatud vastasega ja 7) võitlus espadronidel. Nende ülesannete lälitöötamise ulatus ühes või teises väeliigis oleneb võitlejate relvastisest ja ülesannetest.

Jättes puudutamata NPRB — 38 poolt antavad metoodilised näpunäited käsitsivõitluse õpetamiseks ühes näitlike tundidega, õppetöö tagajärgede hindamise viisid, käsitsivõitluse tehnika üksikasjalised kirjeldused ja ülevaated vajalikest õppeabinõudest, — siirdun selle juurde, kuidas realiseeritakse eestoodud käsitsivõitluse põhimõtteid praktikas. Teatava ettekujutuse sellest võime saada ühe RKKA kompaniülema V. Šponko kirjutisest „Punaväelaste ettevalmistamine lähivõitluseks“ („Krasnaja Zvezda“ 26. 12. 38. nr. 295), milles käsitletake pealetungitegevust.

Mõni päev enne õppust kompül ühes veltveebliga või politrukiga valib vastava maastiku, märgib koha peal ära vastase vastupanupositsiooni eelserva, näitab kätte kujude ning vastast markeerivate sõdurite asukohad jne. Olgu tähendatud, et kujud asetatakse vastupanupositsiooni eelservale ja vastupanupositsiooni sügavusse (100 kuni 150 m eelservast), kusjuures osa kujusid pannakse kaevikutesse, et võitlejad harjuksid kaevikuvõitlusega. Maastikulure tehtud, kompül viib kohale rühma- ja jaoülemad, et neid õppuseks ette valmistada.

Rühmad võtavad õppusest osa üksikult, et toime tulla vähema arvu kujudega (rühmale jätkub 6—8 kujust).

Punaväelast drillitakse eeskätt järkjooksude teostamises, kaevumises, maastiku kasutamises ja laskekoha valimises, siis — rünnaku õigesti teostamises (liikumine, käsigranaadi viskamine, teotsemine täägiga jm.). Vaatleme allpool ainult rünnakuga seotud tegevusi.

Jaoülemale käsu peale üks punaväelastest tõuseb üles ja läheb rünnakule. Käigu peal ta viskab käsigranaadi vastase kaevikusse ja hüüdega „hurraa“ tormab kuju kallale. Siin ta kohtab vastast kujutatavat ning kepiga varustatud instruktorit. Ründaja peab eeskätt pareerima instruktoriga torke ja siis torkama täägi kujusse. Kui ründaja ei tule oma ülesandega toime, lasseb jaoülem tegevust korrata.

Tabanud täägiga seisvat kuju (püstku-

ju), võitleja ründab teist, kaevikus lamavat kuju; alles pärast seda lubatakse tal edasi liikuda. Jõudnud umbes kakskümmend meetrit edasi, võitleja heidab pikali, kaevub ja teostab vaatlust.

Samad toimingud teevad läbi ka teised sõdurid jaos. Siis järgneb kujude ründamine vastupanupositsiooni sisemuses samal viisil.

Need õppused mitmesugusel maastikul taotlevad kaht eesmärki: sõdur õpib rünnaku õigesti teostama ja teiseks temal avaneb võimalus praktiliselt kasutada neid oskusi, mida talle pakuti käsitsivõitluse võtete drillimise eritundides.

Lõpetan sooviga, et meie kaader lähemalt tutvuks punaväe käsitsivõitluse võtetega tema uue sellekohase eeskirja järgi, mis rikkalikult illustreeritud sisuselgitavate joonistega ja 230 leheküljel annab küsimusest küllaldase ülevaate.

— ms —

Nimed marmortahvlil.

Näidend õppursõdureist Vabadussõjas, mis kooliõpilastele ette kantakse Vabariigi Presidendi teatrietendusena 17. märtsil s. a.

Iga rahvas vajab oma ajalooliste suur-sündmuste jäädvustamist, et kindlustada oma saatust ja pretendeerida teiste rahvaste püsivale tunnustamisele. Seejuures ajalooliste sündmuste jäädvustamisel ja taaselustamisel on suur kasvatuslik tähtsus kaasaegsete kui ka tulevaste generatsioonide sütitamiseks isamaaliste tunnetega. Mineviku võitlusajastuid kandnud väärika vaimu viimine pealekasvavatesse noortesse on üheks vahendiks riigikaitse kõrgete eesmärkide taotlemisel, millel sageli ei ole väiksem tähtsus kui tegelikul võitlusel relvadega.

Väga veenva hinde andis Vabariigi President K. Päts meie Vabadussõjale, kui ta sõnas Vabadussõja üleriigilise monumendi püstitamise peakomitee avakoosolekul: „Meie Vabadussõda on meie rahva elus nii suure tähtsusega olnud, et võime ütelda... kogu meie ajaloos ei leidu teist nii tähtsat momenti, mis oleks nii sügavalt jälgi jätnud Eesti rahva saatuse teele. Ma ütleksin rohkem: Eesti Vabadussõda on õigupoolest ka suureks mõjutajaks olnud kõigi Balti riikide iseseisvuse saavutamisel.“

On aga päris selge, et neid Vabadussõja võidurikkaid ja tähtsaid tulemusi ei saavutatud juhuslikult ega ilma laiu rahvahulki haarava võitlustahteta, selle väärtusliku vaimuta, mis juhtivaist ringkondadest levis lõpuks viimase võitlejani rindel, viimase kodanikuni kaugel tagalas ja kogu meie rahvale kui tervikule andis neil võitlushetkil suuruse- ja võimsusetunde ning vankumatu usu tulevikku.

Teaduslikus ajaloolises käsitelus Vabadussõda vaadeldakse peamiselt sõjaliselt, poliitiliselt, sotsiaalselt ja majanduslikult seisukohalt, kuna tagaplaanile jääb subjektiivsete psüühiliste elamuste käsitelu. Viimaseta siiski tunduvad ajaloolised sündmused laiadele hulkadele sageli väheütlevalina, kaugeina ja arusaamatuina. Seepärast Vabadussõja kandvama osa viimiseks rahvalaiadesse hulkadesse, nende teadvusse ja hingeellu, on kirjandusel täita tõhus ülesanne.

Eriti peab aga rõhutama, et lavakunstilise käsitelu kaudu elustub sõjast osavõtjate tundeilm, nende psüühilised elamused hõlpsamini kui kirjanduslikus teoses, suutes sisendada kaasaegsesse tolleaegset he-

roismi nii, et kõik muutub inimlikult mõistetavaks ja jätab sügavaid muljeid publiku hingeellu. Kuid riigikaitse seisukohalt on seejuures vastuvõetavad vaid positiivset mõju taotleavad lavateosed.

Teiselt poolt peab aga märkima, et näib olevat kaunis raske ja keeruline ülesanne esitada sõda näitelaval, kergesti võib hästi mõeldud asi kujuneda tühjaks paugutamiseks ja kärina tegemiseks.

Senistest tõsisematest katsetest taas-elustada Vabadussõda lavakunstilises esituses väärivad mainimist Särevi dramatiseering A. Gailiti romaanist „Isade maa“, mida etendas Draamateater nime all „Kolmas kompanii“ ja H. Raudsepa näidend „Lipud tormis“, mis Estonia näidenditevõistlusel sai esikoha. Neile lisandus käesoleval aastal Vabariigi aastapäeval Estonias esietendusel tunnustava arvustuse saanud A. Kivikas'e ja A. Annist'i dramatiseering A. Kivikas'e romaanist „Nimed marmortahvlil“.

Teatavasti A. Kivikas oma auhinnatud romaanis „Nimed marmortahvlil“ käsitleb Tartu vabatahtliku pataljoni õppursõdurite isiklikke elamusi väeosa võitluste taustal. Teoses on toodud operatiivselt kaunis tõetruus järgnevuses nimetatud väeosa lahinguepisoodide võitlusretkel al-ltn. K. Einbund'i (nüüd K. Eenpalu, peaminister) juhatusel Rannu, Valguta, Rõngu, Pikasilla, Tõrva kaudu kuni Valgani.

Teos on usutav ja väärtuslik seetõttu, et autor on sõjategevuse Tartu vabatahtliku pataljoniga ise kaasa elanud. Õigupoolest on aine, mida Kivikas on kasutanud kõigis oma senistes Vabadussõda käsitlevais teoseis, nähtavasti isiklikult läbi elatud Tartu vabatahtliku pataljoniga ülalpoolnimetatud perioodil, mistõttu tema vastavais teoseis on palju ühist. Maailmavaateliselt ei saa aga kuidagi kõrvutada teose „Ristimine tulega“ patsifistlikku võltstendentslikkust „Nimed marmortahvlil“ siira tõepärasusega.

Draama „Nimed marmortahvlil“ on samanimelise romaani peagu täpne dramatiseering, kuid esitatud veel veenvamalt ja tihedamalt kui seda on liialt eepiline ja filosoferiv romaan. Draama pinge keskendub ideoloogilise võitluse ümber, selle võitluse ümber, mis teostus tolleaegses koolinoorsoo mentaliteedis, et pärast mitmesuguseid kriise jõuda vankumatu seesmise kindluseni. Sellega kõrvuti areneb draamas puhtpsühholoogiline probleem, nimelt esimest korda rindel viibivate noorukite esi-

meste elamustena, mis nad pidid läbi tegema sõltuvalt sõja karmist paratamatusest.

Millised motiivid olid õigupoolest põhjuseks, mis sütitasid koolinoori haarama relvi ja asuma õppursõdurina rindele? Peab küll arvama, et paljud noored läksid sõtta lihtselt nooruse seiklushimust, paljud ei andnud endile vist üldse aru neist motiivest, kuid arvatavasti oli ka neid, kes olid teadlikud võitluse vajadusest ja kandsid südames tahet võidelda isamaa iseseisvuse eest; oli ka vaimustust ja teadlikkust, oli ka lihtselt janu uute elamuste järele. Ent oli ka kõhklejaid, oli neid, kellede poliitilised ideaalid pidid üle elama sügava ideoloogilise übersünni, ja lõpuks oli isegi neid, kes üldse kaasa ei tulnud, vaid asusid koguni vastaspoolele. „Nimed marmortahvlil“ käsitleb kõigi nende koolinoorte eri tüüpide mentaliteeti, nende sisehingelisi võitlusi, nende karastumist sõjameesteks.

Draama esimene vaatus pealkirjaga „Kahtlus“ käsitleb kahes pildis neid segaseid meeolusid, mis valitsesid laiades hulkades 1918. a. sügisel, meie Vabadussõja taandumisperioodil. Esimeses pildis, mis kujutab Tartu kommertskooli vanemat klassi otsustamas omakaitseesse astumist, me näeme väga kurba olukorda meie tolleaegsete koolinoorte keskel, kelledest paljud olid nakatatud kommunismist, patsifismist või olid ükskõiksed Eesti suurele võimalusele. Ometi näeme ka siin noori, kes võitlevad kindlalt ja vankumatult oma rahvuse suurte eesmärkide eest ja suudavad ka teisi kaasa tõmmata.

Teine vaatus, mis kannab pealkirja „Otsus“, koosneb kolmest pildist:

— Viljandi tütarlaste-gümnaasiumi klassiruum, mis on muudetud õppursõdurite karsarmuks;

— Rannu mõisa mets, kus õppursõdurid elavad üle esimese tuleristimise ja paanika;

— Valguta purustatud mõisaahoone, kus õppursõdurid veedavad puhkeajaga.

Teises vaatuses peategelane Ahas otsustab koos koolivendadega rindele minna. Kuna ta on aga maatamehe poeg ja punakaartlase vend, siis see otsus on pikema sisemise võitluse tulemus, mida ta oma isale põhjendab järgmiselt: „Isa, ma ei või teisi... anna mulle andeks... aga ma pean minema nendega... Ära mõtle, et lähen võitlema sinu vere vastu, vaid mõtle sellele, et ka mina lähen võitlema sinu maa eest. Meie kõikide maa eest...“ Seega ka just siin maareformi tähtsus suure tõu-

kejõuna peategelase otsuse kujundamisel, mis kahtlemata oli üks mõjuvamaid tegureid Vabadussõja võitlustahte kujundamisel laiaade hulkade keskel. Üldiselt draama teine vaatus viib õppursõdurid võitlusisse, kus näeme järk-järgulist hirmupalaviku ja paanika vähenemist ning üksuse võitlusvõime arenemist. Patsifistliku ja humaanse kasvatusega koolipoisid lahinguis kujunevad sõdureiks, kes peavad suutma taluda sõja mitmepalgelist karmi elu. Nii peategelane Ahas'ki käsitsivõitluses hullunud vangiga enesekaitseks läbib viimase täägiga.

Draama kolmas vaatus kannab pealkirja „Ohvrid“, koosnedes kahest pildist. Eelviimane pilt kujutab Tõrva soomaastikku, kus rühmaülesmä Käsper'i ja Ahas'e vahel teostub pikem jutuajamine, mille tulemusena viimane võidab oma ideoloogilised kahtlused ja leiab usu Vabadussõtta ja Eesti rahvuslikku tulevikku. Selles pildis avaldub ka esmakordselt Ahas'e sõjameheveri, kui ta võitluses punaste ratsapatrulliga satub sellasesse lahinguhasarti, et ei märkagi esialgu oma sõbra langemist. Pildi lõpp on dramaatiliselt väga hea ja vähendab sellele eelnenud ebadramaatilise filosoferiva keskustelu mõju.

Viimane pilt lavastub ühes Hummuli talus, mis on õppursõdurite üksusele sidumispunktiks ja kus vahepeal rühmaülemaks määratud ja sisemises arengus sangarluseni jõudnud peategelane Ahas sureb oma kapteni ja koolivenna Täakeri käte vahel. Enne seda saabub teade võidust Tõrva, Hummuli rajoonis ja Paju all, mis otsustasid Valga taasvallutamise.

Üldiselt draama kolmandas vaatuses õppursõdurid võitlevad juba lahingumeestena, olles põdenud läbi oma „lapsehaigused“.

Draama on vaba võltsist paatosest ja sõnalisest patriotismist, et seda enam sündmuste pideva arengu kaudu vaatlejaile anda võimalust veenduda nende võitlevate õppursõdurite isamaalisuses ja vahest sangarluseski, milleni näib jõudvat ka Ahas, kui ta satub teotsema juhina Tõrva all. Draama süngeid hetki aitab parajal kohal leevendada tore huumor, mida ei sega hurraa-patriootilised fraasid. Üldiselt draama on riigikaitseks positiivse mentaliteedi taotlemise seisukohalt täiesti jaatav ja temast hoovab tõsisest isamaa-armastust.

Draamas esinevad õppursõdurite tüübid on inimlikult lähedased kõigi oma vooruste ja pahedega. Ses mõttes pakub näidend võimalusi tundma õppida inimesi, sest nad on esitatud psüühiliselt õigesti. Viimase asjaolu kohta kirjutab kolonel E. Ahman („Sõdur“ nr. 3/4 — 1936):

„Eestlased, keda meile näidatakse mõnes teoses, on inimeste karikatuurid, on vaimsed lombakud. Halvasti kirjutatud nn. „positiivsed tüübid“ on veel eemaletõrjumamad, sest nad on maalitud nukud ilma „füüsiliste ja vaimliste jõududeta ja instinktideta“. Riigikaitseks vajame teid elava inimese juurde kõigi positiivsete ja negatiivsete omadustega. Siin vajame eesti kirjanduselt abi“.

„Nimed marmortahvilil“ kohta peab mainima, et selles esinevad inimtüübid vastavad peagu täielikult ülaltoodud nõuetele. Meie saame haarava pildi sellest, kuidas koolipoisid läksid Vabadussõtta, mida nad tundsid, mõtlesid ja kuidas neist arenesid vaprad lahingumehed. Muidugi esindab peategelane Ahas üht erandlikumat ja raskemat juhtu tollaegseis koolinoortes, kuid sellela oleks draama pinge ja areng hoopis kahvatum.

Väärkõlana kostab draamast muuseas kapteni informatsioon Paju lahingust:

„Soomlased olid jõudnud viimasel silmapilgul appi, võtnud Paju ära ja tunginud Valga peale edasi, vastupanekut enam ei ole.“ On ilmselt selge, et selles informatsioonis on soomlaste osa Paju vallutamisel saanud tõeludele vastamatu hinnangu, sest meie väeosad on jäänud hoopis tagaplaanile. Sellastest tõlgitsustest, mis esialgu näivad tühistena, võivad aja jooksul areneda vähekompetentseis ringkondades ledendaarselt ebaõiged tõekspidamised ja arusaamised.

Kokkuvõttena võib ütelda, et „Nimed marmortahvilil“ kui näidend õppursõdureist Vabadussõjas on teos, mis aitab kindlustada ja arendada neid sõjaliste saavutiste positsioone, mida võitlesid kätte teiste hulgas tollaegsed õppursõdurid relvadega ja mida kaasaegsed ning tulevased generatsioonid pühimate väärtustena peavad säilitama ja arendama edasi rahvusriiklike kõrgete eesmärkide suunas.

U. P.

Suurtükivägi vajab õhustvaatluspunkte.

Artikkel, kirjutatud lennuväe-reservkoltn. A. Verdurand'i poolt, ilmub „Revue de l'Armée de l'Air“ 1938. a. oktoobrikuu numbris ja avaldati ka hiljem „Revue d'Artillerie“ 1939. a. jaanuarikuu numbris eesmärgiga — kaotada viimne kahtlus nendel, kellest on olnud suurtükiväe hoidmine ajanõuete kõrgusel, — nagu mainib kindral E. Dumas oma eessõnas artiklile, lisades ühtlasi juurde: „Aeg kaob kiiresti ja meie suurtükiväelased on ikka veel pimedad.“

Artikli algul autor avaldab imestust, et 20 aasta pärast sõda, milles küllalt veenvalt ilmnud vajadus suurtükiväe oma õhustvaatluse järele, küsimus on veel vaidluse all. Suurtükiväe ja lennuväe areng pärast sõda on eesmainitud vajadust veelgi enam esile tõstnud, ja tänapäeval juba on täiesti meeletu pillata miljardeid suurtükide valmistamisele, kui suurtükivägi ei saa neid kasutada täies ulatuses puuduliku vaatluse tõttu.

Edasi autor analüüsib lähemalt õhustvaatluse probleemi suurtükiväes, vaadeldes kõigepealt õhustvaatluse tingimusi moodsel lahinguväljal, millest tuleb siis võimalused õhustvaatluspunktide organiseerimiseks.

Õhustvaatluse tingimused. Juba 800-meetriline kõrgus võimaldab vaadelda märke ja jälgida vastase tegevust 10—15 km sügavuseni vaenlase asetuses. Tule korrigeerimiseks mürskude lõhkemisi on aga võimalik jälgida 600—1200 meetri kõrguselt:

- kal. 75 ja 105 mm — 4—5 km sügavuseni vastase asetuses, ja
- kal. 120 ja 155 mm — 7—8 km sügavuseni vastase asetuses.

Moodne sõjavägi on varustatud õk-relvadega sel määral, et vaenlase lennukid ei julge laskuda allapoole 2000-m kõrgust (Saksa diviisis näiteks on peale õk-kuulipildujate ca 40 automaatsuurtükki kal. 40 mm). Sellelt seisukohalt väljudes on õhustvaatluseks kasutatavad nii vaatluspallid kui ka lennukid, mis on kerged, nõrga relvastisega, aeglased, ning võimelised tõusma ja maanduma mõnekümnemeetrilise läbimõõduga väljakul — seega kokkuvõttes odavad soetada ja ülal pidada.

On ka juba aeg arusaamisele jõuda, et niisamuti nagu iga väeliik vajab kaasajal näiteks autosid, niisama pole ka see mingisuguseks uudiseks, et üks või teine väeliik vajab oma lennukeid, ja et viimased

ei ole mitte ainult ja üksi lennuväe kasutada. See küsimus erilise raskusi ei tekita. Raskem aga on juba lahendada vaateleja probleem. Moondamisviiside ja -oskuste arendes on lahinguväli tänapäeval muutunud tühjaks. Vaevalt-vaevalt märgatavad ja põgusad sümptoomid võivad avaldada midagi ainult laialdase sõjalise ettevalmistuse saanud isikule, kes on võimeline hindama kaardi ja maastiku uurimise tagajärjel — kus võivad asuda vastase flankeerivad kuulipildujad, kus tt-relvad, patareid, varud jne. Sellest järeldub, et suurtükiväe õhustvaatluspunkti peab kasutama kas kõrgem juht (grupiüleml) isiklikult või tema luure-, resp. vaatlusohvitser.

Õhustvaatluspunkt. Lahinguvälja pidevaks jälgimiseks õhustvaatluspunkt peaks moodustama endast nagu mingisuguse rõdu, kus ei ole 200—240° sektoris mingisuguseid esemeid, mis võiks takistada vaatlust ja mis ei liiguks kiiresti.

Sellaste vahendite vaatlemisel autor ei käsitle üldse vaatluspalle. Seda nähtavasti põhjusel, et ta seab üheks nõudeks õhustvaatluspunkti moodustavale vahendile — võimaluse kiiresti alla laskuda juhul, kui mõni vaenlase lennuk riskeerib laskuda madalale, et atakeerida õhustvaatluspunkti.

Ka ei leia autor sobivaks kasutada õhustvaatluspunktina autogiroot. Viimane evib praegu väljaarenenud kujul peale positiivsete omaduste ka rea negatiivseid omadusi, nagu: ebakindel stabiilsus, õnnetusjuhtumite võimalused maandumisel rasketes meteoroloogilistes tingimustes, piiratud vaatlusväli mootori asetsedes aparaadi eesosas jne.

Autor loeb kõige sobivamaks kasutada õhustvaatluspunktina väikest 70—100 HP jõulise mootoriga lennukit, kusjuures mootor asetseb aparaadi tagaosas ning lenduri ja vaateleja asukohad on aparaadi eesosas. Pealeselle seab autor mainitud lennukile üles veel järgmised nõuded:

- maksimaalne kiirus 120—130 km/t,
- minimaalne kiirus 50 km/t,
- tõus tuuleta ilmaga kuni 100 meetri ulatuses,
- maabumine tuuleta ilmaga kuni 50 m ulatuses,
- kerge käsitsemine lennul,
- tiivad lahtivõetavad, et võimaldada transporteerimist autol või puksiiris,

- ilma relvastuseta,
- pidurid ratastel,
- kütteaine mahutus 4 tunniks kiirusega 55% maksimaalsest kiirusest,
- raadiotelefoni- ja -telegraafiaparaat lähedatele kaugustele kasutamiseks.

Seeriaviisi valmistamisel üks sellane lennuk läheks maksma umbes 5-tonnise auto hinna.

Neid lennukeid autor soovib näha 2 igas suurtükiväegrupis.

N.

Granaadipildujad välisriikide sõjavägedes.

(„Tehnika i Vooruženie“ nr. 11 — 1938)

Granaadipilduja on üks nooremaid relvi. Ta peamiseks ülesandeks on täiendada püsside ja kuulipildujate tuld eriti seal, kus need ei pääse mõjule oma lameda lendjoone tõttu.

Granaadipildujaid on varustusel Itaalias, Jaapanis ja Poolas. On andmeid ka Ameerika granaadipilduja kohta. Pärast miinipildujate kasutamisele võtmist pataljonis kõikjal alati intensiivset tööd ka kompani miinipildujate või granaadipildujate alal.

Praegusaja granaadipildujate tähtsamad omadused on järgmised:

on peale killutegevusega granaatide veel suitsu- ja sidemürske.

Granaadipildujate lahingulise kasutamise kohta lähevad arvamused lahku. Itaallased ja jaapanlased arvavad, et granaadipildujad on massilise tule relvad, milledele ei saa esitada täpse tule nõudeid. Ameeriklased, prantslased ja sakslased väidavad, et granaadipilduja hajumus ei tohi olla liiga suur, sest ta peab 4—5 lasuga hävitama või neutraliseerima vastase kuulipilduja või sundima teda positsiooni vahetama.

Itaallased kirjeldavad granaadipildujate

Nimetus	Kaliiber mm	Relva kaal kg	Mürsu kaal kg	Laskeulatus m	Laskude arv minutis
Ameerika	50	7,8	0,92	685	kuni 35
Itaalia M 35	45	15	0,435	500	„ 30
Poola 1930. a.	46	7	0,7	700	
Hispaania	50	7	0,7	1000	
			1,2	750	
Jaapani M 89	50	6,5	0,6	500	kuni 10
Prantsuse Brandt	47	10	0,7	900	„ 30

Kõik granaadipildujad, peale itaalia, on väga lihtse konstruktsiooniga, milletõttu nende käsitlemine on lihtne ja neid on võimalik sõja ajal massiliselt valmistada. Nad laetakse suudmest, nagu miinipildujadki. Itaalia granaadipilduja evib padrunikambri ja laetakse tagant. Kõigil granaadipildujail on ainult 1 laeng ja mitmesuguseid laskekaugusi saadakse tõstenurga muutmisega või algkiiruse muutmisega gaaside väljalaskmisega erilise kraani abil. Granaadipilduja teenimiseks ja laskemoona vedamiseks on vaja 1—3 sõdurit.

Granaadipilduja mürsk on tavaliselt primitiivse ehitusega ja varustatud lihtse hetkegevusega lööksüütajaga. Seega mürsud mõjuvad peamiselt oma kildudega ja nad on ette nähtud vastase elavjõudude hävitamiseks. Ainult jaapani granaadipildujatel

taktikalist kasutamist järgmiselt. Granaadipildujat ei saa kasutada üksikult, sest ta ei saa anda täpset tuld. Seetõttu jaos on 3 granaadipildujat ja 3 jagu moodustavad rühma, mis allub patülele. Lahingus granaadipildujad teotsevad rühmana koos või rühm jaotatakse esijärgukompanite vahel. Neilt vaja alati nõuda tulekoondisi. Vähemalt 3 granaadipildujat peavad tulistama üht ja sama märki, sest soovitud tagajärgi võib anda vaid kitsa märgi pihta kiiresti välja lastud mürskude mass.

Sveitsi koltn. Dänikeri arvates granaadipilduja taktikaline kasutamine peaks teostuma järgmiselt. Granaadipilduja peab hävitama ettevalmistustulest terveks jäänud või uuesti tegevusse astunud tulepesasid ning võimaldama jalaväel edasi liikuda. Ka kaitseks kasutatakse teda edukalt. Vastase tule

ga maha surutud jalavägi näeb, kuidas vastane valmistub katte taga rünnakuks. Püssi ja kuulipildujatulega ei saa tabada katte taga või maastikuvoltides asuvaid vastase osi, kuna käsigranaate ei saa kasutada suure

iga lõhkemise vaatlemiseks ja paranduste tegemiseks kulub eellaskmise ajal umbes 3 sek., siis märgi tulistamiseks kulub aega olenevalt granaadipilduja laskekiirusest järgmiselt:

Laskude arv min.	Ühe lasu laskmise aeg sek.	Mürsu lennuaeg sek.	Korrektuuri tegemise aeg eellaskmisel sek.	Üldaeg 1 lasu laskmiseks eellaskmisel sek.	Eellaskmise kestus (3 lasku) sek.	Turmtule kestus (3 lasku) sek.	Ühe märgi tulistamise kestus sek.
30	2	15	3	20	60	6	66
60	1	15	3	19	57	3	60
90	$\frac{2}{3}$	15	3	$18\frac{2}{3}$	56	2	58
120	$\frac{1}{2}$	15	3	$18\frac{1}{2}$	$55\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	57

kauguse tõttu. Säärastel juhtudel ongi vaja granaadipildujaid, kes avavad kiiresti tule. Toodust selgub, et jalaväel on vaja granaadipildujaid samuti nagu tt-relvi.

Granaadipildujate laskekiiruse tähtsuse iseloomustuseks kirjutise autor väidab järgmist: 47-mm Brandti granaadipilduja algkiirus on umbes 100 m/sek. ja 900 m kaugusele laskmisel mürsu lennuaeg on umbes 15 sek. Oletades, et eellaskmiseks kulub umbes 3 mürsku ja turmtuleks samuti 3 mürsku, kuna

Tabelist nähtub, et granaadipilduja laskekiirus ei evi kuigi suurt tähtsust, sest mürsu lennuaeg ja tule korrekteeerimise aeg on konstantsed. Suurendades laskekiirust 4 korda (30 lasult 120 lasule minutis), märgi tulistamiseks vajalik aeg väheneb ainult 9 sek. võrra. Kuna granaadipilduja laskekiiruse suurendamiseks on vaja erilisi keerukaid ning kalleid automaatmehhanisme ja relva käsitsemine muutub raskepäraseks, siis pole otstarbekas laskekiirust suurendada. —m.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Hollandi soomusauto.

Doorni vabrikus valmistatud soomusauto „Pantrado 2“ pikkus on 4,3 m ja kõrgus 2,2 m. 85 HJ mootor asub nelja tagumise rata kohal ja võimaldab saavutada kiirust kuni 80 km/t. Ta evib kaksikjuhtimise seadise. Relvastiseks on 20-mm kahur ja kuulipilduja tornis, ja peale selle veel üks klp. asub ees- ja teine — tagaosas. Meeskond 5

meest. Üldkaal 5,5 tonni. Soomuse paksus on otsadel, külgedel ja ülal 8 mm, all 5 mm. Rattarõhumine on esiratastel à 600 kg ja tagaratastel à 1075 kg. Auto ees- ja tagaotsas asuvad väikesed rullikud soodustavad pinnasel libisemist.

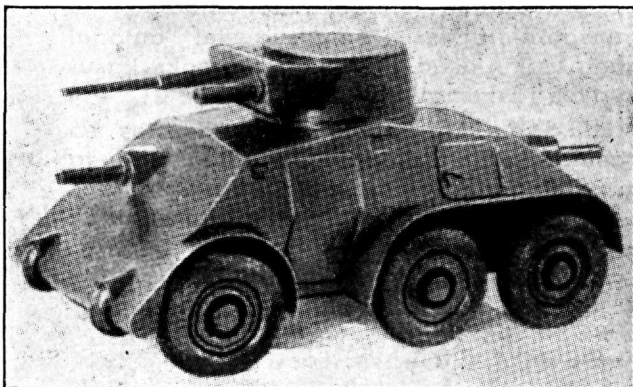
Tähelepanu väärivad ta soomuse kaldpinnad, mis soodustavad vastase tt-relvade mürskude rikošeteerumist.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 31 — 27. 01. 39.)

Šveitsi õhukaitsekahurid.

Pärast pikaajalist Skoda, Boforsi, Vickersi jne. õhukaitsekahurite katsetamist otsustati omandada 75-mm Schneider-Creusot õhukaitsekahuri litsents ja hakata neid valmistama. Selle kahuri tähtsamad omadused on järgmised:

- raua pikkus 49 kaliibrit
- mürsu kaal 6,5 kg
- algkiirus 850 m/sek.
- vertikaalne laskeulat. 10000 m
- horisontaalne laskeul. 15000 m

- lahingukaal 3000 kg
- praktiline laskekiirus . 12 lasku minutis

Pealeselle võeti tarvitusele veel 37-mm Berni relvatehaste ja 20-mm Oerlikoni õhukaitsekahureid.

Täisautomaatse 37-mm Solothurni õhukaitsekahuri tähtsamad omadused on järgmised:

- raua pikkus 40 kaliibrit
- mürsu kaal 0,625 kg
- algkiirus 840 m/sek.
- vertikaalne laskeulatus 6000 m
- valgusjalg on nähtav kuni 3200 m
- praktiline laskekiirus . 110 lasku minutis
- horisontaalne laskevälili 360°
- vertikaalne laskevälili . —10° kuni + 85°
- lahingukaal 1700 kg
- rännakukaal 2-teljisel veokil 4 rattaga . 2400 kg

Raud kannatab välja umbes 1000 lasku. Rauda on võimalik tulepositsioonil vahetada umbes minuti jooksul.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 32 — 03. 02. 39.)

*

Saksa soomusdiviis.

Itaalia kolonel Romeo Marcello Camera andmete kohaselt saksa soomusdiviis on ette nähtud suurelatuslikkude manöövrite jaoks ja mitte läbimurreteks. Diviis on täielikult motoriseeritud maastiku-sõidukitega ja tema koosseisu kuulub:

- staap,
- luureosa,
- soomusbrigaad,
- motoriseeritud brigaad,
- motoriseeritud suurtükiväerügement,
- motoriseeritud inseneriväeüksused (pioneerid ja sidesad).

Staabi koosseis on vähendatud miinimumini ja kõik varustisüksused kuuluvad orgaaniliselt diviisi allüksuste koosseisu.

Juhatuse kasutada on:

- rasked 6-rattaga maastikuautod (diviisi- ja brigaadiülemaatele), võimsusega 80—100 HP ja varustatud raadiosaate- ning -vastuvõtteseadisega;
- kerged 4-rattaga maastikuautod, tugeva metall-konstruksiooniga, võimsusega 40—50 HP.

Sideautod on kinnise konstruksiooniga ja kasutatavad nii liikumisel kui ka paigal olles. Motoriseeritud brigaadis ja suurtükiväerügemendis kasutatakse raadiosidet, v. a. vähemad üksused (kompanid, patareid), kus kasutatakse telefonisidet.

Kõik tangid ja soomusautod on varustatud raadio-vastuvõtteseadisega, rügemendi- ja pataljoniülema omad — saate- ja -vastuvõtteseadisega.

Luureosa koosseisus on mootorratturite-, soomusautode- ja sideüksus. Kasutamisel on kaheistmelised soolo- ja ka küljkorviga mootorrattad. Osa viimastest on relvastatud kk-ga.

Soomusautosid on 6- ja 4-rattaga, võrdlemisi vana tüüpi. Katsestamisel on uus 8-rattaga soomusauto tüüp.

Soomusbrigaad koosneb kahest tangirügemendist, kokku ca 350 tanki ja 50 soomusautot. Tanke on Krupi ja Maibachi tüüpi. Neist esimene on vanem tüüp, kaalub 6,5 tn ja evib relvastisena 2 klp. Maibachi tüüp on moodsem, kaalub 8,5 tn, evib tugevama soomuse ja relvastisena 1 hariliku klp. ja 1 automaatsuurtüki.

Motoriseeritud brigaadi koosseisus on laskurirügement (2 pataljoni) autodel ja laskuripataljon mootorrattastel. 6-e rattaga autod on võrdlemise kerged ja kiired. Nende kandejõud on teedel 2500 kg ja maastikul 1000 kg.

Samasuguseid autosid kasutatakse ka 37-mm õk-suurtüki veoks.

Suurtükiväerügemendis on 3 gruppi, relvastatud 105-mm haubitsatega, millede veoks kasutatakse Krauss-Maffei pool-lülilik autosid. Metallist lülilikud autodel on varustatud kummist käppadega. Autod, mahutades endale suurtükimeeskonna ja osa laskemoona, võivad arendada teedel kiirust kuni 60 km t.

Insenerivägi soomusdiviisis koosneb sidegrupist ja pioneeripataljonist, mis on varustatud kergekuulipildujatega ja transporteeritakse samasugustel autodel nagu laskuriosadki. Varustise veoks kasutatakse raskematüübilisi autosid.

Üldiselt soomusdiviisi üksustes on kasutamisel autoköögid, auto-töökojad ja autosisternid, viimased mahutavusega 5000 l.

(„Revue d'Artillerie“ — jaanuar 1939.)

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

1. Küsimus. Kas sõjaväelane on õigustatud mõjuva põhjuseta teenistusest puudunud aja eest palka saama?

Vastus eitav. Sõjaväelaste palgaseadluse (RT 1932, 28, 228) § 29 eeskirja järgi kohaldatakse sõjaväelaste teenistustasude kohta käivates küsimustes, mis ei ole lahendatud tähendatud seadluse, kui ka samas paragrahvis eriti loetletud SSK XXI r. eeskirjadega, riigiteenijate tasude kohta käivaid eeskirju.

Riigiteenistuse seaduse (RT 1924, 149, 97) § 27 järgi ei makseta riigiteenijale palka mõjuva põhjuseta teenistusest puudunud aja eest, kusjuures teenistusest puudumist õigustavad põhjused on loetletud sama seadluse § 28-as.

Eestodu põhjal tuleb asuda seisukohale, et kui väeosa ülem on tunnustanud sõjaväelase teenistusest puudumise mõjuva põhjuseta puudumiseks, siis ei ole sõjaväelane õigustatud saama ka palka teenistusest puudunud aja eest.

2. Küsimus. Kas ohvitser igal juhul on õigustatud saama oma perekonnaliikme raske haiguse puhul erakorralist puhkust täiel määral, s. o. kaks nädalat?

Vastus. Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 1938, 100, 871) § 149 p. 1 eeskirja järgi võib ohvitseri lubada tema perekonnaliikme raske haiguse puhul erakorralisele puhkusele kuni kaheks nädalaks. Järelikult kõnesoleva puhkuse saamise ülemmäär, s. o. kaks nädalat ei ole seadlusega ohvitserile kindlustatud, vaid selle ulatus oleneb täielikult puhkusele lubavast ülemast, kes seda määrab igal üksikul juhul sõltuvalt olukorrast.

3. Küsimus. Kas normeeritud varustise soetamise alal väeosa majandusülem on õigustatud otsustama ka nende hangete teostamisele asumist, millede hind ületab 1000 krooni, samuti ka kinnitama säärase hangete alal teostatud pakkumiste tagajärgi?

Vastus. Riigi hangete seaduse (RT 1934, 57, 504) § 5 järgi kuuluvad selle seaduse eeskirjad võimupiiride määramise alal sõjaväeülemate ja sõjaväeametkonna muude organite suhtes kohaldamisele niivõrra, kui võrra vastavad seadused või seadlused ei määra neid võimupiire teisiti.

Väeosa majapidamise seadluse (RT 1934, 9, 69) eeskirju tuleb kahtlemata lugeda väeosa majapidamise alal teotsevate

ametiisikute võimupiiride määramisel erieeskirjadeks Riigi hangete seaduse vastavate eeskirjade ees.

Kuna väeosa majapidamise seadluse § 69 p. 4 järgi on väeosa majandusülemal õigus eelarve krediitide piirides sõlmida iseseisvalt lepinguid normeeritud varustise soetamiseks, samuti ka otsustada pakkumiste tagajärgi, siis ei ole kahtlust, et normeeritud varustise soetamise alal väeosa majandusülem on õigustatud otsustama hanke teostamisele asumist igasuguse hanke hinna suuruse juures, kui seda ainult vastav krediit võimaldab, samuti ka kinnitama säärase hanke väljaandmiseks toimunud pakkumiste tagajärjed.

4. Küsimus. Kas Sisemäärustiku § 512 alusel väeosa korrapidaja ohvitseri kohuseid täitvale korrapidajale allohvitserile võib Garnisoni määrustiku (RT 1929, 18; 1935, 92) § 81 teise lõike kohaselt peale panna ühtlasi ka garnisoni vahtkondade revidendi ülesanded?

Vastus eitav. Garnisoni määrustiku § 81 teise lõike järgi võib küll garnisoni vahtkondade revidendi ülesanded peale panna selle väeosa korrapidajale ohvitserile, millise väeosa läheduses vahtkonnad asuvad, kuid sellest ei saa veel järeldada seda, et neid ülesandeid võiks peale panna ka väeosa korrapidaja ohvitseri kohuseid täitvale väeosa korrapidajale allohvitserile, sest sama paragrahvi esimese lõike kategoorilise eeskirja järgi võib garnisoni vahtkondade revidendiks määrata üksnes ohvitseri. — lu —

5. Küsimus. Kas varade kõlbmatuks või mittevajalikuks tunnustamise aktides tuleb varade arv või kaal välja kirjutada sõnadega?

Vastus jaatav. Arveseaduse (RT 1936, 96, 763) § 3 järgi selle seaduse eeskirjad on kehtivad sõjaväeasutiste ja osade kohta, kui võrra see erieeskirjadega ei ole korraldatud teisiti. Sama seaduse § 22 käsib kulu tõendavas dokumentides rahasummad ja muude varade üldarvud märkida tähtedega, s. t. sõnadega. Väeosa majapidamise seadluses (RT 1934, 9, 69) kui väeosa majapidamist käsitlevas erieeskirjas on jäänud lahtiseks kõlbmatuks muutunud varade arvu märkimise viis sellekohastes aktides (§ 786 ja 856). Seega VMS § 786 tähendatud akti koos-

tamisel kuulub kohaldamisele Arveseaduse § 22, kui üldeeskiri.

6. Küsimus. Kas lahuselav lastevanem, kelle juures lapsed tegelikku ülalpidamist saavad, kuid kes ei ole abirahaõiguslikus teenistuses, on õigustatud lasteabiraha saama, kui ta muile tingimustele vastab?

Vastus jaatav. Riigiteenijate lasteabiraha seaduse § 10 viimase lõike põhjal antakse lasteabiraha vanemate lahuselamise puhul sellele lapsevanemale, kelle juures lapsed elavad. Majandusministrilt Riigiteenijate lasteabiraha seaduse ühtlaseks täitmiseks antud juhtnööri (RT 1937, 73, 613) järgi on ülaltähendatud küsimus lahendatud selles mõttes, et abirahaõiguslike lapsevanemate lahuselamise puhul kuulub abiraha väljamaksmisele sellele lapsevanemale, kelle juures elab laps, vaatamata sellele, kas ta on või ei ole abirahaõiguslikus teenistuses (§ 11). (Riigi-kohtu adm. toim. nr. 185 II — 1938.).

—el.

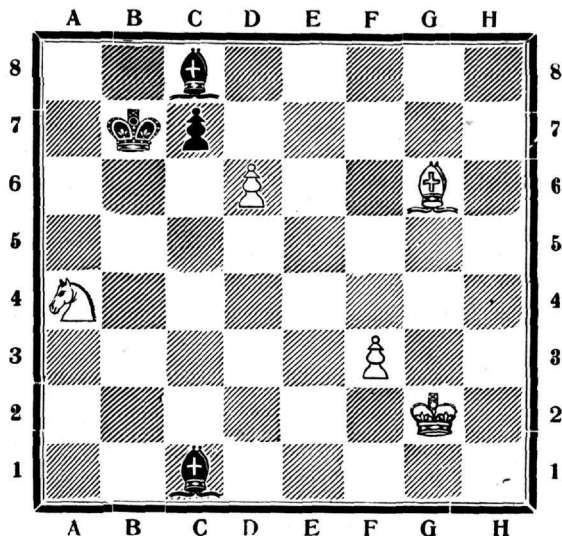
MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 7.

Koostanud: S. M. Kaminer.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 6 lahendus.

1. Lg3-g6 Vg8-f8 2. Lg6:h7+ Kh8:h7 3. Rh5-f6+ Kh7-g6 4. Vh3-g3+ Kg6:f6 5. Vf1:f5 matt, või 4. ... Kg6-h6 5. Rd4:f5 matt.

1. ... h7-h6 2. Rh5-f6 g7:f6 3. Lg6:f6+ Vg8-g7 4. Lf6:h6+ Vg7-h7 5. Lh6-f8 matt, või 4. ... Kh8-g8 5. Lh6-h8 matt.

1 ... Ve7:e6 2. Rd4:e6 Oc5:f2+ 3. Kg1:f2 Vg8-d8 4. Re6:d8 h7:g6 5. Rh5-f6 matt.

1. ... Oc5:d4 või 1. ... Oc8-e6 peale järgneb 2. Lg6:h7+ Kh8:h7 3. Rh5-f4 matt.

Tallinna Garnisoni Maleklubi.

Tallinna Garnisoni Maleklubi astus käesoleval aastal oma viiendasse tegevusaastasse.

Algaastad kulusid klubi siseelu kujundamisele. Esimeseks tähelepanuväärivaks välisürituseks klubi elus oli Tallinna garnisonis asuvate väeosade ja -asutiste malemeeskondade vahelise võistluse korraldamine ja selle edukas läbiviimine möödunud aastal (vt. „Sõdur“ nr. 1-2, 1939. a.). Nagu kogemused näitasid, oli säärane ettevõtte vajalik ja suureks ergutuseks garnisoni maleelule, seepärast klubi juhatus kavatses ka käesoleva aasta sügishooajal korraldada Tallinna garnisonis asuvate väeosade malemeeskondade vahelise võistluse garnisoni 1939. a. meistermeeskonna leidmiseks. Sellele võistlusele klubi juhatus kavatses välja panna rändauhinna. Et klubi oma lühikesel tegevusaajal väga piiratud sissetulekute tõttu pole jõudnud koguda rahatagavara, siis väärilise auhinna muretsemine tekitab raskusi, millistest aga loodetakse üle saada sõjaväeliste kogude lahkel vastutulekul.

Klubi tänavuaastane juhatus, koosseisus: esimees major A. Tarning, abiesimees major J. Vingtisaar, majavanem-varahoidja kapten E. Laasi, kirjatoimetaja I. j. madrus J. Saaris ja laekahoidja na. K. Rootare (tagavaraliikmeteks: leitn. A. Kuuse ja n-leitn. A. Teder) — koosneb ettevõtlikest ja kogunud maletajaist ja on seega võimeline klubi üritusi tema viiendal eluaastal tunduvalt edasi viima.

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Hind 2 krooni

Müügil „SÕDURI“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33
Telef. Sõjaväe 1-63

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

**5. Suurtükiväegruppi
tervitavad 20. aastapäeva puhul:**

Viljandi Põllumeeste Selts
Kaubanduse osakond

Sõjaväe Majandusühisus
Viljandi osakond

EESTI PANK
Viljandi osakond

E. GÜNTHER
Viljandi osakond

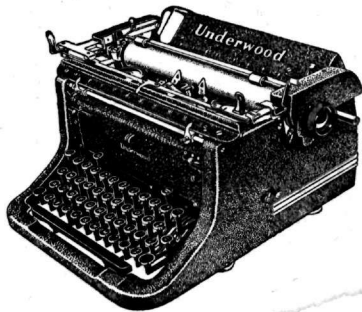
„Sakala“ Kirjastusühisus
Viljandis

Optika- ja kellasepaäri
J. & E. RATAS
Viljandis, Tartu tän. 4

A-S. VILJANDI MEHAANIKA
TÖÖKOJAD

K-m. „VAKO“
Viljandis, Tallinna t. 11. Telef. 4-26

Mehaaniline mööblitööstus
J. JUUL
Viljandis, V. Turu 5. Telef. 154

UNDERWOOD

MEISTERMASIN

AINUESINDAJA

K-m. Jüri Kodres

VIRU T. 8 TALLINN. TEL. 436-50.

Eksporttapamaja kauplus

Lihatsentraal nr. 43

Viljandis, Posti tän. 18

Telefon 3-15

Müügil
Võhma eksporttapamaja lihakaubad

Ühisus

„Võhma Turbatööstus“

Võhma, telefon 42.

MÜÜB

soodsate hindadega:

Kõrgeväärtusliku pressturvast-kütteks.

Purustatud ja pallidesse pressitud
alusturvast – lautadesse aluspanuks.

Turba isolatsioon-plaatisid (pressitud) –
ehituste jaoks.

OLEV TAMERA

Elektri-, raadio- ja fototarvete äri

Viljandis, Lossi tänav 28. Telefon 330

Kullasepa äri

ED. PIHLAK

Viljandis, Lossi 28

HANS TOI

Linaäri

Viljandis, Tartu t. nr. 10

Nahaparkimise tööstus & kauplus

E. G. RIEPRICH

om. F. MATHIESEN

Viljandis, Tartu tän. 4. Telef. 2-93

H. P. GROSSI

Nahavabriku kauplus

Viljandis

Raamatu- ja kirjutustarvete äri

J. KALKUN

Viljandis. Lossi tän. nr. 16

Viljandi

MAJAOMANIKKUDE ÜHISPANK

Viljandis, Lossi 26. Telef. 4—14

UNION

jalanõude müügikoht

M. TREUFELDT

Viljandi, Tartu tn. 3

OSKAR STUDE

Viljandi osakond

EESTI SEEMNEVILJA ÜHISUSE

Viljandi osakond

„ÕPISTU“

Viljandis, Lossi tän. 28. Telef. 74.

Valmisriiete- ja mütsideäri

S. DONDE & I. PRENSKY

Viljandis, Lossi t. 25. Tel. 1-24

FRITS VIHVELIN

Elektar, foto, raadio, jalgrattad

Viljandis, Lossi 20. Tel. 4-20

H. UUSBERG'I

Puude, laudade ja telliskivide müük

Viljandis, Vaksali tän. 2. Telef. 8

Aktsiaselts

„EESTI SIID“

Viljandi osakond

Tartu t. 1-a. Tel.30

<p>JOH. SUITS, Viljandis Jalgrattad. Grammofonid. Elektritribed. Raadio. Mehaanika töökoda</p>	<p>Sakalamaa häälekandja OMA MAA Toimetus ja talitus Viljandis, Lossi t. 31</p>
<p>A. Taal Raud-, teraskaubad Viljandis, Tallinna t. 6</p>	<p>M. KÕIVA rohu- ja värvikauplus Viljandis, Lossi tän. 26</p>
<p>RAADIO-KOOPERATIIV VILJANDI OSAKOND Lossi tän. 31, telef. 3-33.</p>	
<p>Jalanõudeäri F. Heinvere Tartu nr. 13. Viljandis</p>	<p>Pagari- ja kondiitriäri G. TÄNAV Viljandis, Tartu tän 13.</p>
<p>H. LEOKE Tartu mnt. 16 Antikvariaat. Raamatuäri. Ajakirjanduse kontor</p>	<p>K. BACH Viljandis, Jakobsoni 23. Telef. 447</p>
<p>Riidevärvimise tööstus J. REBANE Viljandis</p>	<p>SAKU</p>
<p>Vennad D. & M. Stein Toornahkade ostukoht Viljandis, Tartu t. 10. Tel. 103.</p>	<p>Singer Sewing Machine Company Viljandi osakond Tartu tän. 9-a, telef. 220</p>
<p>Liha- ja vorstikauplus HERMANN MUNI Tartu t. 16, Viljandis</p>	<p>Mööbli- ja nahatööstus A. LEETO Viljandis</p>

K-M. ERNST KIRIKAL & Ko

Viljandis, Tartu tn. 1. Tel. 3-25

Osakond Abjas, telef. nr. 6

Foto-ateljee

J. Riet

Viljandis

R. Natus'e

Riidevärvimise tööstus

J. Kremer

Tartu t. 7

Betty Besprosvanny ja Poeg

Tartu t. 7

F. Melistver

Mehaaniline mööblitööstus

Viljandis, Tallinna t. 1 ja Vaksali t. 2

Majatarvete ja peenviina kauplus

S. Donde

Viljandis, Tartu 7, telef. 3

Vormi- & erariiete rätsepatööstus

H. Millner

Viljandis, Lossi tän. 13. Telef. 4-53

Kohvik „Rummu“

Viljandis, Lossi t. nr. 31. Telef. 3-32

Optik A. Amos

Viljandis, Lossi 15

J. Mikal'i

Riide- ja pudukauplus

Lossi t. 18. Telef. 299

Kellade-, uuride-, kuld-, hõbe- ja
kristallemeteäri

H. Luik

Viljandis, Lossi 20, telef. 106

Karastusjookidetehas ja „Livonia“ õlleladu

J. Viitak

Viljandis, Oru t. 3. Telef. 3-60

S. Patursky

Rätsepaäri

Viljandis, Linnu tän. 7. Telef. 2-33

„Esto-Muusika“ o-ü.

Viljandis, Lossi tän, 18

Viljandi likööri- ja veinitehaste

O-Ü. „ALKO“

Viljandis, Lossi 40. Telef. 23

Pesu-, moe, ja pudukauplus

VOLD. ETT

Viljandis, Lossi t. 29. Telef. 1-48

Meeldivat meelelahutust leiata alati kinodest

„TÄHT“ ja „GLORIA“

Viljandis

A-S. VILJANDI LINAVABRIK

Elegantseid ja vastupidavaid jalanõusid suures väljavalikus soovitab

E. Vengerfeldt

Tartu tän. 6, Viljandis

ÄRID ASUVAD: Tartus, Rüütli 5. Pärnus, Kalevi 37. Tallinnas, Vanaturukael 3 ja Kopli t. 2

Reformvoodi- & mööbliäri

„Koit“

Viljandis, Turu 8

Pagariäri

A. Liias

Viljandis, Oru tän. 10. Telef. 1-79

L. Abel

Viljandis, Lossi tän. 27

Kella-, uuri-, kuld- ja hõbeasjade ning prilli- ja optikakauplus

Mütsikauplus

J. Fain

Viljandis, Lossi tn. 23. Telef. 4-10

Raua, terase ja jahitarvete kauplus

H. Vohrmann

Viljandis, Tartu tn. 6

VILJANDI ÜHISPANK

Viljandis, Tallinna tän. nr. 3

Telefonid : 82 ja 2-51

OSAKOND ABJAS

Telefon : Abja 34

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

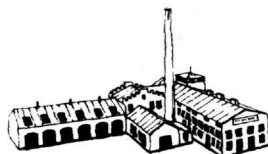
VILJANDI PIIMAÜHING

Viljandis, Kirikumõisa t. nr. 39.
Äri Viljandis, Lossi t. nr. 35.

LUTSU VESKI O-Ü.

VILJANDIS, Mulgi 5, telef. 310

SAE- JA JAHUVESKI

Ehituspuu-kastide

Puitvilla

ja

Teravilja saaduste

TÄIELIK LADU

1.50/226591086

Valmisriiete- ja manufaktuuräri

R. BLUMBERG

Viljandis, Tallinna tän. 5. Telefon 2-63

OSAKONNAD:

Paides, Turg nr. 19. Väändras, Pärnu mnt.

Lähemal ajal ilmub

„Sõjateadlane“ nr. 3

Hind:

3 järjekordset annet Kr. 4.—

Tellimisi järgmise kolme numbri peale
(nr. 4, 5 ja 6) võtab vastu

»Sõduri« toimetus Tallinnas,

Sakala 33 — Telefon: Sõjaväe 1-63